LIBRARY
OF THE
NIVIVERSITY OF ILLINOIS

MEMORIAM ANNIVERSARIAM

DEDICATAE

ANTE HOS CCCXVIII ANNOS

SCHOLAE REGIAE AFRANAE

D. IV. IUL. MDCCCLXI.

H. L. Q. C.

PIE CELEBRANDAM

INDICIT

FRIDERICUS FRANKE

DR. PHIL. ILLUSTRIS AFRANEI RECTOR ET PROFESSOR I. ORD. REG. SAX. ALB. EQUES.

Praemissum est

MAX. HERMANNI VETTER Specimen lexici in musicos graecos.

MISENAE,

EX OFFICINA C. E. KLINKICHTH ET FIL.

1861

Quicunque ad musicorum Graecorum lectionem se dederit, is fieri non poterit quin duabus potissimum difficultatibus se videat impeditum. Quarum altera posita est in scriptorum illorum contextu, quem vocant, parum emendato; nam post Bullialdi, Meursii, Meibomii, Wallisii curas illi excepto uno Plutarcho fere neminem nacti sunt, qui a foedis quibus obsessa sunt mendis eorum scripta expurgaret; neque vero quisquam in hac re expedienda poterit proficere, nisi cui contigerit, ut novis instructus codicum praesidiis accedat. Altera nascitur difficultas ab artis vocabulis sive terminis qui vocantur technicis. Atque hac ex parte cum multa virorum doctorum, Boeckhii (de metr. Pind. I. III cp. VII-XI) Bellermanni (Anonymi script, de mus. Berol. 1841 et Die Tonleitern u. Musiknoten der Griechen, 1847) Volkmanni (ad Plut. de musica) aliorum curis illustrata sint, tum permulta etiam nunc desiderantur. Plurima enim illorum vocabulorum in lexicis, quibus nunc fere utimur, aut non sunt explicata aut ita, ut verborum et rerum intellectus parum adiuvetur. Quare ad prosperum horum studiorum successum maxime desiderari videtur lexicon musicum, quod quidem desiderium iam Meibomium tenuisse videtur, ut qui ipsum se tale lexicon confecturum esse promiserit; sed promissis quod sciam non stetit. Duo autem in tali quale informo lexico componendo sequenda erunt, alterum, ut artis vocabula, quod ad rerum intellectum attinet, omnia accurate explicentur, alterum ut ipsius linguae ratione habita grammaticus ut ita dicam verborum usus et omnino illorum scriptorum dicendi genus illustretur; nam hac quoque ex parte haud exiguum arbitror fructum ex istis scriptoribus redundaturum esse ad universam linguae graecae cognitionem. Iam cum scriptionis edendae occasio mihi esset oblata, non inutile duxi, si eiusmodi lexici horum studiorum amantibus proponerem specimen, de cuius ratione haec lectorem praemoneo: ac primum quidem fontibus, e quibus vocabulorum significationes haurirem, iis potissimum usus sum scriptoribus, qui Meibomii editione continentur, reliquis, Platone, Aristotele, Plutarcho, Theone Smyrnaeo, Ptolemaeo, Psello, Bryennio per occasionem tantum in partem vocatis:

deinde in hoc quidem specimine rerum intellectum magis quam linguae usum respexi; in eligendis autem quae explicarem vocabulis, id secutus sum, ut ea potissimum recenserem, quae in lexicis aut non satis recte aut plane non exposita viderem; quae autem adhuc desiderantur in lexicis, ea asterisco notavi. Denique quod ipsum quo usus sum dicendi genus attinet, idem mihi sumo quod sibi Vitruvius libr. V, 4, 1, qui de musicis rebus disputaturus "Harmonica autem" inquit "est musica literatura obscura et difficilis — —; quam si volumus explicare, necesse est etiam graecis verbis uti, quod nonnulla eorum latinas non habent appellationes."

Aγωγή. Duplex est huius vocis apud musicos usus; agoge enim aut melodica est άγωγη της μελωδίας Athen. XIV, p. 624 D: άγωγη μέλους Aristox. p. 53. aut rhythmica ή κατὰ ὁυθμοῦ (malim κατὰ ὁυθμόν ut statim praecedit) ἀγωγή Bacch. p. 14; nos priorem tantum considerabimus. Ad melodiam igitur relata ἀγωγή id genus melopoeiae indicat, ubi cantus decurrit per sonos in certo aliquo systemate deinceps ($\xi \xi \tilde{\eta}_S$) positos i. e. ita se excipientes, ut nullus eiusdem systematis sonus intermittatur. Euclides p. 22: ἀγωγή ἐστιν ἡ διὰ των έξης φθόγγων όδος μέλους. Aristides p. 19: άγωγή έστιν, ότε διά των έξης φθόγγων ποιώμεθα την μελωδίαν. Idem indicare videntur Aristoxeni verba misere depravata p. 29: άγωγὴ δὲ ἔστω ἡ διὰ τῶν ἑξῆς φθόγγων ἔξωθεν τῶν ἀρχῶν, ὧν ἐν (cod. Lips. εν) ἑκατέρωθεν ἀσύνθετον κινείται (cod. Lips. κείται) διάστημα. Agoges autem tres sunt species: 1) εὐθεῖα ascendens a gravi in acutum, 2) ἀνακάμπτουσα revertens i. e. descendens ab acuto in grave, 3) $\pi \varepsilon \varrho \iota \varphi \varepsilon \varrho \dot{\gamma} \varsigma$ ascendens per synemmenon tetrachordon et descendens per diezeugmenon aut contra. Ita docet Aristid. p. 19: ἐτι τῆς μελωδίας ἡ μὲν εὐθεῖα καλεῖται, ή δὲ ἀνακάμπτουσα, ή δὲ περιφερής εὐθεῖα μὲν ή ἀπὸ βαρύτητος εἰς ὀξύτητα. άνακάμπτουσα δὲ ή ἐναντία, περιφερής δὲ ή ἐμμετάβολος οἶον εί τις κατὰ συναφήν τετράχορδον ἐπιτείνας ταὐτὸν ἀνείη τῷ κατὰ διάζευξιν· et paullo uberius p. 29: ἀγωγῆς μέν οὖν εἰδη τρία εὐθεῖα, ἀνακάμπτουσα, περιφερής, εὐθεῖα μὲν ἡ διὰ τῶν ἑξῆς φθόγγων την επίτασιν ποιουμένη· άνακάμπτουσα ή διὰ τῶν επομένων ἀποτελοῦσα την βαρύτητα· περιφερής δε ή κατά συνημμένων μεν επιτείνουσα, κατά διεζευγμένων δε άνιείσα ή έναντίως. αθτη δὲ κὰν ταῖς μεταβολαῖς θεωρεῖται. Ex iis quae in utroque loco de tertia specie dicuntur, περιφερής δε ή έμμετάβολος et αθτη δε κάν ταις μεταβολαίς θεωρείται patet. eam esse adhibitam ad efficiendum transitum ex uno in alterum modum. Namque si a mese modi Lydii i. e. a sono a intenditur per diezeugmenon tetrachordon, remittitur per synemmenon, sic:

a h c d e d c b a

fit transitus ex Lydio in Hypophrygium modum.

Ab hoc quem exposuimus agoges vocabuli significatu haud ita diversus est ille, qui noscitur ex Anonymi scriptione de musica ed. Bellermanni sect. 80: $\alpha\gamma\omega\gamma\gamma$ τοῦ διὰ τεσσάρων κατὰ σύνθεσιν, ad quem locum vide Bellermannum qui docet ,, $\alpha\gamma\omega\gamma\gamma$ eam esse canendi exercitationem, qua melodia, sonos consonanti intervallo comprehensos sursum deorsum permeando, primum a gravissimo scalae sono canatur, deinde a secundo, et sic porro usque ad acutissimas scalae regiones producatur; deinde a secundo, et sic porro usque ad acutissimas scalae regiones producatur; deinde a secundo, et sic porro usque ad acutissimas scalae regiones producatur; deinde a secundo, et sic porro usque ad acutissimas scalae regiones producatur; deinde a secundo, et sic porro usque ad acutissimas scalae regiones producatur; deinde a secundo, et sic porro usque ad acutissimas scalae regiones producatur; deinde a secundo, et sic porro usque ad acutissimas scalae regiones producatur; deinde a secundo, et sic porro usque ad acutissimas scalae regiones producatur; deinde a secundo, et sic porro usque ad acutissimas scalae regiones producatur; deinde a secundo, et sic porro usque ad acutissimas scalae regiones producatur; deinde a secundo, et sic porro usque ad acutissimas scalae regiones producatur; deinde a secundo producatur; deinde a secundo producatur deinde a

ἀκίνητος. φθόγγοι ἀκίνητοι sunt soni immobiles i. e. qui in generum differentiis suis finibus manent neque tensionem mutant; vide voc. κινεῖσθαι. Aristox. p. 22: ἐν τούτω γὰο (τετραχόρδω) δύο μὲν οἱ περιέχοντες φθόγγοι ἀκίνητοι εἰσιν ἐν ταῖς τῶν γενῶν διαφοραῖς. ibid. p. 61: ἐν ταῖς τῶν γενῶν διαφοραῖς τὰ τοῦ διὰ τεσσάρων μέρη μόνα κινεῖται· τὸ δ ἰδιον τῆς διαζεύξεως (hoc vero est toni intervallum quod est inter duo tetrachorda disiuncta) ἀκίνητόν ἐστιν. ibid. p. 61 s. fin. οἱ τὸν τόνον περιέχοντες (φθόγγοι) ἀκίνητοι εἰσιν ἐν ταῖς τῶν γενῶν διαφοραῖς. Plut. de mus. p. 1145 D: οὐ μόνον τῶν κινεῖσθαι πεφυκότων, ἀλλὰ καί τινων ἀκινήτων ἀνιεμένων.

 \mathring{a} κλινής. De sonis dictum idem significat quod \mathring{a} κίνητος. Alyp. p. 2: φθόγγοι ξοτῶτεςκαὶ \mathring{a} κλινεῖς.

ἄχρος. οἱ ἄχροι φθόγγοι sunt soni extremi vel termini quibus tetrachorda, vel etiam his maiora systemata definiuntur. Aristox. p. 56 fin. τοὺς ἄχρους τῶν ὡρισμένων φθόγγων ἐπὶ τὴν αἴσθησιν ἐπανακτέον. ibid. p. 57 s. fin. συμφωνοῦσιν οἱ ἄχροι τῶν ληφθέντων φθόγγων. Bacch. p. 7 med. τάξις φθόγγων άν οἱ ἄχροι πρὸς ἀλλήλους συμφωνοῦσιν. Deinde substantivi loco usurpatur omisso voc. <math>φθόγγοι. Gaudent. p. 12: τῷ διὰ τεσσάρων τὸ διὰ πέντε προστεθέν τοὺς ἄχρους συμφώνους ποιεῖ. Aristox. p. 46: μενόντων τῶν ἄχρων. ibid. p. 50 med. συμφωνούντων τῶν ἄχρων. ibid. p. 57: οἱ τοῦ ληφθέντος συστήματος ἄχροι. Nicom. p. 9: τῶν ἄχρων αὐτῶν ἀλλήλοις τὴν κατακορεστάτην συναποτελούντων συμφωνίαν. ibid. p. 15 init. ἡ τῶν ἄχρων σύνθεσις. ib. p. 26: οἱ μὲν οὖν τετραχόρδου ἄχροι ἑστῶτες φθόγγοι λέγονται. ib. p. 20 lin. 9: ἐφ᾽ ἑκάτερον ἄχρον. p. 20 lin. 21: προσῆψαν ἄλλα δύο τετράχορδα, ἑκάτερον ἐφ᾽ ἑκατέρω ἄχρω. Aristot. probl. XIX, 41: οἱ ἄχροι πρὸς ἀλλήλους οὐδένα λόγον ἕξουσιν. cf. ib. 44. 47. Eodem sensu etiam neutrum genus huius vocabuli usurpat idem Nicomachus p. 9: δ μέσος φθόγγος πρὸς ἀμφότερα τὰ ἄχρα συγχρινόμενος, et p. 36: ἄμφω τὰ ἄχρα.

άλλάττω. Passivum huius verbi idem significat quod κινεῖσ ϑ αι. Nicom. p. 26: ἐν μὲν οὖν χοωματικῷ ὁ τρίτος ἢλλάγη φθόγγος πρὸς τὸ διάτονον.

 \mathring{a} μελ $\mathring{\psi}$ δητος. Hoc vocabulum non recte in Passovii lexico vertitur ohne Melodie; \mathring{a} μελ $\mathring{\psi}$ δητον est potius id, quod cani nequit ideoque locum non habet in systematis ordine, ut ipse Aristoxenus docet p. 25 v. 24: \mathring{a} μελ $\mathring{\psi}$ δητον — \mathring{b} μη τάττεται καθ ξαυτο $\mathring{\epsilon}$ ν

συστήματι. Ita autem vocantur intervalla, quae sunt diesi enharmonia i. e. toni quarta parte minora. Aristox. p. 21: τὰ τούτων (scil. διέσεως χρωματικῆς ἐλαχίστης et διέσεως ἐναρμονίου ἐλαχίστης) ἐλάττονα πάντα ἔστω ἀμελφόητα. ib. p. 28: τοῦτο (scil. quod reliquum est demtis de diatessaron intervallo duabus diesibus enharmoniis) δ' ἔστιν ἤτοι ὀκταπλάσιον τῆς ἐλαχίστης διέσεως, ἢ μικοῷ τινι παντελῶς καὶ ἀμελφδήτφ ἐλάττονι (scribe ἔλαττον), ubi illud μικοὸν τι καὶ ἀμελφδητον significat sextam partem soni. Aristid. p. 19 med. ὅθεν ἀπέγνωσάν τινες τὴν κατὰ δίεσιν μελφδίαν, διὰ τὴν αὐτῶν ἀσθένειαν καὶ παντελῶς ἀμελφδητον εἶναι τὸ διάστημα ὑπολαβόντες.

αμερής. είδος της κατά φωνήν κινήσεως άμερές Aristid. p. 8. Vide voc. κίνησις.

 \mathring{a} μιξία. Indicat hoc vocabulum earum rerum naturam quae misceri non patiuntur: Euclid. p. 8 s. fin. διαφωνία δύο φθόγγων ἀμιξία μὴ οΐων τε κραθῆναι, ἀλλὰ τραχυν-θῆναι (?) τὴν ἀκοήν quem locum propterea adfero, quod in Passovii lexico eius significationis quae est: Unvermischbarkeit, desiderantur exempla.

ἀνακάμπτω. ἀγωγὴ ἀνακάμπτουσα Aristid. p. 19 et 29. Vide voc. άγωγή.

ἀνάλυσις. Significat hoc vocabulum canendi exercitationum aliquod genus. Anonym. Bellerm. sect. 81: ἀνάλυσις τοῦ διὰ τεσσάρων. Vide voc. ἀγωγή s. fin.

αναπλοχή est species eius melopoeiae generis quod vocatur πλοχή, ad quam vocem delego lectorem.

ἄνεσις. vide voc. ἐπίτασις.
ἀνίημι. vide voc. ἐπιτείνω.

 $\ddot{\alpha}$ παρτίζω. Numerus ἀπαρτίζειν dicitur alterum numerum, cum hunc totum eiusque aliquot partes ita continet, ut ipse sit integer. Nicom. p. 32: ἐπόγδοον γὰρ αὐτὴν (scribe αὐτὸν scil. τὸν $\overline{\sigma}\mu\gamma$) ἀπαρτίζοντα οὐχ εὐρίσκομεν, nimirum numeri 243 superoctavus esset $273\frac{3}{6}$, qui cum non sit integer, non ἀπαρτίζει τὸν $\overline{\sigma}\mu\gamma$.

¹⁾ Idem vocabulum ἀπλατής Euclides quoque p. 2 adhibet ad definiendam vocem τόνος i. e. modus: τόνος δέ ἐστι τόπος τις τῆς φωνῆς, δεπικὸς συστήματος, ἀπλατής sed quid hic sibi velit, equidem fateor me non assequi; neque vera sunt, quae Meibomius in Eucl. p. 48 ad explicandam hanc rem disputat; nam quod iure singulis sonis attribuitur, id non propterea etiam cadit in modum qui sonos continet. Neque ita potest illud vocabulum excusari, ut quis dicat, voluisse Euclidem cavere, ne quis propter vocabulum τόπος de latitudine cogitaret; nam neque Euclides, excepto hoc loco, neque ceterorum quisquam, ubicunque τόπος τῆς φωνῆς commemoratur, tale quid addunt, cum tamen idem error ubique potuisset nasci. Equidem non dubito quin vocabulum illud interpolatoris sit additamentum.

άπλοῦς. κίνησις τῆς φωνῆς ἀπλῆ et οὐχ ἀπλῆ Aristid. p. 7. Vide κίνησις not. 1. de ἀπλῆ τάσις Nicom. p. 24. et ἀπλῆ φωνή Aristid. p. 7 vide τάσις.

ἀποσημαίνειν est nota musica sonum notare. Gaud. p. 22 init. φθόγγος ἐν διαφόροις σημείοις ἀποσημαίνεται. ib. p. 23 med. ἔθεσαν δὲ διπλᾶ καθ' ἕκαστον στίχον τὰ σημεῖα. ὧν τὸ μὲν ἄνω τὴν λέξιν ἀποσημαίνει, τὸ δὲ κάτω τὴν κροῦσιν. Medio utitur Gaud. p. 22 med. τοῦτον (τὸν φθόγγον) οἱ παλαιοὶ τῷ ταν σημείφ ἀπεσημήναντο.

* ἀποσημειοῦσθαι idem quod ἀποσημαίνειν. Gaud. p. 22 s. fin. ενὶ σημείφ δύναιτό τις ἐπιγινώσκειν καὶ ἀποσημειοῦσθαι φθόγγον.

άρμονία. Hoc vocabulum ab Hesychio et Suida²) optime explicatur per εὖτακτος ἀκολουθία · ad musicam igitur relatum significat omnem concinnam modulatamque seriem sonorum secundum grave et acutum sese excipientium. Plat. de legg. II, p. 665 A: τῆ τῆς κινήσεως τάξει ὁυθμὸς ὄνομα εἴη, τῆ δ' αὖ τῆς φωνῆς, τοῦ τε δξέος ᾶμα καὶ βαρέος συγκεραννυμένων, ἀρμονία ὄνομα προσαγορεύοιτο · ita etiam Aristoxenus concinnam sonorum seriem ἀρμονίαν vocat p. 49 med. ἀρμονία γὰρ εἶναι τῆ αἰσθήσει κατ ἀμφοτέρας τὰς διαιρέσεις φαίνεται. Deinde usurpatur pro vocc. μελφδία vel μέλος. Ita apud Plat. legg. VII, p. 812 C: τῶν ἀρμονιῶν συστάσεις idem sunt, quod apud Aristoxenum p. 5 et 15 μέλους σύστασις. Gaud. p. 1: εἰσὶ γὰρ (οἱ ἀρμονικοὶ λόγοι) περὶ φθόγγων τε καὶ συστημάτων — κατὰ πάντα τὰ γένη τῆς ἀρμονίας, quae eadem genera Aristides vocat γένη τῆς μελφδίας p. 18, Aristoxenus γένη τοῦ μέλους p. 19 vel γένη τῶν μελφδουμένων p. 44. cfr. etiam Aristid. p. 28: μέλος δέ ἐστι τέλειον τὸ ἔκ τε ἀρμονίας καὶ ὁυθμοῦ καὶ λέξεως συνεστηκός. Apud antiquissimos musicos significabat harmoniae vocabulum diapason et consonantiam et systema: Nicom. p. 16 s. fin. οἱ παλαιότατοι ἀρμονίαν (καλοῦςι) τὴν διὰ πασῶν, p. 17 init. ἐξ αὐτοῦ τούτου άρμονία κληθεῖσα, ὅτι πρωτίστη ἐκ συμ-

¹⁾ Non debuit Meibomius I. I. cum hac Lasi et Epigoniorum opinione confundere eorum sententiam qui ad vibrationum celeritates sonos revocabant; nam quae hac de re apud Aristoxenum p. 12 et 32 leguntur, ea contra Pythagoricos disputata sunt.

²⁾ Ita Meibomius docet ad Eucl. p. 42; equidem hanc glossam non potui invenire neque in Hesychio neque in Suida.

φωνιῶν συμφωνία ἡομόσθη. ib. p. 17 med. ἁομονία πέντε ἐπογδόων καὶ δυοῖν διέσεων. cfr. p. 27. Aristid. p. 17 fin. τὸ δὲ διὰ πασῶν, ἁομονία (ἐκαλεῖτο παρὰ τοῖς παλαιοῖς) ib. p. 15: ἡ κατὰ διέσεις ἁομονία est diapason systema per dieses descriptum. Hinc factum esse videtur ut harmoniae vocabulum universe traheretur ad systemata diapason maiora vel minora. Plat. Phileb. p. 17 C: ἐκ τούτων συστήματα γέγονεν, ἃ κατιδόντες οἱ πρόσθεν παρέδοσαν ἡμῖν τοῖς ἑπομένοις ἐκείνοις καλεῖν αὐτὰ ἁομονίας. id. de Rep. IV, p. 443 Ε: ξυναρμόσαντα τρία ὄντα ὥσπερ ὅρους τρεῖς ἀρμονίας ἀτεχνῶς νεάτης τε καὶ ὑπάτης καὶ μέσης. Gaudent. p. 6: οἱ παλαιοὶ τὸν πάντων βαρύτατον φθόγγον, ἀφ' οὖ τὴν ἀρχὴν ἐπὶ τὸ δξὸ τῆς ἁρμονίας ἐποιοῦντο, προσλαμβανόμενον ἐκάλουν. Diapason minora systemata harmoniae vocabulo indicantur apud Aristoxenum p. 36 s. fin. περὶ αὐτῶν μόνον τῶν ἑπταχόρδων, ἃς ἐκάλουν ἁρμονίας, τὴν ἐπίσκεψιν ἐποιοῦντο (οἱ ἔμπροσθεν). Aristot. probl. ΧΙΧ, 7: ἀρμονίαι ἑπτάχορδοι. cfr. ib. 25. 44. 47. — Ita vel tetrachorda vocantur ἀρμονίαι in Ionis fragmento apud Eucl. p. 19, quod sic restituit Bergkius Poett. lyr. p. 463.

ένδεκάχοοδε λύοα, δεκαβάμονα τάξιν έχουσα, τὰς συμφωνούσας άρμονίας τριόδους.

Iam cum in diapason speciebus vel figuris cernerentur modorum differentiae (quod Aristid. p. 18 v. 10 his verbis indicat: ἐκ τῆς τῶν ἐφεξῆς φθόγγων ἀκολουθίας τὴν τῆς ἁφμονίας ποιότητα φανεφὰν γενέσθαι συμβαίνει), factum est ut hi ipsi, qui alias vocantur τόνοι vel τρόποι (Tonarten), ἀρμονίαι appellarentur. Plat. Lach. p. 188 D: μόνη Ἑλληνική ἀρμονία, ubi ex oppositis δωριστί, φρυγιστί ceteris apparet, quid sit ἀρμονία. id. Rep. III, 398 E: τίνες οὖν θρηνώδεις ἀρμονίαι; — Μιξολυδιστί. Athenaeus XIV, p. 624 D sq. ή μὲν οὖν Δώριος ἀρμονία τὸ ἀνδρῶδες ἐμφαίνει. cfr. p. 637 D. Plut. de mus. p. 1137 A: οἱ παλαιοὶ πάντες οὖν ἀπείρως ἔχοντες πασῶν τῶν ἀρμονιῶν ἐνίαις ἐχρήσαντο. Aristid. Quint. p. 21 init. γίνονται δὲ καὶ ἄλλαι τετραχορδικαὶ διαιρέσεις, αἷς καὶ οἱ παλαιότατοι πρὸς τὰς ἁρμονίας κέχρηνται. ib. p. 28 med. τούτων τῶν διαστημάτων ἡ χρεία πρὸς τὰς διαφορὰς τῶν ἁρμονιῶν¹) παρείληπτο τοῖς παλαιοῖς.

Frequentissimus huius vocabuli usus apud ipsos artis scriptores est is, ut indicet melodiae vel modulandi genus tertium et recentissimum, quod alias vocatur γένος ἐναρμόνιον, quo significatu fere singulis pagellis occurrit. Eucl. p. 3: γένη δέ ἐστι τρία, διάτονον, χρῶμα, άρμονία. ib. p. 9: τὸ μὲν γὰρ ἡμιτόνιόν ἐστιν ἐν ἁρμονία ἀσύνθετον. cfr. p. 7 med. 11. fin. Aristid. p. 18: ἀρμονία, χρῶμα, διάτονον. Bacch. p. 11: ὅταν ἀπό τινος φθόγγον ἀρμονίας ἀνεθῶσι τρεῖς διέσεις. ibid. p. 14: μεταβολὴ ἐξ ἀρμονίας εἰς χρῶμα; Aristox. p. 2: τοὺς μὲν οὖν ἔμπροσθεν άρμονικοὺς εἶναι βούλεσθαι μόνον, αὐτῆς γὰρ τῆς άρμονίας ἡπτοντο μόνον. cfr. ibid. p. 23. 24. 26. 35. 73. Plut. de mus. p. 1141 B: τὸ τῆς άρμο-

¹⁾ Quod ad hunc locum Meibomius (p. 248) observavit, harmoniae vocabulum plurali numero positum semper intelligendum esse de veterum tonis seu modis, id non probatur locis supra adscriptis: Plat. Phil. p. 17 C. Aristox. p. 36. Aristot. probl. XIX, 7. 25. 44. 47.

νίας γένος. Ab enharmonio genere fortasse nomen traxit pars aliqua Olympi nomi in Minervam, quae ἁρμονία vocabatur secundum Plutarchum de mus. p. 1143 C: η γὰρ καλουμένη ἀρμονία ἐν τῷ τῆς ᾿Αθηνᾶς νόμφ πολὺ διέστηκε κατὰ τὸ ἦθος τῆς ἀναπείρας, quae quidem ἀνάπειρα etiam pars erat illius nomi.

Denique universe etiam δομονία significat omnem rem vel scientiam harmonicam; Plat. Rep. VII, p. 531 A: οὖκ οἶσθ ὅτι καὶ περὶ δομονίας ἔτερον τοιοῦτον ποιοῦσιν; ubi ex iis quae paullo supra p. 530 D. dicta sunt: αὖται ἀλλήλων ἀδελφαί τινες αἱ ἐπιστῆμαι (scil. ἀστρονομία et ἁρμονία) apparet, Platonem scientiam harmonicam dicere. Huc etiam referenda videntur Plutarchi verba de mus. p. 1138 C: δείξομεν ἑξῆς ὅτι (Πλάτων) ἔμπειρος ἁρμονίας ἦν.

άρμονικός. I. Adi. a) ad harmoniam vel harmonicam artem pertinens. Gaud. p. 1: άρμονικοὶ λόγοι sermones de harmonica. Plat. Tim. Locr. p. 96 Ε: καθ' άρμονικώς λόγως secundum rationes harmonicas. άομονική ἀναλογία apud Nicom. p. 15 est proportio hujusmodi 12: 8: 6 vel 12: 9: 6, et μεσότητες άρμονικαί ibid. et Plut. de mus. p. 1138 D. sunt in illis proportionibus numeri 8 et 9. — Scientia harmonica appellatur coucyum है का στήμη Aristox. p. 8 et 39, vel πραγματεία ib. p. 39. Eucl. p. 2. Aristid. p. 31: δ μέν οῦν άομονικός της μουσικής τούπος ἀρκούντως αν ημίν έχοι, i. e. ea musices pars, quae de harmonica agit. b) τὸ άρμονικὸν γένος idem est quod ἐναρμόνιον γένος vel άρμονία: Gaud. p. 5: γένη δέ έστι τρία - καὶ έστιν εν τῷ άρμονικῷ τὸ πρῶτον διάστημα τέταρτον τόνου, ib. p. 23 med. εν τῷ άομονικῷ καὶ χοωματικῷ γένει. Plut. de mus. p. 1133 E: οὖτος (ὁ πρώτος "Ολυμπος) — τοὺς νόμους τοὺς άρμονικοὺς ἐξήνεγκεν εἰς τὴν Ελλάδα. II. Subst. a) δ άρμονικός est harmonicae peritus; Plat. Phaedr. p. 268 D: μουσικός έντυνών ανδοί οιομένω άρμονικώ είναι. ibid. Ε: ανάγκη και ταυτ' επίστασθαι τον μέλλοντα άομονικον έσεσθαι. Οἱ άομονικοί erant musicorum secta, quae ante Aristoxeni aetatem floruit. αι των άρμονικων δόξαι Aristox. p. 2. οι καλούμενοι άρμονικοί ibid. p. 40. Cfr. praeterea p. 5. 7. 27. 37. Plut. de mus. p. 1134 D: εὶ τῷ ὀοθίω νόμω ἐν τῆ μελοποιΐα κέγοηται (ὁ Πολύμνηστος), καθάπεο οἱ άρμονικοί φασιν, οὐκ ἔχομεν ἀκριβῶς εἰπεῖν. Nomen duxerunt inde, quod neglectis reliquis duobus generibus solam αρμονίαν, i. e. enharmonium genus, colebant, quo nomine reprehenduntur ab Aristoxeno p. 2: τοὺς μέν οὖν ξιιπροσθεν άρμονικούς είναι βούλεσθαι μόνον αὐτης γάρ της άρμονίας ήπτοντο μόνον των δ' άλλων γενών οὐδεμίαν πώποτ' έννοιαν είχον. Eadem tradit Proclus ad Platonis Tim. libr. III: παιδευτικού τού έναρμονίου όντος, ώς είπομεν. και γάρ τούς τούτων των μαθημάτων ήγεμόνας διά ταύτην την αίτίαν άρμονικούς εκάλουν. Huc etiam refero Plutarchi verba de mus. p. 1143 F: ὁ μόνον άρμονικός περιγέγραπται τρόπω τινί, b) ή άρμονική scil. τέχνη, scientia harmonica, cuius septem esse partes has: περί φθόγγων, περί διαστημάτων, περί συστημάτων, περί γενών, περί τόνων, περί μεταβολών. περὶ μελοποίτας, tradunt Alyp. p. 2. Aristox, p. 9. Anonym. p. 29 ed. Bellerm.; paullum mutato ordine Euclid. p. 1. Aristox. p. 34—38. 1) Gaud. p. 1 omissa quarta parte, quae est de generibus. Septimam partem, quae est de melopoeia, omitit Plutarchus de mus. p. 1142 F, ex cuius verbis apparet eum melopoeiam ab harmonica utpote scientia theoretica alienam esse censere. c) τὸ ἁρμονικόν vel τὰ ἁρμονικά, Plat. Charm. p. 170 C: γιγνώσκεται τὸ ἁρμονικὸν μουσικῆ. Aristox. p. 31 med. τὰ ἁρμονικὰ ἀκούειν. Plat. Phaedr. p. 268 E: οὐ τὰ ἁρμονικὰ ἐπίστασαι.

* ἀρτιοπαγής. χορδαὶ ἀρτιοπαγεῖς sunt chordae pari numero compactae Nicom. p. 22: ἐν χορδαῖς ἀρτιοπαγέσιν ἀδύνατον μέσην μίαν ὑπάρξαι, ἀλλ' ἀναγκαίως ἑβδόμην τε καὶ ὀγδόην (e. gr. in chordis quatuordecim).

ασύνθετος. Hoc vocabulum et quod ei est oppositum σύνθετος inter artis vocabula referenda sunt, ubi intervallorum nominibus iunguntur. Sunt enim intervalla incomposita ea, quae per ordinem currunt Mart. Capella p. 185 Meib. i. e. quae comprehenduntur sonis in certo aliquo systemate sive diatonico, sive chromatico, sive enharmonio deinceps sese excinientibus: contra composita sunt, quae continentur sonis non deinceps positis. Euclid. p. 8: ασύνθετα διαστήματά έστι τὰ ὑπὸ τῶν έξῆς φθόγγων περιεχόμενα - p. 9: σύνθετα δὲ τὰ ὑπὸ τῶν μὴ ἑξῆς· iisdem fere verbis rem explicant Aristides p. 13. et Aristox. p. 60: paullo uberius Gaudentius p. 5: ἀσύνθετά ἐστι διαστήματα, ὅταν μεταξὸ τῶν περιεγομένων αὐτὰ φθόγγων μηδε είς δύνηται μελωδείν (scr. μελωδείσθαι) φθόγγος εμμελής πρός αὐτοὺς εν εκείνω τῷ γένει εν ῷ τὸ ἀσύνθετον είληπται. σύνθετα δέ έστι διαστήματα ών μεταξύ μελφδείται φθόγγος ή φθόγγοι brevissimis verbis Bacchius p. 15: σύνθετον διάστημα — τὸ διαιοούμενον, ἀσύνθετον τὸ μὴ διαιοούμενον, quibus congruunt quae Aristoxenus habet p. 29: ἀσύνθετον διάστημα — – δ φωνή μελωδοῦσα μη δύναται διαιρείν εἰς τὰ διαστήματα. Non igitur magnitudine intervallum fit compositum aut non compositum, sed sonis continentibus, ut docet Aristox. p. 60 s. fin. των διαστηματιχών μεγεθών ένια κοινά τυγχάνει όντα συνθέτου τε καὶ άσυνθέτου διαστήματος. διά ναο ταύτην την αιτίαν ου μεγέθει διαστήματος το σύνθετον, άλλα τοῖς περιέγουσι αθόγγοις ἀφώρισται. Ex quo loco simul patet posse idem intervallum in alio genere compositum esse in alio incompositum, velut in his systematis:

Diaton. A h c d e f g a Chromat. A h c cis e f fis a Enharm.²) A h [×]h c e [×]e f a

intervallum c—e est compositum in genere diatonico et chromatico, continetur enim sonis in eodem genere non deinceps positis, incompositum autem in enharmonio, quo in genere soni c et e ordine sese excipiunt, item h—c intervallum incompositum est in chromatico et

¹⁾ Ibi p. 38 v. 19. pro μελφδίας omnino scribendum est μελοποίτας.

³⁾ Signo X notavi diesin enharmoniam quae est quarta pars soni.

diatonico, compositum in enharmonio. Eadem docet Eucl. p. 9: ἔστι δέ τινα κοινὰ, συνθέτου καὶ ἀσυνθέτου διαστήματα, τὰ ἀπὸ ἡμιτονίου μέχοι διτόνου cfr. praeterea Aristid.
p. 14. Compositum autem intervallum simul systema esse indicat Aristoxenus p. 5 init.
ἀναγκαῖον δὲ ἀπτομένοις ἡμῖν συνθέτων διαστημάτων, οἶς ἄμα καὶ συστήμασιν εἶναί πως
συμβαίνει, περὶ συνθέτου ἔχειν τι λέγειν, et Gaud. p. 5: σύνθετα — διαστήματα — τὰ
δὲ αὐτὰ καὶ συστήματα λέγονται. Hoc igitur significatu utrumque vocabulum saepissime
occurrit apud musicos scriptores: διαστήματα ἀσύνθετα et σύνθετα Aristox. p. 4. 5. 16.
29. 40. Gaud. p. 4 fin. Eucl. p. 11 init. et med. μεγέθη ἀσύνθετα Aristox. p. 29. τόνος
ἀσύνθετος Aristox. p. 60. Eucl. p. 18 s. fin. ἡμιτόνιον Plut. de mus. p. 1135 B. Nicom. p. 17
(Μείδ. τριημιτόνιον). δίεσις ἀσύνθετος Aristid. p. 28. τριημιτόνιον Nicom. p. 26. δίτονον
ibid. Eucl. p. 18. Bacch. p. 15 s. fin. Aristox. p. 60 fin. Plut. de mus. p. 1135 B. Etiam
substantivi loco usurpantur haec vocabula omissis intervallorum nominibus; ita in Aristoxeni
locis p. 5 et 60. supra adscriptis apud eundem p. 62 init. ἐν ἑκάστιρ γένει τοσαῦτα
ἀσύνθετα πλεῖστα, ὅσα ἐν τῷ διὰ πέντε ib. pluries et p. 65 v. 20. Eucl. p. 13 fin. σχήματα ἐκ τῶν αὐτῶν ἀσυνθέτων συγκείμενα.

βατ ή ο. Hoc vocabulum quod proprie significat limen apud musicos est tibiae pars infima opposita τη γλωσσίδι, lingulae, ut apparet ex verbis Nicom. p. 19: δ δ' αὐτὸς (scil. δ ἀπὸ τοῦ μέσου τρυπήματος φθόγγος) πρὸς τὸν ἀπὸ τοῦ ὑπὰ αὐτὸν, κειμένου δὲ πρὸς τῷ βατ η οι, κατωτάτου τρυπήματος, ἡμιόλιος. — Porro βατ η οι est instrumentorum quae intenduntur pars ea, qua chordae adligantur (Saitenhalter) sita in inferiore parte instrumenti exadversum claviculis. Vocabatur autem haec instrumenti pars a Pythagora χορ-δότονον (quod vocabulum etiam a Polluce IV, 62 inter μέρη τῶν δογάνων enumeratur). — Nicom. p. 13: μετέθηκεν εὐμηχάνως (scil. Πυθαγόρας) τὴν μὲν τῶν χορδῶν κοινὴν ἀπόδοσιν τὴν ἐκ τοῦ διαγωνίου πασσάλου εἰς τὸν τοῦ ὀργάνου βατῆρα, ὃν χορδότονον ωνόμαζεν.

Mario Salit

¹⁾ Huius vocabuli formam quo defendam non habeo; namque ex βόμβυξ, si vere inde derivatum est, fieri debuit adiectivum βομβυχώδης eiusque comparativus βομβυχωδέστερος, ut κηρυκώδης a κήρυξ. Τη mentem venit βομβωδέστερον scribere in Nicomachi locis; certe βομβώδης adiectivum eo sensu legitur apud Aelian. N. A. VI, 37: ἦχόν τινα βομβώδη ἀφίησι καὶ τραχύν. ib. IV, 51: προΐεσθαι ἦχον βομβώδη. et βομβώδες δήμα ex Eustath. p. 1065, 16. et βομβώδη ψόφον ex Macario Chrysoceph. in Villois. Anecd. vol. 2 p. 8 affert Dindorfius in Steph, thes. s. v.

foraminibus in quatuor aequales partes distributa narrat, colligere licebit, tibiam eiusmodi praeter tria illa foramina, quae modo claudebantur modo aperiebantur, principale quoddam habuisse foramen minimo distans intervallo a lingula, quod factum esset non ut clauderetur aut aperiretur, sed ut spiritus per lingulam inflatus hac via interiorem tibiae partem intraret et aera ibi conclusum moveret. Iam reliquis omnibus praeter principale illud foraminibus clausis tibia gravissimum edit sonum, quem Nicom. l. l. vocat $\tau \partial \nu \ \$ $\delta \pi \partial \ \$ $\delta \lambda o v \ \ \$ $\delta \lambda o v \ \$

interposito inter mesen et paramesen novo sono, integrum tonum distante a mese, mutasse in octo chordarum systema hoc:

ita pergit: δ δὲ μεταξὲ ἀμφοτέρων τόνος, μέσης τε καὶ τῆς παρεντεθείσης, ὀνομασθείσης ἀντὶ τῆς προτέρας παραμέσης, ὁποτέρφ ἀν τετραχόρδφ προστεθῆ εἴτε τῷ πρὸς τῆ ὑπάτη νητοειδέστερος, εἴτε πρὸς τῆ νήτη βομβυκέστερος, τὴν διὰ πέντε συμφωνίαν ἀποδείξει. Quibus in verbis maxime ex opposito νητοειδέστερος apparet, quid sit βομβυκέστερος etenim tonus ille integer e-fis interpositus inter mesen et paramesen, ad hypaten comparatus, est νητοειδέστερος i. e. acutiorum sonorum habet naturam, vel locum acutiorem tenet; contra ad neten relatus, graviorum sonorum prae se fert indolem. — Neque aliter hoc vocabulum intelligi potest eo loco, qui legitur apud eundem Nicom. p. 20, ubi de vocis ambitu disputans haec dicit: τοσοῦτον γὰρ (scil. τὸ δὶς διὰ πασῶν) ἡ ἐναγώνιος φωνὴ διανύει χωρὶς κινδύνου τινὸς ἡ ὁλισθήματος, ἐφ ἑκάτερον ἀπρον δυσέμπτωτος γινομένη, εἰς μὲν κοκκυσμὸν κατὰ τὸ νητοειδές εἰς δὲ βηχίαν κατὰ τὸ βομβυκέστερον esse graviorum sonorum quasi regionem (die tiefere Stimmlage).

διάγραμμα est sonorum qui sunt in systemate expositio et descriptio per notas musicas, quam nostri musici vocant Scala vel Tonleiter. Ita Eucl. p. 22 διάγραμμα definit: σχῆμα ἐπίπεδον τὰς τῶν μελφδονμένων περιέχον δυνάμεις. Bacch. p. 15: διάγραμμα δὲ τί ἐστι; συστήματος ὑπόδειγμα ἢ οὕτως, διάγραμμά ἐστι σχῆμα ἐπίπεδον, εἰς δ πᾶν γένος μελφδεῖται. διαγράμματι δὲ χρώμεθα, ἵνα τὰ τῆ ἀχοῆ δύσληπτα πρὸ ὀφθαλμῶν

τοῖς μανθάνουσι φαίνηται. Aristox. p. 2: τὰ διαγράμματα αὐτῶν (τῶν άρμονικῶν) ἐδήλου τὴν πᾶσαν τῆς μελφδίας τάξιν. Gaud. p. 6: διάγραμμα τῶν τριῶν γενῶν ἐν ἑνὶ τετραχόρδφ. Athen. VIII, p. 352 C: Στρατόνικος — πρῶτος μαθητὰς τῶν άρμονικῶν ἔλαβε καὶ διάγραμμα συνεστήσατο.

διαζεύγνυμι. vide συνάπτω.

διάζευξις. vide συναφή.

διαμένω idem quod μένειν Aristox. p. 49 v. 4: οὐ γὰρ ὁμοίως κινεῖται (τὸ γένος) τῶν μεγεθῶν κινουμένων μέχρι τινὸς, ἀλλὰ διαμένει τούτου δὲ μένοντος, εἰκὸς καὶ τὰς τῶν φθόγγων δυνάμεις διαμένειν.

διαστηματικής. Quae sit κίνησις τῆς φωνῆς διαστηματική vide s. v. κίνησις, φθόγγοι διαστ. Alyp. p. 1. φωνη διαστημ. Gaud. p. 2. vide ibid.

* $\delta \iota \alpha \psi \eta \lambda \acute{\alpha} \varphi \eta \mu \alpha$ est fidium cantus sine rhythmo. Anonym. script. de musica sect. 3 et 85. vide Bellermannum ad locum priorem p. 21 fin.

διπλασιεπιδιμερής. λόγος διπλ. est ratio dupla superbipartiens tertias, quam habent 8 ad 3. Psell. mus. synops. p. 184 v. 6 ed. Alardi (p. 5 fin. ed. Wecheli Paris. 1556) τοῦ δὲ διὰ πασῶν καὶ δὶς διὰ τεσσάρων (λόγος) διπλασιεπιμερής \(^1\)). ibid. p. 184 v. 12 (p. 6 init. Wechel.) οἶον ὡς ἐπὶ ὑποδείγματος κείσθω πρῶνος ἐν ἀριθμοῖς ὅρος ὁ ἕκτος ἡμῖν ἀριθμός, πρὸς δν πάντως ἐπίτριτος ὁ ὄγδοος — —, διπλασιεπιδιμερὴς ὁ ἑξκαιδέκατος, τὸν ἕκτον δὶς ἔχων (Alard. male: ἕκτον δὶς τὸ ἔχων) καὶ δύο μέρη αὐτοῦ.

 $\delta \iota \pi \lambda \alpha \sigma \iota \varepsilon \pi \iota \delta \iota \mu \sigma \iota \varrho \sigma \varsigma$. λόγος $\delta \iota \pi \lambda$. est ratio dupla superbipartiens tertias, in qua est diapason et diatessaron consonantia:

$$C: c = 2:1 c: f = 4:3 C: f = 8:3$$

Gaud. p. 13 med: $\tilde{\eta}_S$ δὲ διὰ πασῶν τε ἄμα καὶ διὰ τεσσάρων (λόγος) διπλασιεπιδίμοιρος, δν ἔχει τὰ κδ πρὸς τὸν $\overline{\mathcal{F}}$. Quae quidem ratio in Steph. Thes. ed. Paris. s. v. διπλασιεπιδίμοιρος non recte appellatur dupla sesquidimidia; haec enim ratio esset 3: $7\sqrt{2}$.

¹⁾ Ita utroque loco scriptum est apud Alardum, quod licet non plane absonum sit, tamen aptius est quod altero loco scriptum est in Wecheli editione διπλασιεπιδιμερής namque διπλασιεπιμερής hoc tantum significat, duorum numerorum maiorem continere minoris duplum et aliquot partes, cfr. Theon. Smyrn. p. 121 (ed. Bulliald.); quod vero Pselli locis requiritur, accuratius exprimitur vocabulo διπλασιεπιδιμερής hoc enim significat rationem duplam superbipartientem i. e. duplam cum besse, ut 6 ad 16 vel 1 ad 2²/3. Ceterum in verbis διὰ πασῶν καὶ δὶς διὰ πεσσάρων et quae statim sequuntur τοῦ διὰ πασῶν καὶ δὶς διὰ πέντε (λόγος) τριπλάσιος delendum est illud δίς namque diatessaron et diapente consonantiae bis appositae ad diapason consonantiam neque consonantias efficiunt, neque habent rationes supra dictas.

δύναμις. Hoc vocabulum quem habeat significatum apud musicos brevissimis verbis Enclides p. 22 explicat: δύναμις δέ έστι τάξις φθόγγου έν συστήματι, δί ής γνωρίζομεν τών ωθόννων ξαστον. Est igitur ωθόνγου δύναμις, ut plenius plerumque dicitur, gradus quem quisque sonus in certo aliquo systemate obtinet, non spectata tensione sed ceterorum eiusdem systematis sonorum ratione habita. Hoc sensu saepissime legitur apud musicos scriptores. Eucl. p. 18: ἔστι δὲ μέση φθόγγου δύν αμις, ῷ συμβέβηκεν -- ἐπὶ μὲν τὸ ὀξύ τόνον έγειν ασύνθετον ατλ. ib. p. 19 init. από δὲ τῆς μέσης καὶ τῶν λοιπῶν φθόγγων αἱ δυνάμεις γνωρίζονται. p. 22: διάγραμμα (έστὶ) σχῆμα ἐπίπεδον, τὰς τῶν μελωδουμένων περιέγον δυνάμεις. Gaud. p. 15 s. fin. εκκείσθω γάρ τις φθόγγου δύναμις εν αριθμώ τω ξδ. apud eundem Gaud. p. 22: προσλαμβανόμενος, i. e. gravissimus systematis sonus vocatur ωθόγγου δύναμις βαρυτάτη καὶ πρώτως άκουστή. Bacch. p. 16: πᾶς φθόγγος έγει σχήμα, όνομα, δύναμιν. Aristox. p. 47: νήτη μέν καὶ μέση παρανήτης καὶ λιγανοῦ διαφέρει κατὰ τὴν δύναμιν, hoc est, diversos in eodem systemate gradus obtinent. quum in tetrachordis netes ad paraneten eadem sit ratio ac meses ad lichanum. Plut, de mus. p. 1143 Ε: τοιῶν δ' ὄντων γενῶν, ἴσων τοῖς τε τῶν συστημάτων μεγέθεσι καὶ ταις των ωθόγγων δυνάμεσιν. Gaud. p. 9: συνάγονται φθόγγων δυνάμεις τον αοιθμόν ξυδεμα (scil. εν τῶ ελάσσονι συστήματι). cfr. ib. p. 10. Hae sonorum potestates denotantur notis musicis: Gaud. p. 23. s. fin. δ μεν οθν πρώτος στίνος των σημείων, εν τοῖς φθόγγοις βαρύτητος δύναμιν σημαίνων, έχει σημεῖα κτλ. ibid. p. 24: (σημεῖα) την αθτην δύναμιν σημαίνοντα · dicuntur etiam κινεῖσθαι et διαμένειν: Aristox. p. 49: πούτου (scil. του γένους) μένοντος είκος καὶ τὰς τῶν φθόγγων δυνάμεις διαμένειν, et p. 34 init. μένοντος τοῦ μεγέθους (scil. τῶν τετραχόρδων) συμβαίνει κινεῖσθαι τὰς τῶν φθόγγων δυνάμεις, quod quid sit ipse Aristoxenus verbis antecedentibus explicat: ὅταν μένοντος του μεγέθους τόδε μεν καλώμεν υπάτην καὶ μέσην, τόδε δε παραμέσην καὶ νήτην etenim in his exemplis eadem quidem manet intervalli magnitudo, quae est diatessaron, sed sonorum quibus continetur utrumque intervallum potestates non sunt eaedem, nam intervalla diversis systematis locis collocata sunt. Recte etiam Aristoxenus p. 36 dicit: πᾶν διαστήματος μέγεθος πλειόνων τινών δυνάμεων κοινόν έστι, nam quodque intervallum in certo aliquo systemate variis locis collocari potest. Eodem referenda sunt quae leguntur p. 33: τη μεν γαο αποη ποίνομεν τα των διαστημάτων μεγέθη, τη δε διανοία θεωρούμεν τας τούτων δυνάμεις solius enim auditus est (certe ex Aristoxeni sententia) iudicare, num vere diatessaron aut diapason consonantias duo soni resonent, intellectus vero, quo certi cuiusdam systematis loco ponendi sint isti soni.

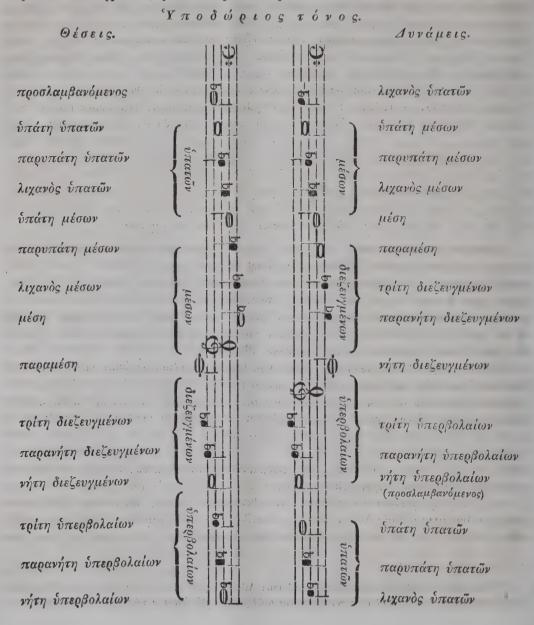
Magis etiam vocabuli δύναμις vera vis ac potestas elucescit ex iis quae saepius opponuntur illi vocibus. Ita Eucl. p. 3 init. haec habet: φθόγγοι δέ εἰσι τῆ μὲν τάσει ἄπειφοι, τῆ δὲ δυνάμει καθ ξκαστον γένος δεκαοκτώ h. e. soni, si solam tensionem spectamus, innumeri multitudine possunt cogitari (vide quae sunt exposita ad vocem τάσις); at sonorum gradus in eo

quod erat receptum systemate immutabili, duodeviginti tantum erant¹). Optime hic locus illustratur Bryennii verbis libr. I cp. IV, qui non τάσις, sed φύσις opponit vocabulo δύναιμο: φθόγγοι δέ είσι τη μεν φύσει άπειροι, καθότι και ό τόπος της φωνης συνεχής ών εξ άνάγκης καὶ τοὺς θρους ἀπείρους έχει, ἐν οἶς ἂν αθτη δύναιτο πάντως μονάς καὶ στάσεις ποιείσθαι τη δε δυνάμει, ταὐτὸ δ' εἰπεῖν, τη εν δργάνω εκφωνήσει καὶ τάξει. καθ' ξααστον γένος κατά Πτολεμαΐον πεντεκαίδεκα οἱ προκατειλεγμένοι. Idem discrimen Aristides facit p. 12; δμόφωνοι δὲ (φθόγγοι εἰσὶν) οθτινές δύναμιν μέν άλλοίαν, τάσιν δὲ ἴσην ἐπέχουσιν· potest enim idem sonus esse ὑπάτη ὑπατῶν in alio systemate, προσλαμβανόμενος in alio, h. e. habet aliam in alio systemate potestatem, sed tamen eandem tensionem. Huc etiam referendus videtur Aristoxeni locus p. 36, ubi de sonis quaeritur, πότεοον τάσεις τινές εισιν, ώσπεο οι πολλοί υπολαμβάνουσιν, ή δυνάμεις. Similiter Bacchius p. 7 opponit inter se πληθος et δύναμις vocabula: πόσα οὖν ἐστι τετράγορδα ἐν τῷ ἀμεταβόλφ συστήματι; κατὰ μὲν τὸ πλῆθος ἀόριστα, κατὰ δὲ δύναμιν πέντε. Uberius eadem fere Aristoxenus p. 69 sic exprimit: κατὰ μέν οὖν τὰ μεγέθη τῶν διαστημάτων ἢ τὰς τῶν φθόγγων τάσεις ἄπειρά πως φαίνεται εἶναι τὰ περὶ μέλος κατὰ δὲ τάς δυνάμεις καί κατά τάς θέσεις πεπερασμένα τε καί τεταγμένα.

Praeterea opponuntur etiam $\vartheta \not\in \sigma \iota \varsigma$ et $\delta \dot{\upsilon} \nu \alpha \mu \iota \varsigma$ quae quidem vocabula quid significent ita inter se opposita optime Bellermannus exposuit ad Anonymum p. 10 not. 7, cuius verba integra adponam; "Nominibus hypate hypaton, lichano meson, paramese, ceteris gradus tantummodo, quos in scalis singuli soni obtinent, sive rationes ad primarium systematis sonum sive proslambanomenon notantur, non ipsa per se spectata tensio, quam veteres scribendo quidem, ut nos nostris, ita suis notis musicis indicare poterant, loquendo tamen non aliter, nisi ut illis intervallorum nominibus nomina modorum, Phrygii, Lydii, ceterorum adiicerent. Itaque ut simplices, certi alicuius systematis ratione non habita, sonorum tensiones signarent, unius Dorii modi nominibus utebantur, additis vocibus κατὰ θέσιν sive παρὰ θέσιν sive θέσει, quibus oppositae sunt voces κατὰ δύναμιν, παρὰ δύναμιν, δυνάμει, quae solum systematis gradum omissa tensionis ratione indicant." Huius rei auctor est Ptolemaeus, qui Harmon, libr. II, cp. 5, p. 108 ed. Wall. Oxon. 1682 haec habet: τοὺς δὲ τοῦ τῷ ἄντι τελείου καὶ δὶς διὰ πασῶν φθόγγους, πεντεκαίδεκα συνισταμένους — ποτὲ μὲν παο αὐτὴν τὴν θέσιν, τὸ ὀξύτερον ἀπλῶς ἢ βαρύτερον ὀνομάζομεν (sequuntur sonorum nomina, excepto συνημμένων tetrachordo, quippe quod expunxerit Ptolemaeus), ποτέ δε παρά την δύναμιν αὐτην, τὸ πρός τί πως έχον: ῷ δὴ πρότερον ἐφαρμόσαντες ταῖς θέσεσι τὰς κατὰ τὸ καλούμενον ἀμετάβολον σύστημα δυνάμεις τοῦ δὶς διὰ πασῶν εἶτα χοινὰς ἐπὰ αὐτοῦ ποιησάμενοι τὰς κατηγορίας τῶν τε θέσεων καὶ τῶν δυνάμεων μεταλαμβάνομεν αὐτὰς ἐπὶ τῶν ἄλλων. Ad hanc rem

¹⁾ Non satis accurate et loquendi usum migrans Aristides p. 9 med. dicit: φθόγγων δὲ δυνάμεις ἄπείροι μέν εἰσι τῆ φύσει αἰ δὲ παραδεδομέναι συλλήβδην καθ' ἕκαστον τῶν γενῶν εἰκοσιοκτώ.

illustrandam adponam unum ex diagrammatis quae sunt apud Ptolemaeum libr. II, cp. 11, et quidem modi Hypodorii, quod descriptum est p. 147.

Est igitur μέση 'Υποδωρίου sive octavus sonus modi Hypodorii κατὰ δύναμιν sonus f, qui idem est ὑπάτη μέσων κατὰ θέσιν sive quintus sonus modi Dorii; et sic porro de ceteris sonis; cfr. praeterea Ptolem. II, cp. 11 p. 136: κατὰ τοὺς μεταξύ πως τοῦ τελείου συστήματος τόπους, τοῦτ' ἔστι, τοὺς ἀπὸ τῆς τῆ θέσει τῶν μέσων ὑπάτης ἐπὶ τὴν νήτην διεζευγμένων, et paullo post: ἡ τοῦ Μιξολυδίου μέση κατὰ τὴν δύναμιν. ibid. p. 139: τῆς μὲν γὰρ τοῦ ὑποδωρίου, φέρε εἰπεῖν, τῆ δυνάμει μέσης, συνεζευγμένης τῆ κατὰ τὴν θέσιν τῶν μέσων ὑπάτη.

εἶδος. τῆς φωνῆς εἶδος συνεχές et διαστηματικόν vel ἐνφδόν Nicom, p. 3 et 4. πολυμερές et ἀμερές Aristid. p. 8. quid sit vide s. voc. κίνησις ibique not. 1.

ένη φ έμι η σις. Anonym. Bellerm, p. 29 sect. 21: τάσις δὲ οἶον στάσις καὶ ἐνηφέμησις τῆς φωνῆς.

ἐν φ δός, cantui aptus. εἶδος τῆς φωνῆς ἐνφδόν Nicom. p. 3 et 4 idem est, quod κίνησις τῆς φωνῆς διαστημανική· cfr. ibid. p. 5: φωνὴ ἐνφδός. Adverb. ἐνφδῶς προχωρεῖ (ἡ φωνή) ibid. p. 5 fin. De re vide voc. κίνησις.

έξαλλάττω. Passivum huius verbi idem significat quod κινεῖσθαι ubi de sonis mobilibus dicitur. Nicom. p. 26 v. 25: ἐν τῷ ἐναρμονίφ οἱ δύο μέσοι ἐξηλλάγησαν.

 $\vec{\epsilon}\pi\iota\sigma v\nu\alpha\, q\, \dot{\eta}$ est cum tria tetrachorda deinceps posita per binos sonos communes inter se coniunguntur ita

Bacch. p. 21: ἐπισυναφὴ δέ ἐστιν, ὅταν τοία τετράχορδα κατὰ συναφὴν ἑξῆς μελφδηθῆ· οἶον ὑπατῶν, μέσων, συνημμένων.

ἐπίτασις, intentio) et ἀνεσις remissio proprie dicuntur ut ἐπιτείνειν et ἀνιέναι verba de chordis: Plat. Polit. I, p. 349 Ε: ἐν τῆ ἐπιτάσει καὶ ἀνέσει τῶν χορδῶν etiam de pulmonum spiritu utrumque vocabulum usurpatur apud Theon. Smyrn. p. 89: διὰ τῆς ἐπιτάσεως καὶ ἀνέσεως τοῦ πνεύματος, quae eadem habet Psellus p. 185 Al. (p. 6 Wech.). Significat autem utrumque vocabulum id quod fit in temperandis instrumentis, ut

¹⁾ Ita vertit Gell. 7, 7; minus recte Vitruvius V, 4, 2: terminatio.

cum intendentes nervum vel remittentes simul pulsemus, continua quaedam efficiatur sonituum series, quorum singuli et quae inter singulos sint intervalla auditu discerni non possint. Hoc significatu utraque voce utitur Aristoxenus p. 10, ubi docet in cantu ipsas intentiones et remissiones apparere non debere: δεῖ τὴν φωνὴν ἐν τῷ μελωδεῖν τὰς ἐπιτάσεις τε καὶ ανέσεις αφανείς ποιείσθαι. cfr. Eucl. p. 2: ή μεν ούν συνεγής χίνησις της φωνής τάς τε έπιτάσεις καὶ τὰς ἀνέσεις ἀφανῶς ποιεῖται, et Aristid. p. 7 med. συνεγής ἐστι φωνή. ή τάς τε ανέσεις καὶ ἐπιτάσεις λεληθότως διά τι τάχος ποιουμένη. Itaque ad ipsam vocem sive humanam sive organicam relata επίτασις et άνεσις significabit vocis continuum motum per minutissima intervalla aut a gravitate in acumen aut contra. Quod sic definit Gaud. p. 3: ή της φωνής είνησις εκ βαρυτέρας (scr. βαρυτέρου) μεν είς δεήπερον λούσης τόπον, επίτασις ανάπαλιν δε άνεσις καλείται τε καὶ έστιν paullo accuratius Aristox. p. 10 addito vocabulo συεχής: ή μεν οὖν ἐπίτασίς ἐστι κίνησις τῆς φωνῆς συνενής έκ βαρυτέρου τόπου είς δξύτερον ή δε άνεσις εξ δξυτέρου τόπου είς βαρύτερον Eadem fere habet Aristides p. 8 s. fin. praeterquam quod ἐπίτασιν et ἀνεσιν autumat τάσεως esse species: τάσις δέ έστι μονή καὶ στάσις της φωνης ταύτης δὲ είδη δύο, ἄνεσίς πε καὶ ἐπίτασις quod minime ita se habere demonstratum est ab Aristoxeno p. 11 fin. -13. Vitunerat autem idem Aristoxenus etiam eos, qui intentionem et remissionem idem esse dicant. quod acumen et gravitatem, p. 10 fin. σχεδον οί γε πολλοί ἐπίτασιν οξύτητι ταὐτὸ λέγουσιν, άνεσιν δε βαρύτητι bene enim tenendum est επίνασιν et άνεσιν significare ipsum vocis motum, non motus eventum, quod est acumen aut gravitas, ut recte docet idem Aristoxenus p. 11 med. ην ή μεν επίτασις πινουμένης της χοοδης, ή δε δξύτης ησεμούσης ήδη καὶ έστηκυίας, ταὐτά δ'ερούμεν καὶ περὶ ἀνέσεώς τε καὶ βαρύτητος --δήλον δὲ δτι ή τε άνεσις της βαρύτητος ετερόν τί έστιν ώς τὸ ποιούν τοῦ ποιουμένου. ή τε επίτασις της δξύτητος. Gaud. p. 3: επίτασις μεν οὖν δξύτητος ποιητική καὶ βαούτητος δὲ ή ἀνεσις. Euclid. p. 2 med. τὰ ποιούντα τὴν τῶν τάσεων διαφοράν επίτασίς έστι και άνεσις - - και δξύτης μεν οὖν έστι τὸ δι ἐπιτάσεως γινόμενον αποτέλεσμα, βαρύτης δὲ τὸ δὶ ἀνέσεως. Cfr. Aristox. p. 10 s. fin.

Ut dicitur ἐπιτείνειν et ἀνιέναι τόνον, δίεσιν, μελφδίαν alia, ita etiam ἐπίτασις et ἄνεσις significat vocis motum per sonos intervallis discretos, hoc vero est id, ut unum vel plura intervalla sive in acumen sive in gravitatem versus canantur. Huc referenda sunt Bacchii verba, qui p. 11 fin. ἐπίτασιν et ἄνεσιν vocat πάθη τῆς μελφδίας, et p. 12 ita definit: κίνησις τῶν μελῶν ἀπὸ τοῦ ὀξυτέρου φθόγγου εἰς τὸν βαρύτερον, et contra. Ita dicitur Aristid. p. 28: τριῶν διέσεων ἀσυνθέτων ἄνεσις et τοῦ αὐτοῦ διαστήματος ἐπίτασις. ibid: πέντε διέσεων ἐπίτασις. Nicom. p. 32: τόνου ἐπίτασις et ἄνεσις. ibid. p. 32 med. ἐν μὲν τῷ κατα τὴν ἐπίτασιν ἐπογδόφ ἀριθμῷ εύρεθήσεται ὁ πζ, ἐν δὲ τῷ κατὰ τὴν ἄνεσιν ὁ λβ. Aristox. p. 22: ἐπιτάσεις καὶ ἀνέσεις τῶν κινεῖσθαι πεφυκότων φθόγγων αἴτιαί εἰσί τῆς τῶν γενῶν διαφορᾶς.

έπιτείνω intendo et ανίημι remitto verba dicuntur proprie de justrumentorum chordis. Plat. Lys. p. 209 Β: ἐπιτεῖναί τε καὶ ἀνεῖναι ἡν ὰν βούλη εῶν γορδών, Aristox. p. 11 v. 9: ἐπιτείνοντες εἰς ὀξύτητα τὴν γορδήν, et paullo supra: ὅταν άρμοττόμενοι των γορδων εκάστην ανιωμεν ή επιτείνωμεν. Ipsa etiam instrumenta intendi et remitti dicuntur, ut lyra apud Plut. de educ. liber. p. 9 C: καὶ γὰο τὰ τόξα καὶ τὰς λύοας ἀνίεμεν ίνα ἐπιτείναι δυνηθωμεν, tibia apud Nicom, p. 9: ἐπιτείνοντες τὸν αὐλὸν (ita enim recte Meibomius scribi iubet pro τον αὐτον) καὶ ἀνιέντες, ἢ μῆκος τοῖς κώλοις ἢ βοαγύτητα ἐνεργαζόμενοι, hoc vero est digitis imponendis vel removendis tibiarum membra longiora aut breviora reddere atque ita sonos graviores aut acutiores proferre. Ita etiam vox dicitur intendi et remitti, Gaud. p. 2: κίνησις φωνής - ἐπιτεινομένης τε καὶ ἀνιεμένης. cfr. Aristox. p. 10 med. et p. 32. De sonis etiam usurpatur utrumque verbum ita, ut significet sonum paullo acutiorem aut graviorem reddere; Aristox, p. 23 s. fin. h te maovπάτη καὶ ή λιχανὸς, ή μὲν ἀνιεμένη ή δὲ ἐπιτεινομένη. cfr. ibid. p. 47. Deinde haec verba ita ponuntur, ut obiecti loco non iam iis jungatur id, quod vere intenditur aut remittitur, velut chorda, tibia alia, sed soni aut intervalla, quae intendendo aut remittendo canuntur in acumen aut gravitatem. Bacch. p. 2: δίεσίς έστιν, δ δύναται ή ήμετέρα φύσις έμμελως έλάγιστον ανείναι καὶ επιτείναι. Eucl. p. 2: ώστε τοὺς μεν όξυτέρους (φθόγγους) τοῦ δέοντος ἀνιεμένους ἀφαιρέσει κινήσεων τυγγάνειν τοῦ δέοντος, τοῦς δέ βαουτέρους επιτεινομένους. Bacch. p. 9 med. διαστήματα - ανίεται και επιτείνεται. ib. p. 11: ὅταν ἀνεθῶσι τρεῖς διέσεις — ἐπιταθῶσι πέντε διέσεις. — Ita dicitur: ἐπιτείνειν ήμιτόνιον Aristid. p. 11 init. p. 26 v. 5. τόνον ibid. p. 11 med. Nicom. p. 30. 31. 32. ανίεμεν τόνον Nicom. p. 33. ανίεται δια τεσσάρων και δια πέντε Bacch. p. 15 fin. μέση - ἀφ' ής τόνος καὶ πυκνὸν ἐπιταθήσεται ibid. 16 init. ἀνίεται διὰ πασών καὶ έπιτείνεται δ. π. ibid. p. 16. έκλυσις μέν γαο ανίεται, εκβολή δε επιτείνεται ibid. p. 9. πυκνον γοώμα (?) ανίεται καὶ ἐκλύεται Eucl. p. 11 med. Tetrachorda etiam intendi et remitti dicuntur Aristid. p. 19: εί τις κατά συναφήν τετράχορδον επιτείνας ταύτον ανείη τω (?) κατά διάζευξιν. Nicom. p. 20: τὸ ἐπιταθέν τετράγορδον et ipsa melodia Bacch. p. 13: ότε μεν ανιεμένης της μελωδίας, ότε δε επιτεινομένης. Denique absolute usurpantur haec verba, ut significent ascendere et descendere per sonos: Aristox, p. 18: φυσικόν τὸ ἐπιτείνειν καὶ τὸ ἀνιέναι ἐν τῷ διαλέγεσθαι. cfr. p. 42 init. et ibid. med. τῷ πνεύματι ἐπιτείνοντες καὶ ἀνιέντες. Aristid. p. 23: βουλόμενοι — ἐπιτείνειν καὶ ανιέναι κατά ποικίλα διαστήματα. ibid. 24 med. εί μη δυνηθείημεν ανιέναι περαιτέρω. Ipsa etiam melodia et intervalla non solum intendi et remitti, sed etiam ascendere et descendere dicuntur Aristid. p. 25 med. διαστήματα ανιέντα καὶ ἐπιτείνοντα et p. 29: άγωγή - κατά συνημμένων μεν επιτείνουσα, κατά διεζευγμένων δε άνιεῖσα.

 $\xi\pi\delta\gamma\delta\sigma\sigma\varsigma$. $\lambda\delta\gamma\sigma\varsigma$ $\xi\pi\delta\gamma\delta\sigma\sigma\varsigma$ est ratio superoctava, in qua est toni intervallum; ita frequentissime usurpatur hoc vocabulum. Hinc factum est, ut ii qui maxime numerorum rationes

spectabant in sonis, Pythagorici ipsum toni intervallum vel ipsum tonum vocarent τὸ ἐπόγδοον. Philol. ap. Nicom. p. 17: ἀρμονία (i. e. τὸ διὰ πασῶν) πέντε ἐπογδόων καὶ δυοῖν
διέσεων, διοξεῖα τρί ἐπόγδοα καὶ δίεσις, συλλαβὰ δὲ δύ ἐπόγδοα καὶ δίεσις. ib. p. 27:
άρμονία πέντε ἐπόγδοα καὶ δύο διέσεις.

ε θ θ ψ ς. άγωγη εθθεία Aristid. 19 et 29. Vide άγωγή.

 $7\sigma au \eta \mu \iota$. Chorda dicitur consistere ubi non iam movetur neque intendendo neque remittendo. Aristox. p. 11 v. 12: τότε γὰο ἔσται ὀξύτης, ὅταν ἐπιτάσεως ἀγούσης εἰς την προσήμουσαν τάσιν στς ή χορδή και μημέτι κινήται. ibid v. 17: οὐ γὰο ἐνδέχεται κινεῖοθαι άμα τὴν χορδὴν καὶ ἐστάναι. ibid. v. 21: ἐστηκυίας χορδῆς. De voce hoc vocabulo Aristoxenus saepissime utitur eo sensu, ut vocem dicat sisti vel etiam se sistere, ubi inhibito motu (vide voc. χίνησις) neque in acumen neque in gravitatem deflectit, sed manet in aliqua tensione. Act. trans. Aristox. p. 26 med. οὐ γὰο ἀν στήσης τὴν φωνήν τοῦ ἀποδεδειγμένου (uterque Oxon. melius: τῷ ἀποδεδειγμένω) τόπω λιχανοῦ. ibid. p. 8: (φωνή) βστησιν αὐτήν (leg. αύτήν) ἐπὶ μιᾶς τάσεως. ibid. p. 9 fin. ἐν τῷ διαλέγεσθαι φεύγομεν τὸ ἱστάναι τὴν φωνήν. Intrans. Aristox. p. 10 init. τὸ ἑστάναι την φωνην διώκομεν. ibid. έκάστην των φωνών μίαν τε καὶ έστηκυῖαν καὶ την αὐτην ποιήσομεν. ibid. p. 13: τὸ ἑστάναι τὴν φωνὴν τὸ μένειν ἐπὶ μιᾶς τάσεώς ἐστιν. ibid. p. 12 med. τότε φήσομεν έστάναι την φωνην, όταν ημίν αίσθησις αὐτην ἀποφήνη, μήτε επὶ τὸ όξὸ μήτε επὶ τὸ βαρὸ δομῶσαν. ibid. p. 15 v. 20: όταν ή φωνή φανή έστάναι. Gaud. p. 3: (φωντ) εν τοῖς δροις ὧν ὑπερβαίνει τόπων έστῶσα. cfr. ib. p. 3 v. 22. Medium: Eucl. p. 2: φωντ μηδαμοῦ ἱσταμένη. cfr. Aristox. p. 8 v. 21. ibid. v. 32: (φωνή) ἱσταμένη ἐπ' αὐτῶν τῶν τάσεων. cír. ib. p. 9 v. 5. 13. 24. 27. p. 12. p. 13: ἐάν τ' ἐπὶ βαρύτητος ἐάν τ' ἐπ' ὀξύτητος ἱστῆται (φωνή). cfr. ibid. p. 14. Porro de sonis usurpatur ໃστημι verbum ita, ut φθόγγοι έστημότες sint soni in quibus edendis vox unam eandemque servat tensionem, quod necessario fieri debet in sonis musicae aptis. Aristox. p. 10: τούς φθόγγους έστηκότας άποδιδόναι. Gaud. p. 2: φθόγγοι ίστάμενοι οὐκ ἐπὶ μιᾶς τάσεως. Denique φθόγγοι έστῶτες sunt soni immobiles, (perpetui et stantes Vitruv. V, 4, 5.) i. e. qui in generum discriminibus loca sua i. e. tensiones non mutant; hi vero sunt tetrachordorum extremi soni et proslambanomenos. Eucl. p. 6: ἐστῶτες (φθόγγοι) μέν οὖν εἰσιν, ὅσοι ἐν ταῖς τῶν γενῶν διαφοραῖς οὐ μεταπίπτουσιν, ἀλλὰ μένουσιν ἐπὶ μιᾶς τάσεως. Alyp. p. 2: τῶν φθόγγων οἱ μέν εἰσιν ἐστῶτες καὶ ἀκλινεῖς κτλ. Bacch. p. 9: ἑστῶτας μὲν οὖν φθόγγους διὰ τί λέγομεν εἶναι; διὰ τὸ περιέχεσθαι ὑπὰ αὐτῶν τὰ τετράχορδα καὶ πεντάχορδα. cfr. Gaud. p. 18. Nicom. p. 26. lidem soni alias vocantur ἀκίνητοι, ἀκλινεῖς, μένοντες.

καταπλοκή est species eius melopoeiae generis quod πλοκή vocatur. Vide πλοκή, κατασημαίνειν est sonos musicis notis designare. Gaud. p. 22: ταύτην (scil. φθόγγου δύναμιν βαρυτάτην) οἱ παλαιοὶ κατεσημήναντο τῷ ἡμιστ πλαγίφ. ibid. s. fin. δν (φθόγγον) οἱ παλαιοὶ τῷ διπλῷ σίγμα κατεσήμαινον.

κατάτασις idem est quod ἐπίτασις. Ptolem. harm. II, 11 p. 136: (φωνὴ) ὀλιγάκις ἐπὶ τὰς ἄκρας (μελφδίας) ἐκβαίνουσα διὰ τὸ τῆς παρὰ τὸ μέτριον χαλάσεως ἢ κατατάσεως ἐπίπονον.

κινέω. Chorda movetur cum intenditur aut remittitur; Aristox. p. 11: οὐ γὰο ἐνδέγεται κινείσθαι άμα την χορδήν και έστάναι ήν δε ή επίτασις κινουμένης της χορδής. Vox etiam moveri i. e. spatium quoddam percurrere dicitur, cum per sonos sive intervallis discretos sive continuatos progreditur. Aristox, p. 3: κινείται μέν γὰο (φωνή) διαλεγομένων ήμων και μελωδούντων. ibid. p. 8: φωνή δυναμένη κινείσθαι. p. 9 init. λέγεται κινείσθαι διαστηματικήν κίνησιν. ibid. v. 3: πότερον μέν γάρ δυνατον ή αδύνατον φωνήν κινεῖσθαι, έτέρας ἐστὶ σκέψεως. ibid. v. 23: φωνή κινεῖται κατὰ τόπον. p. 12 v. 21: πινείται εν τῷ διαστήματι (scr. διάστημά τι) ποιείν. p. 32 v. 16: φυσικήν κίνησιν κινεῖται vide voc. κίνησις. Frequentissimus autem huius verbi usus est is, ut κινεῖσθαι dicantur tetrachordorum soni bini intermedii, qui pro generum discriminibus varias possunt obtinere tensiones vel finitiones, cum extremi soni immobiles sint; vide systemata trium generum supra p. 8 adscripta ad vocem ἀσύνθετος. Aristox. p. 22: οἱ περιέχοντες φθόγγοι ακίνητοί είσιν έν ταῖς τῶν γενῶν διαφοραῖς. δύο δέ οἱ περιέχοντες κινοῦνται, ibid. s. fin, αὶ τῶν κινεῖσθαι πεφυκότων φθόγγων ἐπιτάσεις τε καὶ ἀνέσεις αἴτιαί εἰσι τῆς τῶν γενῶν διαφορᾶς. Eucl. p. 10: γίνονται δὲ αἱ τῶν γενῶν διαφοραὶ παρὰ τοὺς κινουμένους των φθέγγων. ibid. p. 6: κινούμενοι φθόγγοι οἱ ἀνὰ μέσον τούτων (scil. των έστωτων). cfr. ibid. p. 7 v. 8. Nicom. p. 16 fin. οι μεν οδν των τετραγόρδων άκροι έστωτες φθόγγοι λέγονται — οἱ δὲ μέσοι κινούμενοι, quos quidem sonos Vitruvius V, 4, 5 vocat vagantes vel mobiles, Mart. Capella p. 184 vagos. Gaud. p. 20: αθόνγοι διαφόρω τάσει κινούνται. Aristox. p. 33 fin. τῶν μέσων κινουμένων. ibid. p. 46 med. p. 61: ἐν ταῖς τῶν γενῶν διαφοραῖς τὰ τοῦ διὰ τεσσάρων μέρη μόνα κινεῖται, (ter). p. 4 s. fin. οἱ κινούμενοι τῶν φθόγχων. Moveri dicuntur etiam ipsi gradus, quos in systematis obtinent soni: Aristox. p. 34 init. αί των φθόγγων δυνάμεις κινούνται· intervallorum magnitudines: Aristox. p. 49 init. φανερον, ότι κινουμένων των μεγεθών συμβαίνει γένος ipsum etiam genus moveri dici patet ex verbis statim sequentibus: οὐ γὰο ὁμοίως πινείται τών μεγεθών πινουμένων μέχοι τινός, άλλά διαμένει. cfr. ibid. p. 48 fin. ίδίαν

γὰο δὴ κίνησιν ἕκαστον τῶν γενῶν κινεῖται. Additur etiam spatium in quo versantur soni mobiles; Eucl. p. 10: κινεῖται ἡ μὲν λιχανὸς ἐν τονιαίφ τόπφ, ἡ δὲ παρυπάτη ἐν διεσιαίφ. Aristox. p. 4: ἀποδοτέον τοὺς τόπους (ita recte Oxonn. pro eo quod habet Scal. τρόπους) ἐν οἶς κινοῦνται οἱ φθόγγοι, ibid. p. 22: λιχανοῦ μὲν οὖν ἐστι τονιαῖος ὁ σύμπας τόπος, ἐν ῷ κινεῖται. ib. p. 46: ἀναγκαῖον τὸν κινούμενον φθόγγον ἐν τόπφ τινὶ κινεῖσθαι. Substantivi loco usurpatur τὸ κινούμενον Aristox. p. 34 fin. τὰ κινούμενα ibid. p. 22 v. 6.

¹⁾ Praeter duo haec genera (εἴδη τῆς φωνῆς Nicom. p. 3) tertium statuit Aristides. Is enim κίνησις vocabulum ampliore sensu accipiens primum in duo genera dividit, simplex alterum, ἀμερές, alterum multiplex πολυμερές p. 8: τῆς δὲ κατὰ φωνὴν κινήσεως εἴδη δύο, πολυμερές τε καὶ ἀμερές. πεοὶ μὲν ούν τοῦ πολυμεροῦς εἴρηται (p. 7 loco mox laudando)· τὸ δὲ ἀμερὲς αὐτῆς καὶ ἀπλοῦν τάσις προσαγορεύεται. Eandem divisionem p. 7 his verbis significat: της δε πινήσεως ή μεν άπλη πέφυπεν, ή δε ούχ άπλη. Iam τὸ ἀμερές εἶιδος quod idem est atque ἀπλη είνησις recte dicit τάσιν, tensionem esse (quae quid sit vide s. v. τάσις); namque ad eam efficiendam sufficit unus ille atque simplex vocis motus qui cernitur in vibrationum celeritate, quique ab Aristoxeno p. 12 significatur χίνησις την κατά τάγος διαφοράν λαμβάνουσα. Ad hunc vocis motum si accedit ille, qui fit ab alio ad alium locum (ή κατὰ τόπον κίνησις), sive continuus sive intervallatus, efficitur multiplex ille motus, τὸ πολυμερès εἶδος vel κίνησις οὐχ ἀπλῆ. Atque huius motus tres facit Aristides species: continuam, intervallatam et, quae apud reliquos scriptores non reperitur mediam, atque hanc mediam consistere docet ex continua et diastematica, fierique in recitandis poematis. Verba eius haec sunt p. 7 med: της δε πινήσεως ή μεν απλη πέφυπεν ή δε ούχ άπλη καὶ ταύτης ή μέν συν εχής, ή δὲ διαστηματική, ή δὲ μέση, συνεχής μέν ούν ἔστι φωνή ή τάς τε άνέσεις καὶ τὰς ἐπιτάσεις λεληθότως διά τι τάχος ποιουμένη. διαστηματική δὲ ή τὰς μὲν τάσεις φανεράς έχουσα, τὰ δὲ τούτων μέτρα λεληθότα μέση δὲ ἡ ἔξ ἀμφοῖν συγκειμένη. ἡ μὲν οὖν συνεχής ξοτιν, ή διαλεγόμεθα μέση δὲ, ή τὰς τῶν ποιημάτων ἀναγνώσεις ποιούμεθα διαστηματική δὲ ή κατὰ μέσον τῶν ἀπλῶν φωνῶν ποσὰ ποιουμένη διαστήματα καὶ μονὰς, ἥτις καὶ μελωδικὴ καλεῖται.

p. 9 v. 22: διαλεγομένων γαο ήμων ούτως ή σωνή χινείται κατά τόπον, ubi Meihamius λογική male vertit rationalis. Contra in altero genere, quod habet effectus distantes Vitruy. V. 4. 2. its vox movetur, ut transiens ab uno ad alterum locum statuat se in una eademque tensione modo graviore modo acutiore, quae autem inter singulas finitiones intermissa sint spatia, ea transsiliat et quasi latentia reddat. Haec vero est κίνησις διαστηματική vel μελωδική Aristox. Eucl. Aristid. Gaud. locc. supra ll. Nicomachus hunc motum vocat εἶδος τῆς φωνῆς ἐνωδόν p. 4 v. 30. p. 5 v. 6. Copiosissime de duobus his vocis motus generibus Aristoxenus disserit p. 8—12. ex quibus ea tantum adscribimus verba quae leguntur p. 9 v. 11—26: απλῶς γὰρ όταν αν (Seld. bene: μέν) ούτω κινηται ή φωνή, ώστε μηδαμού δοκείν ίστασθαι τη ακοή, συνεγή λέγομεν ταύτην την κίνησιν δταν δε στηναί που δόξασα είτα πάλιν διαβαίνειν τινά τόπον φανή, καὶ τοῦτο ποιήσασα πάλιν ἐφ' ἐτέρας τάσεως στήναι δόξη καὶ τοῦτο ἐναλλάξ ποιεῖν φαινομένη συνεχῶς διατελη, διαστηματικήν τὴν τοιαύτην κίνησιν λέγομεν. Την μεν οὖν συνεχη λογικήν εἶναί φαμεν διαλεγομένων γὰο ήμων ούτως ή φωνή κινείται κατά τόπον, ώστε μηδαμού δοκείν ίστασθαι, κατά δὲ τὴν έτέραν, ην ονομάζομεν διαστηματικήν, εναντίως πέφυκε γίνεσθαι. Motum intervallatum praeterea ita describit Aristoxenus p. 10: δεῖ τὴν φωνὴν ἐν τῷ μελωδεῖν τὰς μὲν ἐπιτάσεις καὶ τὰς ἀνέσεις (i. e. transitus ab una ad alteram tensionem) ἀφανεῖς ποιεῖσθαι, τὰς δὲ τάσεις φανεράς καθιστάναι1). Cfr. Nicom. p. 4 v. 11-15. Eadem duo genera Euclides quoque agnoscit, qui p. 2 v. 8-18 haec habet: ταῦτα δὲ θεωρεῖται ἐν φωνῆς ποιότητι, ής κινήσεις είσι δύο, ή μεν συνεχής τε και λογική καλουμένη, ή δε διαστηματική τε καὶ μελωδική. ή μεν οὖν συνεχής κίνησις τῆς φωνῆς τάς τε ἐπιτάσεις καὶ τὰς ἀνέσεις άφανῶς ποιείται, μηδαμοῦ ἱσταμένη, ἢ μέχρι σιωπῆς ἡ δὲ διαστηματική κ. τ. φ. έναντίως κινείται τη συνεχεί. μονάς τε γάο ποιεί καὶ τὰς μεταξύ διαστάσεις. Neque aliter Gaudentius rem exponit p. 2 et Nicom. p. 3: $\tau \tilde{\eta}_S \ \dot{\alpha} \nu \vartheta \rho \omega \pi i \nu \eta_S \ \phi \omega \nu \tilde{\eta}_S \ -- \delta \dot{\nu} o$

¹⁾ His refragari videntur ea, quae Euclides p. 2 (loco supra l.) et Aristides p. 7 (loco in nota praecedente adscr.) tradunt. Nam quod Aristoxenus motui intervallis discreto attribuit, ut intentiones et remissiones latentes faciat, id Euclides et Aristides ad continuum motum referunt, quem dicunt τάς τε επιτάσεις καὶ τὰς ἀνέσεις ἀφανῶς (Aristides λεληθότως διά τι τάχος) ποιεῖσθαι. Sed omnia bene inter se congruunt; etenim Aristoxenus docet, in cantu vocem ita moveri, ut non ipsae intentiones aut remissiones, sed solae tensiones manifestae fiant atque audiantur; neque minus recte Euclides et Aristides asserunt, continuum vocis motum intentiones et remissiones ἀφανῶς vel λεληθότως facere, hoc vero est, ita, ut singuli qui intendendo aut remittendo fiant soni, quum minutissimis intervallis inter se distent, auditu discerni non possint; qua quidem in re bene animadvertendum est Aristoxenum adiectivo ἀφανεῖς, Euclidem vero et Aristidem adverbio ἀφανῶς et λεληθότως usos esse. Ceterum Aristidem de motu melodico idem sentire quod Aristoxenum, patet ex ipsius verbis supra allatis: διαστηματική δὲ ἡ τὰς μὲν τάσεις φανερὰς ἔχουσα, τὰ δὲ τούτων μέτρα λεληθότα· μέτρα enim sunt spatia inter singulas tensiones, quae metiuntur intervallorum magnitudines; ea autem, quum intendendo vel remittendo fiant, Aristoxenus vocat ἐπιτάσεις et ἀνέσεις.

έφασκον ως ενός γένους είδη υπάρχειν και το μεν συνεχές ίδιως ανόμαζον, το δε διαστηματικόν. Η του βρυστικό μπρ. στοπος στοποί ο πουστον και στο κατα

Erat vero etiam alius voc. είνησις usus is, ut significaret chordarum vel omnino eorum corporum, quae sonos edunt, motus ac vibrationes, quas Nicom. p. 8, 18, 19 vocabulo κοαδασμός denotat. Ita Aristoxenus corum sententiam, qui statuerent vocem in sonis edendis continuo moveri et sonos graviores tardioribus acutiores celerioribus motibus effici, impugnans p. 12 init, haec profert: μὴ ταραττέτωσαν δ' ἡμᾶς αἱ τῶν εἰς χινήσεις ἀγόντων τούς αθόντους δόξαι, καὶ καθόλου την φωνήν κίνησιν είναι φασκόντων, ibid. v. 10: διασέρει ναρ οὐδεν ἡιζίν τὸ λέγειν ἡιζικτα κινήσεως ἢ ταυτότητα τὴν τάσιν. Et rursus ν. 22: εί δε πινείται μεν (ή φωνή) την ύφ' ήμων λεγομένην πίνησιν, επείνης της μινήσεως τῆς ὑτε ἐκείνων λεγομένης τὴν κατὰ τάχος διαφοράν λαμβανούσης οὐδὲν ἂν ἡμῖν διαφέροι quae quidem κατὰ τάχος διαφορά quid significet, apparet ex alio Aristoxeni loco p. 32 med. οι μέν άλλοτοιολογούντες - καὶ φάσκοντες λόγους τέ τινας ἀοιθαιον είναι καὶ τάχη πρὸς άλληλα, εν οίς τό τε δεύ καὶ βαού γίνεται. Haec omnia ontime illustrantur Euclidis verbis Sect. canon. p. 23: πάντες οἱ φθόγγοι γίνονται πληγής τινος γινομένης πληγήν δε αμήχανον γενέσθαι, μή οθχί πινήσεως πρότερον γενομένης, των δε κινήσεων αι μεν πυχνότεραί είσιν, αι δε αραιότεραι, και αι μέν πυπνότεραι δξυτέρους ποιούσι τούς φθόγγους, αί δε αραιότεραι βαρυτέρους.

Denique ziνησις est etiam sonorum ille motus, qui fit in generum discriminibus, cum tetrachordorum soni intermedii loca sua mutant. Aristox. p. 22 v. 25: τ ίς δ' δ τ ούπος τ ης κινήσεως έκατέρου τῶν φθόγγων τούτων, λεκτέον. ib. p. 61 med. λείπεται εν αὐτοῖς τοῖς τοῦ διὰ τεσσάρων μέρεσι τὴν κίνησιν εἶναι.

κλίνω φθόγγοι κινούμενοι καὶ κεκλιμένου Alyp. p. 2.

λογικός. κίνησις της φωνης λογική. Vide voc. κίνησις.

μέγας. Hoc vocabulum de voce dictum etiam apud musicos scriptores vulgatam illam habet significationem, ut μεγάλη φωνή sit vox magna vel summa (Cic. de orat. I, 61, 261). Ita Nicomachus eo utitur p. 8: (φαμὲν) πολλοῦ μὲν πλήγματος ἢ πνεύματος εἰς τὸν πέριξ ἀέρα ἐμπεσόντος καὶ κατὰ πολλὰ μέρη πλήξαντος αὐτὸν, μεγάλην ἀποτελεῖσθαι φωνήν ὀλίγου δὲ μικράν. ibid. p. 8 v. 22: τῶν μέν γε ἐντατῶν αὶ τάσεις μείζονες καὶ εὐτονώτεραι μείζονας καὶ ὀξυτέρους φθόγγους ἀπεργάζονται αἱ δὲ ὀλιγώτεραι νωχελεστέρους τε καὶ βαρυτέρους. Sed ita etiam hoc vocabulum usurpatur, ut non magnitudinem vocis sed acumen indicet. Nicom. p. 18 v. 25 sqq. εὶ γάρ τις χορδῆς μακρᾶς ὑπὸ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν τάσιν κειμένης — τὸν ἀπὸ τῆς βλης κρουσθείσης φθόγγον συγκρίνει πρὸς τὸν ἀπὸ τῆς ἡμισείας — διὰ πασῶν εὐρήσει τὸν ἀπὸ τῆς ἡμισείας πρὸς τὸν ἀπὸ τῆς δλης ψόφον μείζονα, ὅπερ ἐστὶ διπλάσιον, ubi ex additis vocc. διὰ πασῶν cognoscitur, non de magnitudine soni sed de acumine agi.

μέγεθος. Hoc quoque vocabulum non solum magnitudinem sed etiam vocis locum sive acutiorem sive graviorem indicat, ita ut prope ad τάσις vocabuli significationem accedat. Nicom. p. 4: τὸ γὰρ ἐνφδὸν (εἰδος τῆς φωνῆς) τοιοῦτόν ἐστι τὸ πάντας ἐμφαίνειν (Bar. bene ἐμφαίνον) τοῖς ἐπιστήμοσι τοὺς φθόγγους, ἡλίπου ἕπαστος μεγέθους μετέχει, hoc est: vox cantui apta omnibus intelligentibus indicat, quem acuminis aut gravitatis gradum quisque sonus obtineat. ibid. p. 5: ἐπεῖθεν γὰρ ἀρχόμεθα συτιέναι παὶ συνορᾶν τῶν φθόγγων τὰ μεγέθη — Θθεν ὰν πρώτιστα ἡμῖν ἡ ἀποὴ ἐνεργεῖν φαίνηται. ibid. p. 7: τάσιν δὲ (φαμέν εἶναι) μονήν τινα παὶ ταυτότητα πατὰ μέγεθος φθόγγου ἀδιαστάτον.

μελφδικός. κίνησις της φωνης μελφδική· vide voc. κίνησις.

μένειν dicuntur tetrachordorum termini i. e. soni extremi, qui, cum bini intermedii soni finitiones vel loca sua mutent in generum differentiis, suis finibus permanent. Euclid. p. 6: ἑστῶτες (φθόγγοι) — 6σοι ἐν ταῖς τῶν γενῶν διαφοραῖς — μένουσιν ἐπὶ μιᾶς τᾶσεως. Aristox. p. 24: ὁ βαρύτερος τῶν μενόντων φθόγγων. ibid. p. 33 fin. τὰς τῶν γενῶν διαφορὰς αἰσθανόμεθα τοῦ μὲν περιέχοντος μένοντος, τῶν δὲ μέσων κινουμένων. ibid. p. 35 init. ποιῆσαι φανερὸν, τίνων ποτὲ μενόντων ἢ τίνων κινουμένων αὶ διαφοραὶ αὖται (scil. τῶν γενῶν) γίνονται. ibid. p. 46: μενόντων τῶν ἄκρων. ibid. p. 51: ἡ παρυμάτη μένει. ibid. p. 34 init. μένοντος τοῦ μεγέθους (bis) hoc est tetrachordi vel intervalli magnitudinis. Ipsum etiam modulandi genus μένειν dicitur: Aristox. p. 49 v. 6: τούτου (τοῦ γένους) μένοντος. Etiam substantivi loco participium usurpatur ab Aristoxeno p. 33 s. fin. ἡ τῆς μουσικῆς σύνεσις ᾶμα μένοντός τινος καὶ κινουμένου ἐστίν. ibid. 34 fin. καλῶς κρίγειν τό τε μένον καὶ τὸ κινούμενον.

μέσος. είνησις της φωνης μέση Aristid. p. 7. Vide voc. είνησις not. 1.

μεταβάλλω. Trans. Gaudentius p. 18 sonos mobiles κινουμένους vocari ait, ἐπει-δήπεο ἐν ταῖς τῶν γενῶν διαφοραῖς τὴν ἑαυτῶν τάσιν μεταβάλλουσιν. Nicom. p. 4: μεταβάλλειν τὴν φωνὴν ἀπ΄ ἄλλου εἰς ἄλλον (φθόγγον). Intransitive usurpatur eodem sensu quo κινεῖσθαι, ubi de sonis dicitur. Eucl. p. 6: ἐν ταῖς τῶν γενῶν διαφοραῖς μεταβάλλουσιν (scil. soni mobiles) καὶ οὐ μένουσιν ἐπὶ μιᾶς τάσεως.

μεταπίπτω. μεταπίπτειν dicuntur soni mobiles. Alyp. p. 2: ἑστῶτες μὲν οὖν λέγονται ὅτι ἐν ταῖς τῶν γενῶν διαφοραῖς οὐ μεταπίπτουσιν, κινούμενοι δὲ ὅτι ἐν τ. γ. δ. μεταπίπτουσιν εἰς ἑτέρας τάσεις et omissis vocc. εἰς ἑτέρας τάσεις Eucl. p. 6: ἑστῶτες μὲν οὖν εἰσιν, ὅσοι ἐν ταῖς τῶν γενῶν διαφοραῖς οὐ μεταπίπτουσιν. Nicom. p. 27 init. ἐν τῷ χρώματι ὁ δεύτερος κινούμενος καὶ οὐ κινούμενος πρὸς μὲν γὰρ τὰ διάτονον οὐ μεταπίπτει, πρὸς δὲ τὸ ἐναρμόνιον μεταπίπτει.

μετατρέπω. Nicom. p. 26 fin. οἱ τετραχόρδου ἄκροι ἑστῶτες φθόγγοι λέγονται οὐ γὰρ μετατρέπονται ἐν οὐδενὶ τῶν γενῶν hoc idem est quod οὐ κινοῦνται.

 μ ον ή. τῆς φωνῆς μ ονή est vocis mansio vel institio, quae artis vocabulo τ άσις vocatur. Aristox. p. 12. Anonym. sect. 39. Aristid. p. 8. Gaud. p. 3. Vide voc. τ άσις. Apud Bacchium p. 12 μ ονή idem est quod π εντεία, quod voc. confr.

 π αραδιαζευγνύναι est duo tetrachorda disiungere per π αραδιάζευξιν, quae quid sit, vide sub voc. π αραδιάζευξις. Bacch. p. 21: π αραδιέζευκται δὲ τὸ συνημμένων τῷ διεζευγμένων.

 $\pi \alpha \varrho \alpha \delta \iota \acute{\alpha} \zeta \varepsilon v \xi \iota \varsigma$ est cum duo tetrachorda ita disiunguntur, ut ii soni, qui eundem tetrachordi locum obtinent, toni intervallo inter se distent; velut si haec duo tetrachorda deinceps canuntur:

H c d e cis d e fis

distant soni h-cis, c-d, d-e, e-fis qui eundem in tetrachordo locum obtinent toni intervallo. Bacch. p. 21: παραδιάζευξις δέ ἐστιν, ὅταν τὰ ἤθη τῶν φθόγγων τονιαῖον διάστημα πρὸς ἄλληλα ἀποτελῆ sunt autem τὰ ἤθη τῶν φθόγγων hoc loco fere idem, quod alias αἱ δυνάμεις τῶν φθόγγων.

παρασημαίνεσθαι τὰ μέλη φάσκοντες πέρας εἶναι τοῦ ξυνιέναι τῶν μελφδουμένων Εκαστον. ibid. v. 27: καὶ ἔστιν ἀναγκαῖον τῷ παρασημαινομένῳ μόνον τὰ μεγέθη τῶν διαστημάτων διαισθάνεσθαι. p. 40 s. fin. οὐκ ἔστι τὸ παρασημαίνεσθαι πέρας τῆς εἰρημένης ἐπιστήμης.

παρασημαντική scil. τέχνη est ars cantus notis musicis denotandi, quam negat Aristoxenus esse finem harmonicae scientiae p. 39 v. 24: δῆλον ὅτι οὖκ ἀν εἴη τῆς εἰρημένης ἐπιστήμης πέρας ἡ παρασημαντική.

πεντάτονον, τὸ, intervallum quinque tonorum, quod nos vocamus kleine Septime. Euclid. p. 8: μεταξύ δὲ τῶν συμφώνων τρίτονον, τετράτονον, πεντάτονον, καὶ τὰ ὅμοια. Bacch. p. 13: ὑποδώριος (τόνος βαρύτερος) τοῦ μιξολυδίου πεντατόνφ.

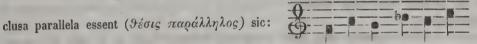
πεντάχορδον, τὸ, systema quinque sonorum. Bacch. p. 9 med. ἑστῶτας φθόγγους λέγομεν διὰ τὸ περιέχεσθαι ὑπ' αὐτῶν τὰ τετράχορδα καὶ πεντάχορδα.

περιφερής. ἀγωγή περιφερής Aristid. p. 19 et 29. Vide ἀγωγή.

πεττεία est melopoeiae genus, quo idem sonus pluries repetitur. Eucl. p. 22: πεττεία δὲ ἡ ἐφ᾽ ἑνὸς τόνου πολλάκις γινομένη πλῆξις. Aliam definitionem Aristides exhibet p. 29: πεττεία δὲ ἡ γινώσκομεν, τίνας μὲν τῶν φθόγγων ἀφετέον, τίνας δὲ παφαληπτέον, καὶ ὁσάκις ἕκαστον αὐτῶν καὶ ἀπὸ τίνος τε ἀρκτέον καὶ εἰς ὂν παραληπτέον αὕτη δὲ καὶ τοῦ ἡθους γίνεται παραστατική. Utramque definitionem consociat Bryennius p. 503 qui post Euclidis verba statim Aristidis subiicit, in quibus pro ἀφετέον habet ἀθετέον. His similia indicari videntur alio Aristidis loco p. 96 init. διὸ καὶ τῶν μερῶν

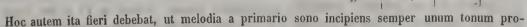
της μελοποίζας η καλουμένη πεττεία το χοησιμώτατον, εν εκλογή των άναγκαιοτάτων Φθόγγων ξαάστοτε θεωρουμένη. Hi Aristidis loci quomodo sint intelligendi et explicandi. equidem fateor me nondum esse assecutum. Quae vero Bellermannus ad hanc difficultatem expediendam protulit, ea haud scio an acutius quam verius disputata sint. Nam quod dicit per pettiam, i. e. sonum eundem saepius repetitum, transitum ab uno in alterum modum effectum esse, id ut apud nostros musicos fit, ita apud veteres quoque fieri sane potuit. sed ex Aristidis verbis vix elici potest. Neque video, quomodo Aristides, si id voluisset, dicere potuisset $\tilde{\eta}$ γινώσκομεν· ut enim inserviat pettia transitui parando, at certe ex ipsa pettia non cognoscimus, quomodo sit efficiendus. Ceterum recte animadvertit Bellermannus. pettiam a Bacchio μονήν vocari; is enim p. 12 ait: μονή δε τί έστιν; όταν επί τοῦ αὐτοῦ φθόγγου πλείονες λέξεις μελωδώνται.

πλοκή est melopoeiae genus, quod ita definit Euclides p. 22: πλοκή δέ (ἐστιν) ή έναλλάξ τῶν τε (?) διαστημάτων θέσις παράλληλος. Aristides p. 19: πλοκή δὲ, ὅτε δια τών καθ' υπέοβασιν λαμβανομένων (φθόγγων ποιώμεθα την μελωδίαν), et p. 29: πλοκή δέ έστιν ή δια των ύπερβατων διαστημάτων ή φθόγγων δύο ή και πλειόνων ένα προϊεμένη τόνον, ήτοι τὰ βαρέα τούτων ἢ τὰ δξύτερα προτάττουσα καὶ τὸ μέλος ἀπεογαζομένη qui Aristidis locus iisdem fere verbis legitur etiam apud Bryennium p. 502.1) Ex his definitionibus illud statim apparet, πλοκήν fuisse cantum non gradatim vel per continuos sonos, sed saliendo progredientem, ita quidem ut a certo quodam primario sono alternis sumerentur soni in grave et acutum ($\hat{\eta}$ $\hat{\epsilon} \nu \alpha \lambda \lambda \hat{\alpha} \hat{\xi}$ $\hat{\vartheta} \hat{\epsilon} \sigma \iota \varsigma$) et intervalla ab illis sonis circum-

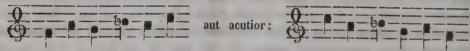
Poterant etiam plus duo soni transiliri, ut Aristides docet his verbis: διὰ τῶν ὑπερβατῶν διαστη-

μάτων ἢ φθόγγων δύο ἢ καὶ πλειόνων, hunc in modum:

¹⁾ Apud Racchium quoque πλοεής mentio fit, quae Bellermanno magnam movit difficultatem; Bacchius enim postquam de modis (τρόποις) disseruit, ita pergit p. 13: τρόπος δὲ τί ἐστι; πλοκής ἐμμελοῦς σχημα. πλοχης δε μέλος τι έστιν; δ διά των έγγιστα φθόγγων μελωδείται ότε μεν άνιεμένης της μελωδίας, ότε δε επιτεινομένης quam αγωγης definitionem aperte esse dicit Bellermannus. Mihi videntur haec verba, quamvis facili negotio etiam ita possint explicari, ut vere in πλοκήν cadant, plane aliter intelligenda esse. Etenim verba πλοκής δε μέλος τι έστιν; κτλ. Bacchius eo tantum consilio addidisse videtur, ut explicaret quod antea dixerat, τρόπον esse πλοχής ξμμελούς (i. e. sonorum complexionis cantui aptae) σχημα· est igitur πλουή hoc loco non melopoeiae illud genus, sed in universum significat sonorum connexionem qualis in octavae speciebus sive modis invenitur. Ita πλοχή vocabulum etiam Aristides usurpat p. 25: ών και τὰ σχήματα και τὰς πλοκάς δυνατὸν θεωρείν.

moveretur: f - g - a; haec enim sententia requiritur in Aristidis verbis: $\xi \nu \alpha \pi \rho o i \varepsilon - \mu \epsilon \nu \eta \tau o \nu o \nu$, in quibus vocab. $\pi \rho o i \varepsilon \mu \epsilon \nu \eta$ dubito an depravatum sit. In singulis autem intervallis parallelis incipere poterat aut gravior sonus:

quod indicant Aristidis verba: ἤτοι τὰ βαρέα τούτων ἢ τὰ δξύτερα προτάττουσα. Atque harum duarum πλοκῆς specierum peculiaria nomina, ἀναπλοκή prioris, καταπλοκή posterioris fuisse, colligi licet ex eo, quem Bellermannus ad Anon. p. 85 laudat Ptolemaei loco Harm. II, 12 p. 158, qui de monochordi canonis debilitate disserens carere eum dicit: ἀναπλοκῆς, κακαπλοκῆς, σύρματος καὶ ὅλως τῆς διὰ τῶν ὑπερβατῶν φθόγγων συμπλοκῆς. In quibus quae praeterea leguntur voces σύρμα et συμπλοκή eas Bellermannus ita explicuit, ut dicat συμπλοκήν significare universum genus, idem quod πλοκή, σύρμα autem eas melodias, quae in utramque partem non gradatim ut in ἀγωγῆ περιφερεῖ, sed saliendo progrederentur. Quae quidem interpretatio num vera sit, equidem affirmare non ausim.

πολυμερής. είδος τῆς κατὰ φωνὴν κινήσεως πολυμερές Aristid. p. 8. Vide s. \mathbf{v} . κίνησις.

σημαίνειν est notis musicis sonos describere: Gaud. p. 21 init. τὴν διάφορον αὐτοῦ (τοῦ φθόγγου) τάσιν σημαίνειν. ib. p. 23 s. fin. ὁ μὲν οὖν πρῶτος στίχος τῶν σημείων, ἐν τοῖς φθόγγοις βαρύτητος δύναμιν σημαίνων, ἔχει σημεῖα τὸ ἡμιῷι κτλ. cfr. ibid. p. 24 init. Vide etiam verba ἀποσημαίνειν, ἀποσημειοῦσθαι, κατασημαίνειν et παρασημαίνεσθαι.

σημειοῦσθαι significat idem quod antecedens verbum: Gaud. p. 23 init. ἀεὶ τοίνυν ὁμοίως τὸν ἡμιτονίφ φθόγγον τοῦ προτέρον ὀξύτερον σημειούμενοι. ibid. praeterea bis legitur.

στάσις τῆς φωνῆς quid sit vide s. vv. τάσις et τονή.

συλλαβή est antiquius diatessaron consonantiae nomen. Aristid. p. 17 s. fin. παρὰ μὲν τοῖς παλαιοῖς τὸ μὲν διὰ τεσσάρων ἐκαλεῖτο συλλαβή. Huius nominis originem Nicomachus explicat p. 16 s. fin. (οἱ παλαιότατοι καλοῦντες) συλλαβὴν, τὴν διὰ τεσσάρων πρώτη γὰρ σύλληψις φθόγγων συμφώνων. Cfr. Philolaus apud eundem Nicomachum p. 17: ἀρμονίας μέγεθος συλλαβὰ καὶ διοξεῖα. τὸ δὲ διοξείας μεῖζον συλλαβᾶς ἐπογδόφ.

συμπλοχή. Vide voc. πλοχή 's. fin.

 $\sigma v \nu \dot{\alpha} \pi \tau \omega$. Hoc verbum et quod ei oppositum est $\delta \iota \alpha \zeta \epsilon \dot{v} \gamma \nu v \mu \iota$ de tetrachordis maxime dicitur. Atque $\sigma v \nu \dot{\alpha} \pi \tau \epsilon \iota v \tau \epsilon \tau \varrho \dot{\alpha} \chi \varrho \varrho \delta \alpha$ est ita coniungere duo tetrachorda quae sunt eiusdem speciei et deinceps sese excipiunt, ut communis inter utrumque sit sonus, qui sit simul acutioris tetrachordi gravissimus et gravioris acutissimus; contra $\delta \iota \alpha \zeta \epsilon v \gamma \nu \dot{v} \nu \alpha \iota \tau \epsilon \tau \varrho \dot{\alpha} \chi \varrho \varrho \delta \alpha$

est duo tetrachorda ita disiungere, ut sit inter utrumque intervallum toni integri. Sunt igitur in systemate hoc:

priora duo tetrachorda coniuncta (συνημμένα) communi sono e, contra posteriora duo tetrachorda e-a et h-e disjuncta (διεζευγμένα) toni intervallo quod est inter sonos a et h. Atque inse ille sonus aut tonus communis dicitur disjungere aut conjungere tetrachorda. Eucl. p. 17 v. 15: χοινὸς δὲ αὐτὰ (scil. τὰ ὑπατῶν καὶ μέσων τετοάχοοδα) συνάπτει φθόγγος ύπάτη μέσων, et ibid. v. 24: κοινός δε αύτα διαζεύγνυσι τόνος, ὁ μεταξύ μέσης καὶ παραμέσης. Nicom. p. 17: τόνος διαζευγνύς. Bacch. p. 10: ποῖοι οὖν αὐτὰ (τὰ τετράχορδα) φθόγγοι συνάπτουσι; τὸ μὲν ὑπατῶν πρὸς τὸ μέσον $\frac{\mathbf{c}}{\mathbf{c}}$ κτλ. ibid. p. 20: συνηπται γαο τω ύπατων το μέσων, και τω μέσων το συνημμένων — το μέν οὐν ύπατῶν καὶ τὸ μέσων συνάπτει ἡ ὑπάτη μέσων, κοινὸς ὢν αὐτῶν φθόγγος. ibid. p. 21: διέζευνται γάρ τὸ μέσων τετράγορδον ἀπὸ τοῦ διεζευγμένων. Deinde simpliciter tetrachorda dicuntur conjungi aut disjungi. Aristox, p. 58: τὰ ἐξῆς τετοάγορδα ἢ συνῆπται ἢ συνδιέζευκται. Gaud. p. 10: τὰ δὲ λοιπὰ τετράγορδα διέζευκται μὲν ἀναγκαίως τῶν πρώτων κατά τὸν αὐτὸν τόνον (scil. τὸν ἀπὸ μέσης ἐπὶ παραμέσην): συνῆπται δὲ άλλήλοις κατά κοινόν φθόγγον, την νήτην των διεζευγμένων. Eucl. p. 17: τετράγορδα συνημμένα et διεζευγμένα. ibid. p. 18: αλλήλοις συνημμένα ibid. τετράγορδα τέσσαρα δια δυοίν διεζευγμένα. cfr. Gaud. p. 7 s. fin. Aristox. p. 17 v. 25; μέγεθος διεζευγμένον ή συνημμένον. Bacch. p. 18: σύστημα συνημμένον et διεζευγμένον. Substantivi loco usurpatur part. perf. Bacch. p. 15 med. Ποσάχορδον έστι τὸ συνημμένον; έπτάχορδον. τὸ δὲ διεζευγμένον; ὀπτάχορδον et plurali numero: Bacch. p. 10 fin. τὰ μέν συνημμένα κατά τὸ διὰ τεσσάρων, τὰ δὲ διεζευγμένα κατά τὸ διὰ πέντε (συμφωνεί). Frequentissime scriptores musici horum verborum participiis perf. pass. utuntur ad designandum tetrachordum tertium et quartum systematis immutabilis. Etenim systema hoc:

ita potest continuari, ut sonus a fiat gravissimus sonus novi tetrachordi huius:

aut ita ut per disiunctionem a sono a pergatur sic:

Atque haec tetrachorda κατ' έξοχήν vocantur illud τετράχορδον συνημμένων (scil. χορδών vel φθόγγων), hoc διεζευγμένων. Gaud. p. 7: ἀπὸ δὲ ταύτης (scil. τῆς μέσης) ποτὲ μὲν τὸ τῶν συνημμένων προσετίθεσαν τετράχορδον — ποτὲ δὲ τὸ τῶν διεζευγμένων. Eucl. p. 17: μέση δέ ἐστι συναφὴ ἐκ τοῦ μέσων καὶ συνημμένων (τετραχόρδου) — δξυτάτη δέ ἐστι συναφὴ ἐκ τοῦ διεζευγμένων καὶ ὑπερβολαίων. cfr.

Nicom. p. 23 v. 8. Bacch. p. 21 init. Omisso vocabulo τετραχόρδου Bacch. p. 20: τὸ συνημμένων, τὸ διεζευγμένων, ibid. pluries. Atque horum tetrachordorum singuli soni τρίτη, παρανήτη, νήτη designantur addito vocabulo συνημμένων aut διεζευγμένων, quod in singulis fere pagellis legitur, maxime in sonorum descriptionibus apud Euclidem p. 3—7. Nicomachum p. 40. Gaudentium p. 24—29. Alypium. La secure committee chemicalis and experient

συναφή. Huic etiam vocabulo statim conjungimus id, quod ei est oppositum διάζευξις. Est autem συναφή coniunctio, διάζευξις disiunctio tetrachordorum; de re vide, quae sunt exposita ad voc. συνάπτειν. Definitur utrumque vocabulum ab Aristoxeno p. 58 ita: καλείσθω δὲ συναφή μὲν ὅταν δύο τετραγόρδων ἑξῆς μελωδουμένων ὁμοίων κατὰ σγῆμα φθόγγος ή ἀνὰ μέσον διάζευξις δὲ, ὅταν δύο τετραχόρδων ἑξῆς μελωδουμένων δμοίων κατὰ σχήμα τόνος ή ἀνὰ μέσον· iisdem fere verbis Euclides p. 17 rem explicat; cfr. etiam Bacch. p. 10 et 20. Tonus ille, qui seiungit tetrachorda vocatur τόνος τῆς διαζεύξεως: Gaud. p. 8. vel τὸ ἴδιον τῆς διαζεύξεως: Aristox. p. 61. Etiam plurali numero utrumque vocabulum usurpatur; Eucl. p. 17: εἰσὶ δὲ αἱ πᾶσαι συναφαὶ (scil. ἐν τῷ ἀμεταβόλω συστήματι) τρεῖς μέση, ὀξυτάτη, βαρυτάτη. Nicom. p. 23 med. τούτων δὲ (τῶν τετραχόρδων) διαζεύξεις μεν είναι δύο, συναφάς δε τρείς. Bacch. p. 9 fin. συναφάς οὖν πόσας λέγεις εν αὐτοῖς ὑπάρχειν; τρεῖς. ibid, p. 10 med. πόσας δὲ ἐροῦμεν διαζεύξεις; δύο. τίνας: ταύτας τὴν μέσων καὶ συνημμένων h. e. quae sunt inter tetrachorda meson et diezeugmenon, et inter synemmenon et hyperbolaeon 1), ut ipse Bacch. p. 21 accuratius loquitur: διαζεύξεις δέ είσι δύο· διέζευκται γάο τὸ μέσων τετράχορδον από τοῦ διεζευγμένων, καὶ τὸ συνημμένων ἀπὸ τοῦ ὑπεοβολαίων. Etiam singula tetrachorda quae coniunguntur vocantur συναφαί, Nicom. p. 21: σύστημα επτάχορδον έκ δύο συναφών συγκείμενον. Iam alterutro modo aut per conjunctionem aut per disjunctionem omnia tetrachorda sese excipere docet Aristoxenus p. 61: πᾶν μὲν γὰρ διήρηται τὸ ἡρμοσμένον είς συναφήν τε καὶ διάζευξιν. ibid. p. 17: (διαίρεσις) είς συναφήν καὶ διάζευξιν. et p. 62: πᾶν γένος ήτοι εν συναφη μελφδεῖται ή εν διαζεύξει. Quae autem coniuncta aut disiuncta sunt tetrachorda vel systemata significantur a scriptoribus maxime vocibus κατά συναφήν vel κατά διάζευξιν. Euclid. p. 17: ἔστι τὸ μεν ἔλαττον (σύστημα) κατά συναφήν· p. 18: τὸ δὲ μεῖζόν ἐστι κατὰ διάζευξιν· et simpliciter dicitur τὸ κατὰ συναφήν vel τὸ κατὰ διάζευξιν σύστημα. ibid. p. 18. med. et fin. Aristid. p. 19 med. Gaud. p. 8 s. fin. p. 9 med. Bacch. p. 9 med. ή μέντοι μέση — κατά μεν τὰς συναφάς βαούπυκνος. κατά δὲ τὴν διάζευξιν ἄπυκνος. Nicom. p. 9 med. κατὰ συναφης (?) ὁ μέσος φθόγγος. cfr. ibid. p. 14 v. 25. p. 20 v. 15: λύρα ξπτάχορδος κατά συναφήν εκ δύο τετραγόρ-

¹) Aliter illud $\delta i'o$ intelligendum est apud Nicom. p. 23; ibi enim altera disiunctio est ea, qua disiunguntur proslambanomenos et hypate hypaton.

δων συνεστώσα. ibid. p. 21 v. 8: τὸ ἕτερον τῶν λεχθέντων προσήψαν τετράχορδον πάλιν κατὰ συναφήν. cfr. p. 20 v. 25. Dicuntur etiam tetrachorda in disiunctione sita esse: Aristox. p. 61: τὸ βαρύτερον τῶν ἐν τῆ διαζεύξει κειμένων (τετραχόρδων).

συναφής. τὸ συναφές idem est quod τὸ συνημμένον. Nicom. p. 20 fin. τὸ πρὸ αὐτοῦ τετράχορδον, τὸ τῆ μέση συναφές.

συνεχής. κίνησις τῆς φωνῆς συνεχής Aristox. p. 9. Euclid. p. 2. ἰδέα κινήσεως συνεχής Aristox. p. 8. εἶδος τῆς φωνῆς συνεχές Nicom. p. 3. φωνὴ συνεχής ibid. p. 4 v. 27. Aristid. p. 7. Vide voc. κίνησις.

σύνθετος. Vide voc. ἀσύνθετος.

 $\sigma \dot{\nu} \rho \mu \alpha$. Vide voc. $\pi \lambda o z \dot{\eta}$ s. fin.

τάσις, tensio, significat aliquid intensum esse, ut est apud Eucl. p. 2 fin. ἀμφοῖν γὰρ (scil. βαρύτητι et ὀξύτητι) συμβέβηκε τὸ τετάσθαι. Et proprio quidem usu τάσις est tensio quam habet chorda plus minusve intensa; nam vocabulum ab instrumentis quae intenduntur desumtum est, ut idem Eucl. l. l. monstrat: τάσεις μὲν (καλοῦνται οἱ φθόγγοι) ἀπὸ τῶν καθαπτῶν ¹) ὀργάνων, παρὰ τὸ τετάσθαι. Ita apud Gaud. p. 12 med. δυνατὸν μὲν οὖν καὶ πλείονας (scil. quam quae sunt inter diatessaron et disdiapason) ἐπινοηθῆναι συμφωνίας, ἀλλ οὐν ἀν ὑποφέροι τὴν τάσιν τὰ ὄργανα. Theo Smyrn. p. 89: τάσεως γινομένης κατὰ τὴν στροφὴν τῶν κολλάβων. Nicom. p. 8 v. 22: τῶν μέν γε ἐντατῶν αἱ τάσεις αἱ μείζονες καὶ εὐτονώτεραι μείζονας καὶ ὀξυτέρους φθόγγους ἀπεργάζονται. ib. p. 8 v. 31. (κορδαὶ) σὺν πολλῷ τῷ κραδασμῷ — ἀποκαθίστανται ισσπερ ἐπειγόμεναι ὑπὰ αὐτῆς τῆς σφοδρᾶς τάσεως. Aristox. p. 11 v. 13: δταν ἐπιτάσεως ἀγούσης εἰς τὴν προσήκουσαν τάσιν στῆ ἡ χορδή. ib. p. 18: ἐναντίον τῆ κατὰ τὴν τάσιν συμμετρίᾳ· et paullo post: χορδὴ ὑπὸ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν τάσιν κειμένη.

Haec igitur intensi notio semper quidem subest huic vocabulo, ubicunque apud Musicos scriptores reperitur; sed tamen plurimis locis ita usurpatum videmus, ut paullo immutata sit eius notio atque declinet ab origine sua, certe ita, ut omittatur fere chordarum earumque intensionis cogitatio. Animo enim informemus spatium, quod est intra gravissimum qui potest cogitari et acutissimum sonum, tanquam lineam, hanc autem lineam innumeris punctis distinctam esse; porro vocem aliquam, sive humanam sive organicam, secundum hanc lineam aut ascendere a gravi in acutum aut descendere contrario motu; iam poterit vox quolibet innumerabilium illorum punctorum inhibere motum, et consistere; atque haec est $\tau \acute{\alpha}\sigma\iota\varsigma$, ubi vox intermisso motu consistit certo quodam puncto intra gravitatis et acuminis fines, quam

¹⁾ καθαπτὰ ὄργανα sunt eadem quae Nicom. p. 5 et 8 ἐντατὰ appellat; utrumque nomen coniunctum est apud Athen. VI p. 174 D: ἐντατὸν οὖν καὶ καθαπτὸν οὖν ἄν νομισθείη (scil. τ΄ ὕδραυλις).

Vitruvius Aristoxeni verba (p. 8 v. 27) vertens aptissime reddit per finitionem V. 4, 2; statuit se (vox) in alicuius sonitus finitione, deinde in alterius, et id ultro citro crebre faciendo inconstans apparet sensibus. Hinc jam apparebit, quid sibi velint Euclidis verba p. 3 init. φθόννοι δέ είσιν τη μέν τάσει ἄπειοοι: nam guum sint finitiones in isto guod diximus spatio innumerabiles, apparet etiam sonos posse innumerabiles esse. His congruunt voces, quibus utuntur scriptores in definiendo τάσις vocabulo: στάσις, μονή, ἦρεμία φωνῆς. Aristox. p. 12: (τάσις) σγεδόν έστι τοιούτον οίον μονή τις καὶ στάσις τῆς φωνῆς· eadem verba leguntur apud Anonym. sect. 39 p. 51. ibid. sect. 40: τάσις δὲ ἠοεμία (φωνῆς) cfr. **Aristox. p.** 13 v. 11. Eucl. p. 2 med. ή διαστηματική κίνησις τῆς φωνῆς — μονὰς ποιεῖ. καὶ τὰς μεταξύ τούτων διαστάσεις — ... τὰς μέν οὖν μονὰς τάσεις καλοῦμεν. Aristid. p. 8 v. 26: τάσις δέ έστι μογή καὶ στάσις τῆς φωνῆς eadem verba leguntur apud Gaud. p. 3. Paulo aliter, sed non minus recte Aristides p. 9 τάσιν definit ita: πᾶσα μὲν οὖν άπλη κίνησις της φωνής τάσις (vide voc. κίνησις)· brevius etiam τάσιν vocat άπλην φωνήν p. 7: διαστηματική δὲ (κίνησις) ή κατὰ μέσον τῶν ἀπλῶν φωνῶν (i. e. τῶν τάσεων) ποσὰ ποιουμένη διαστήματα: idem Nicomachus indicare videtur, qui ipsam τάσιν vocat άπλην p. 24. Alii quos Aristoxenus p. 12 v. 10 commemorat τάσιν dixerant esse δμαλότητα κινήσεως η ταυτότητα, quae definitio sine dubio est Pythagoricorum, et κίνησις hoc loco significat vibrationum celeritatem. Similiter Nicomachus definit τάσιν p. 7: μονήν τινα καί ταυτότητα κατά μέγεθος φθόγγου άδιαστάτου.

Ne quis vero τάσιν cum aliis vocabulis consimilis significationis confundat, monet Aristox. p. 11 fin. sqq. Ibi postquam exposuit, aliud esse ἐπίτασιν et ἀνεσιν, aliud ὀξύτητα et βαρύτητα, ita pergit: ὅτι δὲ καὶ τὸ τρίτον, ὁ δὴ τάσιν ὀνομάζομεν, Ετερόν ἐστιν ἑκάστου των είσημένων, πειρατέον κατανοήσαι. Quod sic probat p. 13 init. την μέν γαρ (scil. τάσιν) είναι φαμεν ήσεμιαν φωνής, τὰς δὲ (ἐπίτασιν et ἄνεσιν) ἐν τοὶς ἔμποοσθεν εξορμεν οξοας χινήσεις τινάς. Iam vero etiam a gravitate et acumine diversum quid esse tensionem, ita maxime demonstrat, ut dicat tensionem in ambobus exsistere p. 13 med. ή δὲ τάσις ἐν ἀμφοτέροις ὑπάρξει· καὶ γὰρ ἐπὶ τῶν βαρέων καὶ ἐπὶ τῶν δξέων τὸ Ἱστασθαι την φωνην αναγκαίον ήν quibuscum cfr. Eucl. p. 2 : αμφοίν γαο συμβέβηκε το τετάσθαι et Gaud. p. 3 med. κοινὸν δὲ ἀμφοτέραις συμβέβηκεν ἡ τάσις. Quum vero nunquam possit gravitas simul esse cum acumine aut contra, apparere ait, tensionem ab utroque diversum quid esse: δηλον ως ετερόν εστιν εκατέρου τούτων ή τάσις, ως μηδεν κοινον γενόμενον έν άμφοτέροις. — Neque vero etiam τάσις est ipse sonus, sed antecedens tantum; hinc frequens vocabuli usus in definiendo vocabulo φθόγγος. Aristox. p. 15: φωνης πτώσις ἐπὶ μίαν τάσιν, ut paucis mutatis fere a plerisque φθόγγος definitur; cfr. Eucl. p. 1. Bacch. p. 2. Gaud. p. 3. Anon. sect. 2. Nicom. p. 24.

His omnibus inter se comparatis apparet, τάσιν non incommode vernacule verti posse

absolute Tonhöhe, hoc vero est significare gradum aliquem inter gravitatem et acumen non habito respectu primarii cuiusdam soni, ad quem ille referatur. Hoc optime apparet ex sonorum unisonarum definitione, quam Aristides exhibet p. 12: ὁμόφωνοι δέ, οξεινες δύναμιν μέν άλλοίαν φωνής, τάσιν δε ίσην επέχουσιν cuius loci explicationem vide s. v. δύναιμς. Hoc igitur sensu multis modis usurpatur τάσις vocabulum. Soni mobiles τὰς τάσεις mutare dicuntur Alvo. p. 2: μεταπίπτειν είς ετέρας τάσεις. Gaud. p. 18: οἱ ωθόννοι μεταβάλλουσι την ξαυτών τάσιν. ibid. p. 20: οἱ φθόγγοι διαφόρω τάσει κινούνται. Porro vox vel sonus dicitur manere in una eademque tensione, habere eandem tensionem, alia, Eucl. p. 6: φθόγγοι μένουσιν ἐπὶ μιᾶς τάσεως. Aristox. p. 13: τὸ ἐστάναι τὴν φωνὴν τὸ μένειν έπὶ μιᾶς τάσεως ἐστιν. cfr. ibid. p. 15. med. p. 9; στῆναι (σωνή δοχεῖ) έω έτέρας τάσεως, vel κατά μίαν τάσιν ut est apud Gaud. p. 3. Aristox, p. 8: φωνή ύπερβαίνουσα τοὺς ὑπὸ τῶν τάσεων περιεχομένους τόπους. ibid. (φωνή) ίστησιν αὐτὴν έπὶ μιᾶς τάσεως, ibid. p. 10: δεῖ τὴν φωνὴν τὰς τάσεις φανερὰς καθιστάναι. Aristox. p. 15: φθόγγοι μη την αὐτην τάσιν έχοντες. cfr. Gaud. p. 4 v. 11. ibid. p. 3: ή τε δεύτης καὶ ή βαρύτης τάσιν έχρυσαί τινα φαίνονται. Aristox, p. 23: όταν έπὶ τὴν αὐτὴν τάσιν ἀφίκωνται ή τε παουπάτη καὶ ἡ λιγανός, cfr. p. 47 v. 5. ibid. p. 72: φθόγγοι τῆς αὐτῆς τάσεως κοινωνήσουσιν. Gaud. p. 21 init, τὴν διάφορον αὐτοῦ (τοῦ φθόγγου) τάσιν σημαίνειν. p. 4: χρη διαφέρειν τους φθόγγους (qui intervallum circumcludunt) τη τάσει. Anon. sect. 22: διάστημα δ' έστὶ τὸ περιεχόμενον ύπὸ δύο φθόγγων ανομοίων τη τάσει. Aristox. p. 15: φαίνεται — διαφορά τις είναι τάσεων τὸ διάστημα. ibid. paulo post: βαουτέρα τῶν τὸ διάστημα ὁριζουσῶν τάσεων. Aristid. p. 12: ἡ κατὰ την τάσιν διαφορά (τῶν φθόγγων). Ut dicebantur soni habere tensionem: τάσεις τῶν φθόγγων Aristox. p. 69 v. 7 et Nicom. p. 4 v. 14, ita etiam totum systema habet tensionem: Gaud. p. 21, quem locum Franzius de Mus. Graec. p. 9 ex libr. mscr. ita restituit: ξνα τινά (φθόγγον) παραλαβόντες εἰς ἀρχὴν τοῦ συστήματος [προσλαμβανομένω τε αὐτῶ γοώμεθα καὶ τὴν τάσιν τοῦ παντὸς συστήματος] ποὸς τοῦτον ἁομόζομεν· et melodia: Ptolem. Harm. II, 6 p. 117: μία μὲν (scil. mutationum secundum tonum), καθ' ην όλον τὸ μέλος διέξιμεν όξυτέρα τάσει. ibid. pluries.

τεταρτημόριος, ον, quartam alicuius rei partem continens. Adiect. Eucl. p. 10 s. fin. έπτὰ διέσεων τεταρτημορίων ἀσύνθετον διάστημα, i. e. septem diesium, quarum singula quaeque est quarta pars toni. ib. p. 11: ἡ δὲ δίεσις, ἡ μὲν τεταρτημόριος εἰς τρία (scil. δωδεκατημόρια διαιρεῖται). Subst. τὸ τεταρτημόριον: Aristox. p. 26 init. τὸ δὲ τεταρτημόριον ἐκ τριῶν δωδεκατημορίων σύγκειται. Gaud. p. 6: ἐν δὲ τῷ ἐναρμονίφ γένει πρόεισιν ἡ μελφδία κατὰ τεταρτημόριον καὶ τεταρτημόριον καὶ δίτονον.

τετράτονον, τὸ. Intervallum quatuor tonorum, kleine Sexte. Euclid. p. 8: μεταξὲ δὲ τῶν συμφώνων τρίτονον, τετράτονον, πεντάτονον καὶ τὰ ὅμοια. Bacch. p. 13: ὑποφρύγιος (τόνος βαρύτερος) τοῦ μιξολυδίου τετρατόνω.

τον ή est melopoeias genus quo longior vocis in eodem sono fit mora. Euclid. p. 22: τον η δὲ ἡ ἐπὶ πλείονα χοόνον μον η κατὰ μίαν γινομένη προφορὰν τῆς φωνῆς·,, quae repetit Pappus Crameri Anecd. Paris. vol. I p. 58, 2." Steph. thes. Idem indicare videtur Bacchius p. 12 his verbis: στάσις δὲ τί ἐστιν; ὕπαρξις ἐμμελοῦς φθόγγον. Diversa miscet Bryennius p. 503, qui Euclidis definitioni omissis vocibus τῆς φωνῆς statim subiungit haec Bacchii verba p. 12: ἢ ὅταν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ φθόγγον πλείονες λέξεις μελφδῶνται, quae manifesto in pettiam cadunt.

- * ὑπερδιαζεύγνυμι est duo tetrachorda ita disiungere, ut diapason intervallum sit inter utrumque. Vide s. v. ὑπερδιάζευξις. Bacch. 22 init. ὑπερδιέζευπται δὲ τὸ ὑπατῶν τετράχορδον ἀπὸ τοῦ ὑπερβολαίων.
- * $\mathring{v}\pi\epsilon\varrho\delta\iota \acute{a}\zeta\epsilon v\xi\iota\varsigma$ est cum inter duo tetrachorda, quae deinceps canuntur, diapason est consonantia, ut in his:

Bacch. p. 21 fin. ὑπερδιάζευξις δὲ τί ἐστιν; ὅταν δυοῖν τετραχόρδοιν ἀνὰ μέσον ὑπάρχη ἡ διὰ πασῶν συμφωνία.

* ὑποδιαζευγνύναι est duo tetrachorda interiecta diapente consonantia disiungere; de re vide s. v. ὑποδιάζευξις. Bacch. p. 21: ὑποδιαζεύξεις δέ εἰσι δύο · ὑποδιέζευκται γὰρ τὸ ὑπατῶν τετράχορδον ἀπὸ τοῦ διεζευγμένων καὶ τὸ μέσων ἀπὸ τοῦ ὑπερβολαίων.

 $\dot{v}\pi o \delta \iota \dot{\alpha} \zeta \epsilon v \xi \iota \varsigma$ est cum inter duo tetrachorda disiuncta interponitur diapente consonantia, ita ut soni eundem in tetrachordis obtinentes locum diapason consonantiam resonent, sic:

inter quae duo tetrachorda est diapente intervallum e-h, singuli autem utriusque tetrachordi soni H-h, c-c, d-d, e-e diapason intervallo distant. Bacch. p. 21: $\mathring{v}\pi o \delta \iota \mathring{\alpha} \zeta \varepsilon v \xi \iota \varsigma$ $\delta \varepsilon$ $\mathring{\varepsilon} \sigma \tau \iota v$, $\delta \tau \alpha v$ $\delta \mathring{v} \sigma$ $\tau \varepsilon v \varphi \alpha \chi \mathring{\alpha} \varphi \delta \omega v$ $\mu \varepsilon \tau \alpha \xi \mathring{v}$ $\tau \varepsilon \vartheta \mathring{\eta}$ $\mathring{\eta}$ $\delta \iota \mathring{\alpha}$ $\pi \varepsilon v \tau \varepsilon$ $\sigma v \mu \varphi \omega v \iota \mathring{\alpha}$ $\alpha \mathring{\alpha}$

 $\circ \pi \circ \sigma v v \alpha \phi \eta'$ est cum duo tetrachorda ita coniunguntur, ut diatessaron consonantia sit inter utrumque et singuli tetrachordorum soni quinque tonorum intervallo inter se distent, velut in his:

Bacch. p. 21: ὑποσυναφὴ δέ ἐστιν ὅταν δύο τετραχόρδων ἀνὰ μέσον γένηται ἡ διὰ τεσσάρων συμφωνία, καὶ οἱ ὁμογενεῖς φθόγγοι κατὰ τοὺς πέντε τόνους συμφωνῶσι πρὸς ἀλλήλους.

 φ έ φ ω. φ θόγγοι φ ερόμενοι sunt soni mobiles, qui alias dicuntur κινούμενοι. Bacch. p. 8: φ ερόμενοι δὲ πόσοι; δέκα. ib. p. 9 med. φ ερομένους δὲ τοὺς ὑπὸ τούτων (τῶν ἐστώτων) περιεχομένους (λέγομεν). Eucl. Sect. Can. theorem. XX p. 39: λοιπὸν δὲ τοὺς φ ερομένους λαβεῖν. Aristid. p. 11 fin. τούτων δὲ τῶν φ θόγγων οἱ μέν εἰσιν ἑστῶτες, οἱ δὲ φ ερόμενοι. cfr. ib. pι 12 v. 12 et 16 p. 16 et p. 96: ἐν ταῖς — ἀρμονίαις τῶν φ ερομένων φ θόγγων. Vide voc. κινέω.

 $\chi \alpha \lambda \tilde{\alpha} \nu$ idem est quod ἀνιέναι. Ptolem. Harm. II cp. 11 p. 139: κινηθήσεται δὲ οὖτος (ὁ κοινὸς φθόγγος) ἐπιταθεὶς ἢ χαλασθεὶς ἡμιτονίφ.

χάλασις idem est quod ἄνεσις, soni vel vocis remissio: Ptolem. Harm. II, 11 p. 136: (φωνὴ) όλιγάκις ἐπὶ τὰς ἄκρας (μελωδίας) ἐκβαίνουσα, διὰ τὸ τῆς παρὰ τὸ μέτριον χαλάσεως ἢ κατατάσεως ἐπίπονον ἢ βεβιασμένον. ib. p. 139 fin. ἀκολουθήσουσιν αὶ τῶν λοιπῶν ἀπάντων φθόγγων ἐπιτάσεις ἢ χαλάσεις.

Addenda et corrigenda.

- p. 3 ad vocem ἀγωγή in fin. et p. 4 ad vocem ἀνάλυσις adde Anonym. sect. 78: ἀγωγή προσεχής ἀπὸ τῶν βαρυτέρων ὁδός, ἢ κίνησις φθόγγων ἐκ βαρυτέρου τόπου ἐπὶ ὀξύτερον ἀκάλυσις δὲ τοὐναντίον. τὰς ἀγωγὰς καὶ τὰς ἀναλύσεις δεῖ μελωδεῖν ἐκτείνοντας μᾶλλον καὶ μἡ βραχύνοντας τοὺς φθόγγους.
- p. 4 s. v. ἀμερής post κίνησις adde: not. 1.
- p. 9 lin. 13 post adscriptis adde: et.
- p. 17 lin. 20 post vocc. πέντε διέσεις dele lineolam.

Quos Theonis Smyrnaei locos laudavi eorum numeri ad Bullialdi editionem referendi sunt, qua sola mihi licuit uti.

p. 8 not, 2 pro soni lege toni, et p. 31 lin. 22 pro tensionem: tensiones.

Jahresbericht

über

die Königliche Landesschule zu Meissen. Julius 1860 bis Julius 1861.

I. Chronik.

Das verflossene Schuljahr begann den 12. April v. J. mit den Aufnahmeprüfungen und wurde den 23. März d. J. mit der Bekanntmachung der Censuren, der Versetzungen in den Classen und der neuen Stubenordnung geschlossen. Fühlen wir uns beim Rückblick auf dasselbe zu innigem Danke gegen den Allgütigen aufgefordert, dass er auch in diesem Jahre von Lehrern und Schülern schwere Krankheiten und Verluste gnädig abgewehrt und jenen die Kraft und die Freudigkeit zur treuen Erfüllung ihrer Berufspflichten erhalten, diesen die Mittel zum gleichmässigen Fortschreiten in allem Guten gegeben hat; so haben wir doch zwei Verluste zu beklagen, von denen jeder in seiner Art für die Schule ein empfindlicher und schmerzlicher war. Am 29. April früh 2 1/2 Uhr verschied nach längern Leiden in Folge einer Herzkrankheit der Rent- und Hausbeamte der Landesschule, Hauptmann a. D., Maximilian Ernst Julius von Witzleben, Ritter des Königlich Preussischen Johanniter - Ordens und des Herzoglich Anhaltinischen Albrechts - Ordens. Geboren den 14. Februar 1805 war er jung in das Königlich Sächsische Militair eingetreten und hatte nach mehr als 25 jähriger Dienstzeit am 27. Mai 1847 als Hauptmann in dem ersten Linien - Infanterie - Regiment Prinz Albert eine ehrenvolle Entlassung erhalten, um die Stelle eines Procuratur - Rent-Beamten und eines Landesschul - Rent - und Haus - Beamten, die er bereits seit dem 22. Februar 1847 interimistisch verwaltet hatte, vom 1. Juni an definitiv zu übernehmen.

Dreizehn Jahre lang verwaltete er diese Stelle in voller Kraft der Gesundheit und entwickelte eine vielseitige Thätigkeit, und zugleich wusste er bei seinen umfangreichen Berufsgeschäften doch noch Zeit zu gewinnen, um sich auch in weitern Kreisen bekaunt zu machen, indem er zwei grosse Tableaux, von denen das eine den Stammbaum des Hauses Wettin, das andere den der Hohenzollern darstellte, bald nach einander herausgab. Erst im vorigen Jahre fühlte er seine Gesundheit erschüttert; er suchte vergebens während der Sommermonate Linderung in dem Bade Schandau, und hoffte, nachdem er den vergangenen Winter theils auf dem Krankenlager, theils wenigstens an die Stube gefesselt zugebracht hatte, durch einen Aufenthalt auf dem Lande seine Gesundheit wiederherzustellen oder wenigstens Linderung seiner Leiden zu finden; der Allmächtige hatte es anders beschlossen! Am 2. Mai früh 7 Uhr wurden ihm von dem Lehrercollegium und dem Cötus die letzten Ehren erwiesen. Im Trauerhause versammelt sang der Sängerchor vor und nach der Rede, welche der Pastor Klotzsch am Sarge des Verblichenen hielt, das Lied "Wie wohl ist mir, o Freund der Seelen", worauf das Lehrercollegium mit dem Cötus die Leiche, die nach Dresden in die Familiengruft derer von Gregory gebracht wurde, bis auf den Bahnhof begleitete und hier auf immer Abschied nahm von dem, der eine so lange Reihe von Jahren hindurch mit der Schule in der engsten Verbindung gestanden hatte. Friede seiner Asche.

Ein schmerzlicher Verlust anderer Art hatte die Schule schon vorher betroffen, indem ein Amtsgenosse, der uns lieb und werth geworden war und der auch die Achtung und die Liebe seiner Schüler in reichem Masse besass, aus unsrer Mitte schied. Der Oberlehrer Dr. phil. Justus Hermann Lipsius, welcher seit dem 19. October 1857 als Lehrer der alten Sprachen in den untern Classen mit Lust und Liebe und mit reich gesegnetem Erfolge thätig gewesen war, wurde durch Verordnung vom 31. Juli v. J. als vorletzter ordentlicher Lehrer an die Landesschule zu Grimma mit Uebertragung des Classenordinariats für Oberquarta versetzt und verliess seine bisherige Stelle mit dem Schluss des Sommerhalbiahrs. An seiner Stelle wurde der seit dem 24. October 1857 als Probecandidat, seit dem 18. Juli 1859 als Hilfslehrer an der Königlichen Landesschule beschäftigte Dr. phil. Maximilian Hermann Vetter zum letzten wirklichen Lehrer mit dem Prädicate eines Oberlehrers unter Uebertragung des Classenordinariats in Unterquarta und unter Aussetzung eines Gehaltes von jährlich 400 Thlr., sowie einer Remuneration von jährlich 100 Thlr. für Ertheilung des Gesangunterrichts, ingleichen unter Ueberlassung der von Dr. Lipsius innegehabten Freiwohnung vom 1. October v. J. an ernannt und am 6. October verpflichtet und von dem Unterzeichneten in sein Amt eingewiesen. Derselbe hat uns über seine Lebensverhältnisse folgende Mittheilungen gemacht:

Ich bin geboren den 2. März 1834 zu Seelitz bei Rochlitz, wo mein Vater Cantor und Schullehrer war. Obwohl seit früher Jugend für das Gymnasium vorbereitet, sah ich mich doch durch Familienverhältnisse genöthigt, einen in möglichst kurzer Zeit zu absolvirenden Studiencursus zu wählen. Ich liess mich daher Ostern 1849 auf das Seminar zu Grimma aufnehmen. Nach dreijährigem Aufenthalt

daselbst, während welcher Zeit ich besonders auch musikalischen Studien oblag, ward mir die Möglichkeit eröffnet, zu dem früher gefassten und nur nothgedrungen verlassnen Lebensplan zurückzukehren. Eine in einer Familie Leipzigs mir übertragene Hauslehrerstelle bot mir Gelegenheit, mich für das Universitätsstudium vorzubereiten. Michaelis 1853 bestand ich an der Thomasschule die Maturitätsprüfung, und wählte das Studium der Philologie, dem ich 4 Jahr lang oblag. Nachdem ich im October 1857 das Examen für das Gymnasiallehramt bestanden und zum Doctor der Philosophie promovirt war, wurde ich durch Verordnung des hohen Cultusministerium an die Königliche Landesschule zu Meissen gewiesen, um daselbst das gesetzlich geordnete Probejahr zu bestehn, und zugleich den Gesangunterricht zu übernehmen. Nach vollendetem Probejahr verblieb ich als Hülfslehrer an derselben Anstalt, bis ich durch Verordnung des hohen Cultusministerii vom 31. Sept. 1860 mit dem Amt eines neunten Oberlehrers daselbst betrant wurde.

Zur Feier des Geburtstags unsres allverehrten Königs und Herrn hielt der Unterzeichnete die Festrede, indem er in lateinischer Sprache mit Beziehung auf die Worte Cicero's: principem illum ingenii et doctrinae Platonem ita statuisse, ut tum denique beatas fore respublicas existimaret, si aut docti et sapientes homines eas regere coepissent aut ii qui regerent omne suum studium in doctrina ac sapientia collocassent, über die Berechtigung unserer Freude an diesem Tage sprach. Nach ihm traten die Alumnen A. K. von Wilucki und K. H. Wäntig auf, jener mit einer deutschen Rede, worin er mit Rücksicht auf die Worte Schiller's:

Es ist etwas Grosses, ich muss es verehren, Um eines Herrschers fürstlichen Sinn; Ueber der Menschen Thun und Verkehren Blickt er mit ruhiger Klarheit hin,

die Frage beantwortete, worin der fürstliche Sinn eines Herrschers sich zeige; dieser trug ein von ihm verfasstes deutsches Gedicht: die Versöhnung Friedrichs des Gebissenen mit seinem Vater Albrecht dem Unartigen, vor. Dazwischen wurden unter der Leitung des Oberlehrer Vetter von dem Sängerchor unsrer Schüler das Offertorium von Hauptmann: lauda anima mea, und das Halleluja aus Händel's Messias vorgetragen. Mittags war, wie stets an diesem Festtage, ein Festessen, an welchem die sämmtlichen Alumnen und Extraneer der Landesschule Theil nahmen. Für den Nachmittag und den Abend dieses Tages war dieses Mal den Schülern ein Fest in dem bei Dresden gelegenen Gasthaus zur goldnen Weintraube hereitet, wohin dieselben durch Extrazug auf der neu erbauten Zweigeisenbahn zwischen Meissen und Dresden befördert wurden.

Eine freudige Ueberraschung wurde uns am 5. Juni d. J. bereitet, indem die Wittwe des am 11. Juni d. J. verstorbenen Professors der Landesschule, Dr. phil. Gustav Adolph Schumann, das wohlgetroffene Bildniss desselben der Schule zum Geschenk machte. Wir haben demselben in dem Festsaale neben andern Wohlthätern der Landesschule seinen Platz angewiesen, um auch bei unsern Schülern das Andenken eines Mannes zu erhalten, der sich durch seine zwölfjährige Wirksamkeit als Lehrer der Religion und der deutschen Sprache

sowie besonders durch seine Stiftung einer Prämie für Fleiss und Fortschritte in der hebräischen Sprache (s. Jahresber. 1841. S. 58. 1842. S. 18.) bleibende Verdienste um unsere Anstalt erworben hat.

Am 25. Nov. v. J., als dem Tage des allgemeinen Todtenfestes, wurde dem im vorigen Jahre gefassten Beschlusse gemäss (Jahresber, 1860, p. 11) das feierliche Ecce für folgende Zöglinge der Landesschule begangen: 1) Mag. Johann Gotthelf Preusser (Afraner 1794-1801) starb als Pastor emer. in Freiberg am 8. Dec. 1859. - 2) Heinrich Hermann Fröde (1850-1856) starb als baccalaureus medicinae in Hütten bei Königstein am 8. Dec. 1859. — 3) Karl Burkhard Lübeck aus Burkersdorf (1833 — 1837) starb als Gerichtsamtsactuar in Saida am 3. Januar 1860. — 4) Ernst August Degen aus Zschaita bei Hayn (1828-1835) starb als Stadtrath in Meissen am 6, Januar 1860. - 5) Karl Gottlob Voigt aus Dresden (1818-1824) starb als Appellationsrath in Zwickau am 7. Februar 1860. — 6) Dr. theol. Moritz Ferdinand Schmalz aus Stolpen (1798— 1804) starb als Hauptpastor und Scholarch in Hamburg am 15. Februar 1860. - 7) Mag. Johann Gottfried Exner aus Heidersdorf bei Görlitz (1801-1807) starb als Pastor in Oberottendorf bei Neusalza am 25. Februar 1860. — 8) Emil Theodor Heinicke aus Riesa (1842-1847) starb als Cand, rev. min. in Crandorf bei Schwarzenberg am 7. April 1860. — 9) Friedrich Richard von Trosky aus Zwickau (1835 — 1841) starb als Rittergutsbesitzer in Doberschau bei Bautzen am 15. August 1860. - 10) Otto Robert Lippold aus Pulsnitz (1839-1845) starb als Dr. med, und practischer Arzt in Waldheim am 3. September 1860. - 11) Ewald Christian Victorin Dietrich aus Grossenhain (1800—1803) starb als Dr. med, in Leipzig am 15. September 1860. — 12) Heinrich Ferdinand Seidendörfer aus Helbersdorf (1818—1820) starb als Ober-Gensdarmerie-Inspector in Dresden am 17. October 1860.

Von den eingegangenen Verordnungen des Königlichen Ministerii ist diejenige vom 31. Juli v. J. zu erwähnen, durch welche dasselbe den Antrag des Directors der Turnlehrerbildungsanstalt in Dresden, Dr. phil. Kloss, dass neben den zwei regelmässigen wöchentlichen Turnstunden, in denen bisher jeder Schüler unterrichtet worden ist, noch eine dritte eingeräumt werde, in welcher der strengere Turnunterricht nicht vorzuherrschen brauche, sondern den Zöglingen Gelegenheit zu bieten sei, die ihnen als zuträglich bezeichneten Turnübungen nach ihrem Belieben zu treiben und sich körperlich gehörig auszuarbeiten, in der Weise genehmigt, dass es unserer Entscheidung anheim gestellt werden solle, ob in dieser dritten Turnstunde alle Zöglinge oder in zwei Abtheilungen die beiden obern und die beiden untern Classen zusammen zu nehmen seien. Wenn es nun unsren Zöglingen auch ausserhalb der regelmässigen Turnstunden keineswegs an vielfacher Gelegenheit zu Leibesübungen fehlt und diese auch fleissig und mit sichtbarem Nutzen für das leibliche Wohlbefinden von ihnen benutzt wird, so sind wir doch von dem Nutzen dieser körperlichen Uebungen zu sehr überzeugt, als dass

wir uns nicht hätten beeilen sollen, der Absicht des Königlichen Ministerii thunlichst zu entsprechen. Für den Winter freilich fehlt es an einem Locale, das geräumig genug wäre, den ganzen Cötus oder auch nur die Hälfte desselben zu fassen. Wir haben daher die Einrichtung getroffen, dass den Winter über und solange überhaupt die Jahreszeit das Turnen im Freien verbietet, der Cötus in drei Abtheilungen getheilt werde und jede derselben dreimal wöchentlich Turnunterricht habe, im Sommer aber wöchentlich ein oder zwei Mal der ganze Cötus zusammen in der oben angegebenen Weise unter der Aufsicht des Turnlehrers im Zwinger turne.

Durch Verordnung vom 11. April d. J. wurde der in der Verlagshandlung von F. A. Brockhaus in Leipzig erscheinende Atlas von Sachsen von Dr. Henry Lange zur Berücksichtigung und resp. Anschaffung empfohlen.

Am 31. October v. J. und am 9. Mai dieses Jahres begingen die Lehrer mit den Schülern die Feier des heiligen Abendmahls; an dem letztern Tage wurde zugleich an neun Schülern (sechs Alumnen und drei Extraneern), welche seit Weihnachten von dem Professor Dr. Hofmann einen besonderen Vorbereitungsunterricht erhalten hatten, durch den Herrn Pastor Klotzsch die heilige Handlung der Confirmation vollzogen.

Die Afraner-Stiftung

hat in dem verflossenen Schuljahre folgende milde Beiträge erhalten: von dem Herrn Pastor Hartmann 6 Thlr., von den Abiturienten Pechstein 1 Thlr., Grieshammer 1 Thlr., Enzmann 1 Thlr., Kurtz 1 Thlr., Hecker 1 Thlr., Küttner 2 Thlr., v. Wilucki 1 Thlr., ferner von Sperling 1 Thlr., von Lehmann 1 Thlr., Ueberschuss einer Verlagscasse 10 Ngr., von einem Ungenannten 10 Thlr., in Sa.: 26 Thlr. 10 Ngr.

A.

Kassenbestand am 1. Juni 1860.

2475 Thlr. - Ngr. - Pf. in achtzehn Königl. Sächs. Staatspapieren.

124 " 10 " — " in der Meissner Sparkasse.

-, 4 ,, 8 ,, baar.

2599 Thir. 14 Ngr. 8 Pf.

B.

Einnahmen.

- Thir. 4 Ngr. 8 Pf. baarer Kassenbestand.

26 ,, 10 ,, - ,, Beiträge der obengenannten Freunde der Afraner - Stiftung.

96 " 5 " — " Zinsen des Stammcapitals im Jahre 1860—1861.

2 ,, 2 ,, 7 ,, Zinsen in der Meissner Sparkasse im Jahre 1860.

18 " - " - " Jahresbeiträge der Lehrer am 1. Mai 1861.

56 ,, 15 ,, -,, aus der Meissner Sparkasse erhoben.

199 Thir. 7 Ngr. 5 Pf.

C.

Ausgaben:

96 Thlr. - Ngr. - Pf. Pension an sieben Wittwen und eine Waisensamilie.

____, 6 ,, 9 ,, Postscheine, Geld- und Briefporti.

102 , 26 , 5 , eine sächs.-schles. Eisenbahnactie zu 4 pr. d. d. 25. April a. c.

__ • , 4 , 1 , baar.

199 Thir. 7 Ngr. 5 Pf.

Demnach besitzt die Afraner-Stiftung am 1. Juni 1861:

2575 Thlr. - Ngr. - Pf. in neunzehn Königl. Sächs. Staatspapieren.

67 . 25 , — , in der Meissner Sparkasse.

- 1 , 1 4 , 1 , baar.

2642 Thlr. 29 Ngr. 1 Pf.

II. Lehrverfassung.

Uebersicht des von Ostern 1860 bis Ostern 1861 ertheilten Unterrichts.

A. In den Sprachen und Wissenschaften.

Prima. Classenlehrer Rector und Professor Dr. Franke.

- Lateinische Sprache. Tacitus Agricola im Sommer, Cicer. de or. III. 1—55. im Winter, 4 Stunden. Franke. Hor. Carm. I—1V, ausgewählte Epoden, 2 St. Professor Dr. Kreussler. Disputirübungen 1 St. Correctur der Abhandlungen 1 St. Franke.
- Griechische Sprache. Thucyd. VI und VII, 1—46. Correctur der griechischen Pensa und Extemporalia, 4 St. Franke. Theocrit. I. II. VII. XI. XIV. XV. XXVIII. im S., Sophoel. Antigone im W., 2 St. Kreussler.
- Deutsche Sprache. Literaturgeschichte, Uebungen in freien Vorträgen, Correctur der Aufsätze, 3 St. Prof. Dr., Hofmann.
- Französische Sprache. Lucrèce von Ponsard im S., Britannicus von Racine im W., Pensa, schriftliche und mündliche Extemporalia aus dem Uebungsbuche des Lehrers 2. Theil, freie Arbeiten der ersten Decurie, 2 St. Prof. Dr. Graf.
- Hebräische Sprache. Erklärung von Genes. c. 12. 24., 1. B. Samuelis c. 8—10 im S., von Psalm 1. 3. 4. 8. 13. 15. 19. 24. 25. 33., Klagelied 2. 5. im W., Wiederholung der Formenlehre, Syntactisches, Extemporalia, 2 St. Graf.

- Religionslehre. Geschichte der Entwicklung des Reiches Gottes seit der Reformation im S., Unterscheidungslehren im W., 2 St. Hofmann.
- Geschichte. Geschichte der Reformation in Deutschland, der Schweiz, den Niederlanden und in England, sowie des deutschen Reichs und dreissigjährigen Kriegs im S., moderne Geschichte Per. V. 1648—1789 im W., 2 St. Professor Dr. Oertel.
- Mathematik. Combinationslehre nebst Auwendungen; Grundlehren der analystischen Geometrie im S., die Grundlehren der höhern Algebra und Trigonometrie im W., 4 St. Professor Dr. Peters.
- Naturlehre. Die Lehren vom Galvanismus und Electromagnetismus im S., Akustik und Grundlehren vom Lichte im W., 2 St. Peters.
- Philosophische Propädeutik. Psychologie im S., Logik im W., 1 St. Hofmann.

Secunda. Classenlehrer Professor Dr. Kreussler.

- Lateinische Sprache. Cic. pro Rosc. Am. im S., pro imper. Cn. Pomp und (cursorisch) Cic. Catil. I. III. im W., 3 St. Kreussler. Virgil. Aen. IV. und ausgewählte Eclogen im S., 2 St. Prof. Dr. Milberg. Tibull. I, 1, 3, 7, 10. II, 1, 2, 5, 6, im W., 2 St. Kreussler. Correctur der Pensa, Extemporalien und Studiertagsarbeiten, mündliche Extemporalien, 3 St. Kreussler.
- Griechische Sprache. Lysias c. Eratosth. im S., id. adv. Agorat. im W., 3 St. Kreussler. Homeri II. XVIII, 201 XXIV. 2 St. Prof. Dr. Döhner. Correctur der Pensa und Privatarbeiten, Erklärung und Repetition der wichtigsten Regeln der Syntax, 1 St. Kreussler.
- Deutsche Sprache. Poetik im S., Lectüre von Klopstock's Messiade im W., Correctur schriftlicher Aufsätze, Declamationsübungen, 3 St. Hofmann.
- Französische Sprache. Mignet Histoire de la révolution française S. 54 156, Grammatik nach Borel §. 101—107, Pensa und Extemporalia, 2 St. Graf.
- Hebräische Sprache. Elementar- und Formenlehre nach Naegelsbach's Grammatik, Einübung nach Brückner's Hülfs- und Lesebuch, 2 St. Graf.
- Religionslehre mit Prima zusammen.
- Geschichte. Geschichte von Deutschland, Italien, Frankreich und England 887-1291 im S., moderne Geschichte Per. III. 1291-1517 im W., 2 St. Oertel.
- Mathematik. Die Progressionen nebst algebr. Aufgaben im S., Potenzenlehre und Logarithmen im W., 2 St.; Kreislehre nebst Aufgaben im S., algebraische und geometrisch-analytische Aufgaben im W., 2 St. Peters.
- Naturlehre. Statik und Mechanik 2. Thl. im S., allgemeine Eigenschaften der Körper, Grundlehren von der Wärme und der Chemie im W., 2 St. Peters.

Tertia. Classenlehrer Professor Dr. Döhner.

- Lateinische Sprache. Sallust Iug. 1—50, 3 St. Döhner. Ovidii Tristium lib. III. und IV., 2 St. Kreussler. Syntax nach Billroth §. 239—422. mit Extemporalien, 2 St. Correctur der Wochenpensa und freien Arbeiten der ersten Decurie, metrische Uebungen, Perorir-übungen, Durchgehen der Privatlectüre (Cicero, Cäsar), 2 St. Döhner.
- Griechische Sprache. Xenophontis Cyrop. lib. 1. und 11., 1, 1—31, 2 St. Döhner. Hom. Od. 111, 201—497. lV, 1—305. im S., 2 St. Oberlehrer Dr. Lipsius. lV, 306—V, 1—128. im W., 2 St. Döhner. Repetition ausgewählter Kapitel der Formenlehre im S., 2 St. Oberlehrer Dr. Vetter. Syntax nach Krüger (Casuslehre im S., die Lehre vom Verbum im W.), Correctur griechischer Pensa und Extemporalien, Durchgehen der Privatlectüre (Homer, Xenophon), 2 St. Döhner.
- Deutsche Sprache. Grammatik nach Koch, Lectüre von Göthe's Hermann und Dorothea im S., der Luise von Voss im W., Correctur der deutschen Aufsätze, Declamirübungen, 3 St. Hofmann.
- Französische Sprache. Ségur Histoire de Napoléon L. Xl. ch. 8—XII. 1—5., Grammatik nach Borel §. 57—69., §. 92—100., Pensa und Extemporalien, 2 St. Graf.
- Religionslehre. Lecture und Erklärung des alten Testaments (Patriarchenthum) im S., alttestamentliche Geschichte im W., 2 St. Hofmann.
- Geschichte. Römische Geschichte im S., antike Geschichte von Asien und Africa im W., 2 St. Oertel.
- Geographie. Alte Geographie von Italien und Westeuropa im S., von Asien und Afrika im W., 2 St. Oertel.
- Mathematik. Wurzelziehung vom 2. und 3. Grade; Proportionen und damit zusammenhangende Rechnungsarten; der Pythagoreische Lehrsatz und daraus abgeleitete Sätze; Anfang der Kreis-Lehre im S.; Buchstabenrechnung und Elemente der Algebra unter Benutzung von Heiss' Sammlung von Aufgaben; Lehre von der Aehnlichkeit der Figuren nach Wunder's Lehrbuch im W., 4 St. Milberg.
- Naturkunde. Astronomie, 2 St. Peters.

Quarta A. Classenlehrer Professor Dr. Milberg.

Lateinische Sprache. Caesaris B. C. I., 1—38 im S., lib. II., 1—22. III., 1—31. 84—90. im W., 3 St. Milberg. Ovid. Metam. IX, 98—272. X, 1—77. XI, 1—220. 266—288. XII., 1—188. 210—360., im S. 3 St., im W. 2 St. Graf. Syntax nach Billroth 365 ff. §. 169—222. mit Extemporalien und mündlichen Uebungen; Correctur der Wochenpensa, metrische Uebungen und Durchgehen der an den Studiertagen gelesenen Stücke aus Weller's Lesebuch, 4 St. Milberg.

- Griechische Sprache. Xenoph. Anab. Vl. c. 1—3. im S., 2 St., Döhner. I, 1—3. im W., 3 St. Vetter. Halm Griech. Lesebuch II. Curs., III. 13—52, dann seit den Juliferien zur Einübung der homerischen Formen Hom. Od. III., 1—50., 1 St. Lipsius. Hom. Od. I, 1—30. im W., 1 St. Döhner. Formenlehre nach Krüger §. 38—42. im S. Lipsius. §. 14—33 im W. Vetter. Emendation der Pensa und Extemporalien, 2 St., im S. Lipsius, im W. Vetter.
- Deutsche Sprache. Correctur von Aufsätzen, Declamirübungen, Erklärung von Lesestücken aus Wackernagel, 2 St., im S. Vetter, im W. Oertel.
- Französische Sprache. Fränkel Tableaux de l'histoire de France T. II. S. 51-60. 124-127. 129-132. 145-147., Grammatik nach Müller, Pensa und Extemporalia, 2 St. Graf.
- Religionslehre. Erstes Hauptstück nach Luthers Katechismus im S., Lectüre der Evangelien im W., 2 St. Hofmann.
- Geschichte. Allgemeine Geschichte 375—1517 im S., allgemeine Geschichte seit 1517 im W., 2 St. Oertel.
- Geographie. Geographie der deutschen Bundesstaaten im S., der aussereuropäischen Erdtheile im W., 2 St. Oertel.
- Mathematik. Allgemeine Zahlenlehre, Zahlsysteme, vom Maas und Dividuus; Congruenz geradliniger Figuren, im S.; Lehre von den gemeinen und Decimalbrüchen; Lehre von der Gleichheit, Verwandlung und Theilung der Figuren, im W., 4 St. Milberg.
- Naturkunde. Botanik im S., Zoologie im W., 2 St. Peters.

Quarta B. Classenlehrer Oberlehrer Dr. Vetter.

- Lateinische Sprache. Caesar B. G. V. 1—37 im S., 3 St., Lipsius. VI., 1—34 im W., 3 St., Vetter. Syntax nach Billroth §. 273—284. 344—372. 178—222. 254—270. 347—352., 2 St. Vetter. Franke's Chrestomathie ausgewählte Stücke, 2 St., im S. Vetter, im W. Döhner. Prosodik und metrische Uebungen, Emendation der Pensa und Extemporalia, Perorirübungen, Durchgehen der an Studiertagen gelesenen Stücke aus Cornel und Cäsar, 2 St., im S. Lipsius, im W. Vetter.
- Griechische Sprache. Halm's Lesebuch I. Curs. §. 139—150. II. Curs. I, 1—10, 4 St., im S. Lipsius. I. Curs. §. 126—132. 155—160. II. Curs. I, 1—7 im W. Vetter. Repetition der Formenlehre nach Krüger, Emendation der Pensa und Extemporalia, Perorirübungen, 2 St., im S. Lipsius, im W. Vetter.
- Deutsche Sprache mit Oberquarta zusammen.
- Französische Sprache. Fränke! Tableaux de l'histoire de France T. I. p. 19 22. 34 36. 38—40. 48—51. 53—56. 60—63., Formenlehre nach Müller, Pensa, 2 St. Graf.

Religionslehre
Geschichte und Geographie
Mathematik und Naturkunde

mit Oberquarta zusammen.

B. In den Künsten und Fertigkeiten.

- 1 Gesangunterricht Dienstag von 4-5 Uhr. Mittwoch von 5-7 Uhr. Freitag von 4-5 Uhr. Vetter. Privatunterricht im Clavierspiel bei dem Musikiehrer Seemann.
- 2 Turnunterricht in drei Abtheilungen jeden Tag von 11—12 im Winter von 12—1 Uhr) und ausserdem Montags von 3—5 Uhr und Sonnahends von 10—11—11—12 Uhr. In den Sommermonaten triten, so lange es die Witterung gestattet. Schwinsmübungen in dem Elbbade an die Stelle der gymnastischen Uebungen, Der Larnehrer Weigelt.
- 3. Schreibunterricht für solche Schüler der beiden untern Classen, welche dessen noch bedürftig sind. Sonnabend von 2-3 Uhr. Protessor Dr. Döhner.
 - 4 Tanzunterricht während der Wintermonate. Der Tanzlehrer Berger.
- 5) Zeichen unterricht jeden Tag von 11-12 im Winter von 12-1: Uhr und Naturzeichnen während des Sommers Montags von 3-5 Uhr. Der Zeichenlehrer Müller.

III. Vermehrung des Lehrapparats

Aus den etatsmässigen Mitteln Jahresber, 1842, S. 12, wurden im vergangenen Jahre angeschafft:

Allgemeine Encyclopädie von Ersch und Gruber. Sect. 1, 70, 71. — Hesychius rec. M. Schmidt. Vol. III. tasc. 1—4. — Mnemosyne 1860. — Deutsches Wörterbuch von Grimm. III. 4, 5. — Herodiati epitome rec. M. Schmidt. — Schtmidt reispide ed. Reifferscheid. — Homeri bymni ed. Baumeister. — Leuz Botank der alten Griechen und Römer. — Dessen Zoologie der alten Griechen und Römer. — Grammatici latini ex rec. Keilli, Bd. I. II. III. — Münzwesen der Romer von Mommisen. — Stephani Thes. gr. linguae. Vol. I. fasc. 9. Vol. VIII. fasc. 7. — Madvigii opuscula. 2 Vol. — Schneidewin's Philologie. XVII. Suppl. 4—6. — Rheinisches Museum für Philologie. 1860. — Kloss' Jahrbb. für die Turnkunst. Bd. 5. 6. — Zeitschrift für die österreichischen Gynnasien. 1860. — Mützell' Zeitschrift für das Gymnasialw sen. 1860. — Suppl. 20 Jahn's Jahrbb. III. 5. 6.

An Geschenken erhielten wir:

Von dem Herrn Professor K. H. W. Münnich in Ir-sden: I. Schwaldopier Ueber

Friedrich von Schiller und seine poetischen Werke. Leipzig 1806. 8. — C. A. Böttiger' Sabina oder Morgenscenen im Putzzimmer einer reichen Römerin. Lpz. 1806. 8. 2 Thle. in 1 Vol. — Schiller der Jüngling oder Scenen und Charakterzüge aus seinem frühern Leben-Stendal 1806. 8. — G. Schwab Urkunden über Schiller und seine Familie. Stuttg. 1840. 8. — Desselben Schillers Leben in drei Büchern. Stuttg. 1840. 8. — A. Hoch Schillers Todtenfeier. Ein dramatisches Gedicht. Tübingen 1808. — K. Fischer Friedrich Schiller. Akademische Festrede. Lpzg. 1860. S. — P. Möbius Schiller als deutscher Nationaldichter. Festrede. Leipzig 1859.

Von dem Herrn Schuldirector P. Herrmann in Dresden: Sachsens und Dresdens Unglück im 18. Jahrhundert. Dresden 1860. 8.

Für die Afraner-Bibliothek (Jahresber, 1837-1860, Nr. 1-332.):

- 333. Director Dr. K. A Georgi in Dresden: Jahresbericht über die Königliche Blinden-Anstalt in Dresden, 1859. 8.
- 334. Derselbe: Karl Heinrich Ferdinand Schütze auf Schweta, Ein Bild seines Lebens, Leipzig 1861, 8.

IV. Statistik der Landesschule.

Seit dem Schulfest 1860 verliessen die Anstalt:

a) Durch Abgang auf die Universität:

Zu Michaelis 1860:

		Wissensch. Cens.	Sittenc.	Univers.	Studium.
1)	Otto Bernhard Grieshammer aus Rödern	1b.	1;	Leipzig.	Theologie.
2)	Karl Bernhard Pechstein aus Crimmitzsch	au II.	4 J. 4	Leipzig.	Jura.
3)	Karl Paul Theodor Naumann aus Camer	nz 11.	lb.	Leipzig.	Jura.
/	Emil Paul Bech aus Pirna		lb.	Leipzig.	Medicin.
	Zu Ostern 1861:				
5)	Eduard William Diller aus Meissen				
6)	Ernst Heinrich Ficinus aus Dresden	. Ib.	B.	Leipzig.	Philologie u. Orientalia.
7)	Karl Bruno Kurtz aus Meissen	1b. 1.	1. 400	Leipzig.	Jura.
8)	Karl Lebrecht Eduard von Metzsch aus Fr.	iesen II.	11.7	Leipzig.	Jura.
	Richard Otto Robert Enzmann aus Leipz				
	Ludwig Eugen Küttner aus Dresden				

. W	issensch. Cens.	Sittenc.	Univers.	Studium.
11) Franz Eduard Hennig, Extr. aus Pinkowitz	11.	1.	Leipzig.	Jura.
12) Alfred Moritz Portmann aus Grünhain	Hb.	HI.	Leipzig.	Theologie.
13) Gottreich Johannes Türk aus Dahlen	Hb.	lib.	Leipzig.	Theologie.
14) Hans Georg v. Nostitz-Drzewiecki a. Dippoldisw	alde IIb.	lb.	Leipzig.	Jura.
15) Karl Adolph von Wilucki aus Zittau	Hb.	lb.	Leipzig.	Theologie.
16) Karl Ernst Hecker aus Limbach	Hb.	I.,	Leipzig.	Jura.
17) Karl Eduard Ruscher aus Siebenlehn	III.	1.	Leipzig.	Jura.
18) Polycarp Ernst Lechla aus Haynichen	14 III. 36		Leipzig.	

Von diesen Schülern erhielten O. B. Grieshammer, E. W. Diller und K. B. Kurtz auf den Vorschlag des Lehrercollegiums gleich beim Beginn ihres akademischen Studiums Stipendien Königlicher Collatur.

- b) Auf andere Schulen oder zu einem andern Berufe:
- 19) Johann Friedrich Gareis aus Pirna, wird Apotheker.
- 20) Arthur Leonhard Amatheus Wilhelm von Buchholz, Extr. aus Sknaben in Curland, will sich privatim für die Universität vorbereiten.
- 21) August Ottomar Sperling aus Lichtenhain, besucht die akademisch-chirurgische Akademie in Dresden.
- 22) Bernhard Arnold Preusser aus Lockwitz, ist in den preuss. Militärdienst gegangen.
- 23) Friedrich August Georg von Schönberg aus Bornitz, besucht die Nicolaischule in Leipzig.
- 24) Wilhelm Arthur von Zenker aus Pommritz, will Militär werden.
- 25) Maximilian Albert Lehmann aus Bautzen, wegen wiederholter Gesetzwidrigkeiten entlassen.
- 26) Herrmann Alwin Schindler aus Grossenhain, wird Apotheker.
- 27) Felix Wilhelm Eduard Friedrich Heinrich von Gutschmid aus Collm bei Görlitz, auf den Rath der Lehrer abgegangen.
- 28) Günther von Bünau aus Hubertusburg, wegen Gesetzwidrigkeiten entlassen.

Aufgenommen wurden seit dem Schulfeste 1860:

Zu Michaelis 1860:

- 1) Johannes Schönherr aus Lengefeld, IVa.
- 2) Ernst Julius Gottlob Müller aus Naundorf bei Oschatz, IVa.
- 3) Hans Georg Scheuffler aus Meissen, IVb.
- 4) Hans Adolph von Weissenbach, Extr. aus Dresden, IVb.
- 5) Georg Christoph Schneider aus Röhrsdorf, IVb.
- 6) Ludwig Odo Lange aus Hellendorf bei Gottleube, IVb.
- 7) Georg Woldemar Arnold aus Leissnig, IVb.
- 8) Moritz Deodat Graf von Wallwitz, Extr. aus Dresden, IVb.

- 9) Friedrich Robert Fuchs aus Zöschau bei Oschatz, IVb.
- 10) Adolph Hermann Gregor aus Pirna, IVb.
- 11) Johann Richard Mucke aus Pirna, IVb.

Zu Neujahr 1861:

12) Paul Gustav Ettmüller, Extr. aus Freiberg, I.

Zu Ostern 1861:

- 13) Ferdinand Bernhard Riemschneider aus Annaberg, IVa.
- 14) Rudolph Günther Curt von Reisewitz, Extr. aus Berlin, Wa.
- 15) Hugo Anton Clauss aus Wilsdruff, IVa.
- 16) Ernst Wilhelm Schönbach aus Löbau, IVa.
- 17) Friedrich Julius Richard Roitzsch aus Neustadt bei Stolpen, IVb.
- 18) Arthur Emil Bahrdt aus Geithain, IVb.
- 19) Hans Friedrich Karl von Kirchbach, Extr. aus Auerbach, IVb.
- 20) Paul Maximilian Waldenburger aus Hohenstein, IVb.
- 21) Johann Franz Theodor Merbach aus Freiberg, IVb.
- 22) Paul Kretzschmar aus Waldenburg, IVb.
- 23) Paul Johannes Caspar aus Neukirch am Hochwald, IVb.
- 24) Franz Heinrich Ficinus aus Dresden, IVb.
- 25) August Karl Heinrich Hans Joachim von Schlieben aus Niederfriedersdorf, IVb.
- 26) Georg Moritz Hensel aus Camenz, IVb.
- 27) Bartusch Adolph Louis Theodor von Wilucki aus Budissin, IVb.
- 28) Georg Ernst Klette aus Freiberg, IVb.
- 29) Oskar Zillich aus Waldheim, IVb.
- 30) Gotthold Hasse aus Leulitz bei Wurzen, IVb
- 31) Emil Kreyss aus Siebenlehn, IVb.
- 32) Friedrich Camillo Milde aus Budissin, IVb.
- 33) Friedrich Max Töpolt, Extr. aus Taubenheim bei Meissen, IVb.
- 34) Heinrich Klien aus Nossen, IVb.
- 35) Emil Friedrich Günther Lucius aus Dresden, IVb.
- 36) Martin Alfred Schramm aus Dresden, IVb.
- 37) Karl Albert von Witzleben aus Meissen, IVb.
- 38) Georg Paul Heinrich von Winkler, Extr. aus Pirna, IVb.

V. Prämien und Stipendien.

- I. Prāmie für die beste lateinische Elegie. Der Classenlehrer von Secunda Professor Dr. Kreussler halte zwei Themata (Hor. Carm. IV, 4, 33 36 Doctrina sed vim promovet insitam Rectique cultus pectora roborant: Utcunque defecere mores, Dedecorant bene nata culpae, und Hom. Iliad. 2, 204 fg. οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη εἶς κοίρανος ἔστω, εἶς βασιλεύς) zur Auswahl gegeben. Unter den eingegangenen Arbeiten wurde von demselben unter Zustimmung der übrigen Lehrer die des Primaners H. L. Weber aus Waldenburg für die gelungenste erklärt und diesem die bestimmte Prämie (Jahresber. 1851. S. 40) zuerkannt. Derselbe wird seine Elegie am Schulfeste vortragen.
- 11. Uhlmann'sche Stiftung. S. Jahresber. 1843. S. 70. 1844. S. 3. 1854. S. 46. Diese für die beste deutsche Rede bestimmte Prämie erhielt nach dem Michaelisexamen 1860 E. H. Ficinus aus Dresden, nach dem Osterexamen 1861 J. Schütze aus Dresden. Nächst diesen hatten G. J. Türk aus Dahlen, C. A. Fiedler aus Oederan und A. Th. Steglich aus Dresden die besten Arbeiten geliefert.
- III. Diller'sche Stiftung für Fleiss und Fortschritte in der deutschen Sprache. S. Jahresber. 1837. S. 58. 1838. S. 58. Im vorigen Jahre erhielten diese Prämie von der obern Abtheilung der Alumnus K. B. Pechstein aus Crimmitzschau, von der untern der Alumnus R. A. R. Kleinpaul aus Grossgrabe.
- IV. Schumann'sche Stiftung für Fleiss und Fortschritte in der hebräischen Sprache. Diese in einer hebräischen Bibel bestehende Prämie hat der Lehrer der hebräischen Sprache, Professor Dr. Graf, diesmal dem Secundaner K. H. Schmiedel aus Schneeberg zuerkannt.
- V. Bräunlich'sche Stiftung. S. Jahresber. 1844. S. 4. Von den Zinsen dieser Stiftung erhielten nach dem Michaelisexamen 1860 der Alumnus K. H. G. von Zezschwitz aus Memmingen, nach dem Osterexamen 1861 der Alumnus Tr. E. Fr. Hasse aus Leulitz 2 Thlr. 7½ Ngr.-zum Ankauf von Schulbüchern.
- VI. Afranerstiftung für Privatsleiss und sittliches Wohlverhalten. S. Jahresbericht 1843. S. 71. Im vorigen Jahre erhielten diese Prämie nach dem schriftlichen Vorschlage der Inspectoren mit Genehmigung des Lehrercollegiums O. B. Grieshammer aus Rödern, G. J. Türk aus Dahlen und K. P. Th. Naumann aus Camenz.
- VII. Das Kreyssig'sche Viaticum (s. Jahresber. 1851. S. 40) wurde zu Michaelis 1860 dem Abiturienten O. B. Grieshammer aus Rödern, zu Ostern 1861 dem Abiturienten E. W. Diller aus Meissen ertheilt.

- VIII. Das Rumpelt'sche Legat (s. Jahresber. 1851. S. 39.) erhielt auf den Vorschlag des Lehrers der Naturkunde, Prof. Dr. Peters, der Alumnus J. Schütze aus Dresden.
- IX. Die Reinhard'sche Geldprämie von 4 Thlr. erhielten zu Michaelis 1860 der Alumnus J. Schütze aus Dresden, zu Ostern 1861 der Alumnus A. Springmühl aus Meissen.
- X. Bücherprämien erhielten nach dem Michaelisexamen 1860 die Primaner E. W. Diller aus Meissen und L. E. Küttner aus Dresden, die Secundaner Fr. E. Francke aus Königstein und C. D. P. von Seydewitz aus Lauterbach, die Tertianer K. H. Börner aus Wilsdruff, R. A. R. Kleinpaul aus Grossgrabe und R. O. Kohlschütter aus Dresden, die Quartaner G. A. H. Schmalz aus Mockritz und A. M. Müller aus Schandau; nach dem Osterexamen 1861 die Primaner H. L. Weber aus Waldenburg und V. H. A. Nicolai aus Mügeln, die Secundaner H. E. G. Höhne aus Meissen und C. O. Richter aus Poititz, die Tertianer K. E. Fiedler aus Wolkenstein und A. E. Küttner aus Dresden, die Quartaner J. G. Sattler aus Belgershain und E. O. Hoffmann aus Grossenhain.
- XI. Aus dem Geyersberg'schen Legat (jährlich 42 Thlr.) erhielten Johannis v. J. die Alumnen A. Springmühl aus Meissen, E. H. Milde aus Budissin und J. G. Sattler aus Belgershain, zu Weihnachten die Alumnen H. C. Weinart aus Krakau, E. W. Starke aus Meissen und A. M. Müller aus Schandau, jeder 7 Thaler.

Bei dem öffentlichen Redeactus, den 4. Juli, Vormittags 9 Uhr, zu welchem wir die Freunde unserer Anstalt hiermit ergebenst einladen, werden folgende Schüler Vorträge halten:

- 1. A. Springmühl aus Meissen, lateinische Festrede: vitam sine literis mortem esse et hominis vivi sepulturam.
 - II. J. Schütze aus Dresden, deutsche Rede: Die Geheimnisse des Herzens in ihrem Verhältnisse zur Natur.
- III. H. L. Weber aus Waldenburg, griechische Rede: Ueber Demosthenes als Staatsmann.
- IV. H. J. Nietzold aus Kleingieshübel, französische Rede: La France sous Richélieu.

V. K. G. Stöckhardt aus Chemnitz, hebräischer Vortrag nach Psalm 126, 3.

VI. A. Th. Steglich aus Dresden, deutsche Rede: Was können wir aus der Entwickelung des griechischen Volks für Deutschland lernen?

Diese Feierlichkeit wird der Unterzeichnete mit der Bekanntmachung der Prämien beschliessen.

Landesschule Meissen, am 15. Juni 1861.

Friedrich Franke.

Cler. 16 Vilani. W.

the control of the co

en karanggan sebih mengang pengangan penganggan kebasah di beranggan belam sagar bebasah di beranggan bebasah d Beranggan beranggan bebasah di beranggan bebasah di beranggan bebasah di beranggan bebasah di beranggan bebasah

and the second s

a rate construction of the construction of

An Sonn- u 11 Uhr Studiren, dann frei und Mittagsessen. Nachmittag 1—2 Uhr französische f. Dr. Hofmann und Pastor Klotzsch). Von 3—7 Uhr Spaziergang et und Schlafengehen.

, Vorm.	Montag	Freitag.	Sonnaben d.
7—8 Uhr. Im Winter		ranzösisch. Graf. rithmetik. Peters. eligionslehre. Hofmann. cometrie. Milberg.	1. Geometrie. Peters. 11. Geschichte. Oertel. 111. Geometrie. Milberg. 1V. Religionslehre. Hofmann.
8-9 (9-10) Uhr.	I. Französisch. Graf. II. Arithmetik. Peters III. Lateinische Syntax IVa. Caesar. Milberg. IVb. Griechische Gramm	ivius. Kreussler. ranzösisch. Graf. atoinischa Syntay (Milberg.	8— 10 (9—11) Uhr. Emendation (Durchgehen vorher corrigir- ter lateinischer und griech. Arbeiten
9½-10 (10½-11)Uhr.	III. Homer. Döhner. IVa. Ovid. Graf.	icero. Franke. at. Extemporalien. Kreussler. eutsch. Hofmann. aesar. Milberg. riech. Leschuch. Vetter.	und Extemporalien): 1. Franke. 11. Kreussler. III. Döhner. 1Va. Mil berg.
10 11 (11—12) Uhr.	1. Plato. Franke. 11. Geometrie. Peters. 111. Deutsch. Hofmann IVa. Französisch. Graf. IVb. Caesar. Vetter.	lautsch Hafmann	IVb. Vetter. Lehrersynode.
11-12 (12-1) Uhr.	Gymnas uno uno	danu von 1-2 Uhr Lesen der	atstunden im Zeichnen (Lehrer Müller) obern Schüler mit den untern (Montag
Nachm. 2—3 Uhr.		aturkunde. Peters.	Von 2—3 Uhr kallig raphischer Unterricht.
3-4 Uhr.	Gymnastische Uebunger die übrigen	eutsch. Hofmann. – ebräisch. Graf. stronomie. Peters. eutsch. Oertel.	Die übrigen Schüler studiren oder haben Privatunterricht.
4-7 Uhr.	Montag bis 5 Uhr fre Privatstunden b	r Dr. Vetter; an den übrigen ' ger).	Tagen von 4½ Uhr bis 7 Uhr Studiren.

Um 9 Uhr Abendgebet und Schlafengehen.

7 Uhr.

Tagesordnung der Königl. Landesschule zu Meissen 1861.

Morgengebet im Sommer 5 Uhr, im Winter 5\frac{3}{4} Uhr. Im Sommer 6-7 Uhr, im Winter 6\frac{1}{2}-8 Uhr Studiren.

An Sonn- und Festtagen im Sommer von 7 Uhr, im Winter von 8 Uhr bis zum Anfang des öffentlichen Gottesdienstes Studiren. Nach der Kirche bis 11 Uhr Studiren, dann frei und Mittagsessen. Nachmittag 1-2 Uhr französische Uebungen der obern Schüler mit den untern. Von 2-3 Uhr jeden zweiten Sonntag Erbauungsstunde (abwechselnd Religionslehrer Prof. Dr. Hofmann und Pastor Klotzsch). Von 3-7 Uhr Spaziergang und Beurlaubungen. 7 Uhr Abendessen und frei. 8-9 Uhr Dictiren der Wochenarbeiten durch die Obern. Dann Abendesbet und Schlafengehen.

. Vorm.	Montag.	Dienstag.	Mittwoch.	Donnerstag.	Freitag.	Sonnabend.			
Im Sommer 7—8 Uhr. Im Winter 8—9 Uhr.	III. Griech. Syntax. Döhner.	I. Plato. Franke. II. Französisch. Graf. III. Religionslehre. Hofmann. IVa. IVh. Lateinische Syntax. Wilberg. IVh.	1. Geometrie. Peters. 11. Virgil. Kreussler. 111. Geographie. Oertel. 11V. Religionslehre. Hofmann.	1. Religiouslehre. Hofmann. 111. Arithmetik. Milberg. 1V. Geschichte. Oertel.	I. Französisch. Graf. II. Arithmetik. Peters. III. Religiouslehre. Hofmann. IV. Geometrie. Milberg.	I. Geometrie. Peters. II. Geschichte. Oertel. III. Geometrie. Milberg. IV. Religiouslehre. Hofmann.			
(9—10) Uhr.	I. Französisch. Graf. II. Arithmetik. Peters. III. Lateinische Syntax. Döhner. IVa. Caesar. Milberg. IVb. Griechische Grammatik. Vetter.	I. Plato. Franke. II. Livius. Kreussler. III. Französisch. Graf. IVa. Caesar. Milberg. IVb. Griech. Lesebuch. Vetter.	1. Sophocles. Kreussler. 11. Geometric. Peters. 111. Geschichte. Oertel. 11Va. Caesar. Milberg. 11Vb. Caesar. Vetter.	I. Logik. Hofmann. II. Französisch. Graf. III. Cicero. Dölmer. IV. Arithmetik. Milberg.	I. Geschichte. Oertel. II. Livius. Kreussler. III. Französisch. Graf. IVa. Lateinische Syntax. Milberg. IVb.	8—10 (9—11) Uhr. Emendation (Durchgehen vorher corrigir ter lateinischer und griech. Arbeiter			
$(10\frac{1}{4} - 11)$ Uhr.	I. Arithmetik. Peters. II. Deutsch. Hofmann. III. Homer. Döhner. IVa. Ovid. Graf. IVb. Griech. Lesebuch. Vetter.	I. Deutsch. Hofmann. II. Homer. Döhner. III. Ovid. Kreussler. IVa. Xenophon. Vetter. IVb. Französisch. Graf.	I. Horatius, Krenssler, II. Deutsch, Mofmann, III. Arithmetik, Milberg, IVa. Griech, Grammatik, Vetter, IVb. Lat. Chrestomathie, Döhner,	I. Sophocles. Kreussler. II. Geschichte. Oertel. III. Xenophon. Döhner. IVa. Ovid. Graf. IVb. Gricchische Grammatik. Vetter.	I. Cicero. Franke. II. Lat. Extemporalien. Kreussler. III. Deutsch. Hofmann. IVa. Caesar. Milberg. IVb. Griech. Leschuch. Vetter.	und Extemporalien): 1. Franke. 11. Kreussler. 111. Döhner. 1Va. Mil berg.			
(11—12) Uhr.	 Plato. Franke. Geometrie. Peters. Deutsch. Hofmann. Französisch. Graf. Caesar. Vetter. 	1. Deutsch. Hofmann. 11. Livius. Kreussler. 111. Cicero. Döhner. 1V. Deutsch. Oertel.	1. Geschichte. Oertel. 11. Deutsch. Hofmann. 111. Homer. Döhner. 1Va. Xenophou. Vetter. 1Vb. Französisch. Graf.	I Plato. Franke. II. Homer. Dölmer. III. Ovid. Kreussler. IVa. Französisch. Graf. IVb. Griechisches Lesebuch. Fetter.	1. Cicero, Franke. 11. Virgil, Kreussler. 111. Denisch, Hofmann. 1V. Geographie, Oertel.	IVb. Fetter. Lehrersynode.			
Gymnastische Uebungen in drei Abtheilungen, im Sommer (gegen Abend statt des Turnens Elbbad mit Uebung im Schwimmen. Turnlehrer Weigelt. Die Uebrigen frei. Privatstunden im Zeichnen (Lehrer Müller) und im Clavierspiel (Musiklehrer Seemann). — Mittagsessen im Sommer um 12 Uhr, im Winter um 1 Uhr. Im Sommer bis 1 Uhr frei, dann von 1-2 Uhr Lesen der obern Schüler mit den untern (Montag und Mittwoch Lateinisch, Dienstag Muthematik, Donnerstag Prosodie, Freitag und Sonnabend Griechisch); im Winter bis 2 Uhr frei.									
2 - 3 Uhr.	I. Cicero. Franke. II. Herodot. Rreussler. III. Astronomie. Peters. IVa. Griechische Grammatik. Vetter. IVb. Französisch. Graf.	11. Physik. Peters. 11. Herodot. Kreussler. 111. Griech. Syntax, Döhner. 11V. Geschichte. Oertel.	I. Physik, Peters. II. Hebräisch, Graf. III. Cicero, Dölmer. IV. Geographie, Oertel.	1. Arithmetik. Peters. 11. Herodot. Kreussler. 111. Geometrie. Milberg. 11Va. Xenophon. Vetter. 11Vb. Latein. Chrestomathie. Döhner.	11. Hebräisch. Graf. 11. Griechische Syntax. Kreussler. 111. Geographie. Oertel. 11. Naturkunde. Peters.	Von 2—3 Uhr kallig raphischer Unterricht.			
	Gymnastische Uebungen der III. Abth	I. Cicero. Franke. II. Physik. Peters. III. Geschichte, Oertel.	I. Hebräisch. Graf. II. Studiren. III. Xenophon. Döhner.	I. Horatius. Kreussler. II. Physik. Peters. III. Lateinische Syntax. Döhner.	I. Deutsch. Hofmann. – II. Hebräisch. Graf. III. Astronomie. Peters.	Die übrigen Schüler studiren oder haben Privatunterricht.			

Privatstunden bei den ordentlichen Lehrern und bei dem Musiklehrer Seemann, im Winter für Schäler der Cl. 1., II. und III. auch im Tanzeu (Lehrer Berger).

Abendessen, dann frei. - Von 8-9 Uhr im Sommer Selbstbeschäftigung, im Winter Lesen der obern Schüler mit den untern. - Um 9 Uhr Abendgebet und Schlafengehen.

Verzeichniss der Alumnen und Extraneer der Königlichen Landesschule in Meissen im Sommerhalbjahr 1861.

Namen der Schüler.	Geburt	s-	Stand des Vaters.	Lehrer, welche den Verlag und die besondere
	Ort.	Tag u. Jah	r.	Aufsicht über- nommen haben.
Classis I.		TO DO SA	Many Marie 14 mayor	
Dec. 1.			A CONTRACTOR OF THE PROPERTY O	
1. A. Springmühl.	Meissen.	17. Jan. 184	2. Privatier in Dresden. †	Prof. Graf.
2. H. L. Weber.	Waldenburg.	2. Nov. 184	O. Baumeister in Freiberg.	Prof. Peters.
3. J. Schütze.	Dresden.	17. Marz 184	1. Seminardir, i. Waldenburg	Prof. Peters,
4. C. A. Fiedler.	Oederan.	23. Sept. 184	1. Kaufmann. †	Prof. Döhner.
5. F. J. Rossberg.	Meissen.	18. Mai 1841		Prof. Graf.
6. V. H. A. Nicolai.	Mügeln.	24. Marz 184	2. Pastor in Waldkirchen.	Prof. Peters.
7. A. Th. Steglich.	Dresden.	22. Juni 184	3. Pfarrer in Zadel.	Prof. Graf.
8. Fr. E. Francke.	Königstein.	9. Febr. 184	2. Kaufmann. †	Prof. Milberg.
9. K. G. Stöckhardt.	Chemnitz.		2. Hofrath und Professor in Tharand.	
10. H. J. Nietzold.	Kleingieshübel.		1. Chausseegeld - Einnehmer bei Meissen.	
11. Fr. B. Schwarze.	Dresden.	11. Jan. 184	1. Dr. med. u. pract. Arzt in Rosswein.	Prof. Milberg.
12. E. G. Wilisch.	Cotta.	11. Juni 1843	· Pastor.	Prof. Oertel.
Dec. 2.				Part of the
13. A. R. Ackermann.	Wittgensdorf.	13. April 184	3. Pastor. +	Prof. Oertel.
14. K. H. M. Wäntig.			3. Kaufmann in Zittau. †	Prof. Döhner.
15. H. C. Weinart.	Krakau bei Königs- brück.			Prof. Döhner.
16. K. J. Röderer.	Kamenz.	12. April 184	2. Bezirksarzt.	Prof. Graf.
17. O. E. Haan.	Dörschnitz.	4. Nov. 184		Prof. Milberg.
18. Fr. J. Th. Vogel.	Lommatzsch.	11. Juli 1842	Privatier.	Prof. Döhner.
19. P. G. Ettmüller.	Freiberg.	7. März 184	3. Bezirksarzt.	Prof. Hofmann,
Dec. 3.				
20. H. O. Donath.	Sönitz b. Taubenh.			Prof. Peters.
21. H. E. G. Höhne.	Niederfähra b. Meis- sen.	6. April 184	3. Königl. Dammmeister.	Prof. Milberg.
22. K. H. Schmiedel.	Schneeberg.	19. Juni 184	3. Bergmeister in Zaukeroda.	Prof. Döhner.
23. C. D. P. v. Seyde- witz.		3. Mai 1843		
24. C. O. Richter.	Poititz bei Lom- matzsch.	8, Oct. 1842	Gutsbesitzer.	Prof. Hofmann.
25. O. Loth.	Meissen.	6. März 184	4. Dr. jur. u. Adv.	Prof. Milberg.
26. G. A. Stübel.	Dresden.	7. März 184	2. Dr. jur. u. Adv.	Prof. Döhner.
27. P. C. E. v. Mayer.	Ruppersdorf bei Herrnhut.	16. Sept. 184	3. Landesbestallter a. D. und Rittergutsbesitzer.	Der Rector.
Classis II.		Part Pine		
Dec. 4.	Carried State of	Action 72	The second second second	1 19 -15 -54
28. Ch. E. A. Zeidler.	Radahung	9 Wow 194	2. Oberpfarrer.	D. C
29. P. G. Märkel.	Leuben.	10 Oct 1943	Knabenlehrer u. Organist.	Prof. Hofmann.
30. G. Fr. Hänel.	Dresden.	7. Nov. 184	3. Geheimerath.	
31. L. W. O. Preil.	Naundorfb. Oschatz.		Schullehrer.	Prof. Milberg.
32. Fr. M. Kühnel.	Haynichen.		2. Diaconus.	Prof. Döhner.
33. L. P. Schumann.	Ramsdorf b. Borna.			Prof. Hofmann, Prof. Graf.
34. K. H. Nicolai.	Grosshennersdorf b.		Landesanstaltsdirector,	Prof. Kreussler.
	Herrnhut.			i ateussier.

Namen der Schüler.	Geburt	s-	indate i Simole i	Stand des Vaters.	Lehrer, welche den Verlag und die besondere
WINE TO A TOWN TO A	Ort.	Ta	g u. Jahr		Aufsicht über- nommen haben.
35. E. O. Kletté. 36. V. H. R. Schnorr.	Freiberg. Schneeberg.		Aug. 1842 Juli 1844.	. Major in Grossenhain. Kaufmann.	Prof. Oertel. Prof. Döhner.
Dec. 5.					
37. K. H. Börner. 38. R. A. R. Kleinpaul. 39. R. O. Kohlschütter. 40. A. F. P. Tube. 41. G. G. Segnitz. 42. F. A. Thierfelder. 43. F. G. Kauferstein.	Wilsdruff. Grossgrabe. Dresden. Leipzig. Leuben. Meissen. Wurzen.	9. 11. 11. 29. 26.	Sept. 1843 Sept. 1843 Dec. 1842	Pastor, Dr. med. u. prakt. Arzt Kunstgärtner in Dresden Pfarrer, Dr. med. u. prakt. Arzt. Pfarrer in Harthau bei	Prof. Milberg. Prof. Döhner.
44. K. L. Scheuffler. 45. E. H. Milde. 46. J. E. Grünewald. 47. C. L. C. v. Schröter. 48. W. A. Bader. Dec. 6.	Lommatzsch. Budissin. Meissen. Bieberstein. Kleinstorckwitz bei Zwenkau.	14. 13. 28.		Chemnitz. Advocat. Regierungsrath. † Bossirer b. d. K. Porz Fbr. Kgl. Preuss. Kammerherr Postmeister i. Königsbrück.	Prof. Döhner.
 49. K. E. Fiedler. 50. A. E. Küttner. 51. E. W. Starke. 52. K. E. Petrenz. 53. P. A. B. Zimmermann. 	Wolkenstein. Dresden. Meissen. Schandau. Dresden.	12. 19. 14.	Sept. 1845. März 1843. Juni 1844.	Lohgerbermeister, † Dr. med. und prakt, Arzt. Maler a. d., K. Porz.—Fabr.,† Dr. med. und prakt, Arzt. Stadtsteuereinnehmer.	Oberl. Vetter.
54. K. E. Klinghardt. 55. K. A. Meinert. 56. P. C. Heinsius.	Pausitz. Leipzig. Grossenhain.	3.	Sept. 1844. Juni 1843. Nov. 1844.		Prof. Kreussler.
57. K. E. Hempel. 58. A. E. Schmalz. 59. Ph. B. G. Felgner.	Sebnitz. Freiberg. Frauenstein.	16.	Mai 1843. Nov. 1843. Juli 1843.		Prof. Graf. Prof. Milberg. Prof. Peters.
Classis III.				dere a some	1 1 11 11
Dec. 7.		-		The state of the s	1 1 1 1
60. J. K. Eichler. 61. Th. W. R. von Mayer, Extr. 62. B. Graf, Extr. 63. K. A. Naumann. 64. E. W. A. v. Mayer, Extr.	Altenberg. Ruppersdorf bei Herrnbut, Meissen. Dresden. Ruppersdorf bei Herrnbut.	18. 24. 27. 17.	Febr. 1847Jan. 1846Mai 1844,Febr. 1845	Kohlenschreiberi, Deuben, Landesbestalltera, D. und Rittergutsbesitzer. Pfarrer u. Superintendent, Buchhändler, Landesbestallter a. D. und Rittergutsbesitzer,	Der Rector. Prof. Kreussler. Prof. Kreussler. Der Rector.
65. G.K.Frenkel, Extr. Dec. 8.		21.	Juni 1843	Factor b. d. Kgl. Porzellan- manufactur in Meissen.	Prof. Milberg.
66. P. W. Vogel. 67. A. M. Müller.	Chemnitz. Schandau.			Kaufmann. Dr. med. und prakt. Arzi in Staucha. †	Der Rector. Prof. Hofmann.
68. G. A. H. Schmalz. 69. R. Th. Bahrdt. 70. Ch. W. Eales.	Mockritz b. Döbeln. Geithain. Cazenovia in Nord-	1.	April 1846	Pf. u. Superint, in Werdau, Gerichtsassessor i. Wurzen Fabrikinhaber b. Meissen.	Prof. Döhner.
71. E. A. Hahn.	Amerika.	19.	Nov. 1845	Gerichtsamtm. i. Stolpen.	Prof. Oertel,

NT 1 - C 11	Geburt	s-			der		ehrer, welche en Verlag und die besondere	
Namen der Schüler.	Ort.	Ta	g u.	Jahr.	Stand des Vaters.	Aufs	icht über- nen haben.	
72. Fr. Th. Schütze.		12.	März	1845.	Dr. med. u. prakt. Arzt.	Prof.	Peters.	
73. W. Kretzschmar.	Grossenhain.			1845.	Advocat.	Prof.	Oertel.	
74. E. A. A. Wehner.	Lunzenau.	15.	Ang	1844.	Pfarrer in Kesselsdorf.	Prof.	Hofmann.	
75. J. G. v. Ponickau,	Falkenhain b. Lucka.	29.	Juli	1843.	Landrath a. D. und Ritter-	Prof.	Döhner.	
Extr.		1			gutsbesitzer			
76. H. M. Messer-schmidt.	Nossen.	7.	Dec.	1844,	Kirchschullehreri. Etzdorf.	Frof.	l'eters.	
Dec. 9.						1		
77. J. G. Sattler.	Belgershain.	19.	Mai	1847.	Kirchschullehrer in Za- beltitz.	Prof.	Milberg.	
78. E. O. Hoffmann.	Grossenhain.	17.	Sept.	1846.	Posamentier.	Prof.	Döhner.	
79. C. R. Kaiser.	Hammerunterwie- senthal.				Pfarrer in Zehren.		Graf.	
80. A. B. Richter.	Elstra.			1846.	Oberpfarrer.	Prof.	Oertel.	
81. E. R. Beeger.	Nimtitz,	22.	Sept.	1844.	Gutsbesitzer in Kaisitz.	Prof.	Hofmann.	
82. F. H. v. Hagen.	Obermeissa.				Gutsbesitzer.		Graf.	
83. Chr. P. v. Tauch- nitz, Extr.					Buchhändler in Leipzig u. Rittergutsbesitzer.	Der	Rector.	
84. R. v. Bünau.	Hubertusburg,	-			Anstaltsdirector.		Hofmann.	
85. R. E. Barthel	Reinsdorf.				Pastor emer.		Milberg.	
\$6. Chr. G. Leopold.	Weerane.	24.	Febr.	1846.	Dr. med. und pract. Arzt.	Prof.	Oertel.	
Classis IVa.					A ANTONIONE			
Dec. 10.	d					- 1		
87. O. P. Hüttenrauch.	Rochsburg.	4.	Nov.	1846.	Adv. in Penig.	Prof.	Oertel.	
88. K. H. G.v. Zezsch- witz.					Eisenbahnb. in Dresden.		Kreussler.	
					Pfarrer in Reichenbach bei Königsbrück.	Prof.	Kreussler.	
90. A. R. P. Tögel.	Lockwitz.				Schullehrer. †	Prof.	Oertel.	
91. Jo. Schönherr.	Lengefeld.				Strumpfwirker.		Kreussler.	
92. E. J. G. Müller.					Gutsbesitzer.		Milberg.	
93, H. W. R. Billig.	Lommatzsch.				Dr. med. und pract. Arzt in Annaberg.			
	Rossau.	25.	Marz	1846	Pfarrer. †		Hofmann.	
	Dresden.	6.	Marz	1846.	Ehemaliger Regierungsre-	Prof.	Peters.	
Genthe, Extr. 96. A. M. Wahl.	Unkersdorf.	100	m 1	1045	ferendar.	2	Delawa	
97. R. M. Wahl.	Unkersdorf.				Pfarrer in Kötzschenbroda.			
98. Fr. A. Türk.	Erlau bei Mittweida.	-	Juni		Pfarrer in Kötzschenbroda. Pfarrer.		Milberg.	
99. Fr. M. H. Braune.	Grossenhain.				Oberlehrer.		Hofmann.	
100. F. L. v. Gablenz.		1	Juni 1		Major u. Wirthschaftschef in Grimma.			
101. F. G. H. Klinger.	Camenz.	21.	Juni	1\$46.	Hauptcassirer in Burgk.	Prof.	Graf.	
Dec. 11.								
	r 7: 1 1377		-	40.00	Df 2. M. 1	-	A LANGE	
102. Tr. E. Fr. Hasse.						1000	Graf.	
103. H. G. Scheuffler,					Advocat.	Prof.	Peters.	
104. Fr. R. Fuchs.	Zoschau bei Uschatz.	17.	Juni	1847.	Kirchschullehrer in Wel-	0.3	Marine.	
AOF IT A SET	D I	-		4045	lerswalda bei Oschatz.		. Vetter.	
105. H. A. v. Weissenbach, Extr.	Dresden.	24.	Mai	1847.	Geh. Rath, Dir. der Ober- rechnungskammer und Finanzministerialdirect.		Rector.	

Namen der Schüler.	Gebur	·ts-	Stand des Vaters.	Lehrer, welche den Verlag und die besondere
The second second	Ort.	Tag u. Jahr.		Aufsicht über- nommen haben.
106. G.Ch. Schneider.	Röhrsdorf	17. Juni 1847.	Pfarrer.	Prof. Graf.
107. E. M. Henrici.	Sebnitz.		Pfarrer in Bärenstein.	Prof. Graf.
108. A. H. Gregor,	Pirna.		Kunstgärtner.	Prof. Oertel.
109. L. O. Lange.	Hellendorf bei Gott- leube.		Hauptsteueramtscontroleur in Meissen.	Prof. Peters.
110. Jo. R. Mucke.	Pirna.	23. März 1846.		Prof. Graf.
111. M. D. Graf v. Wallwitz, Extr.	Dresden.	23, Dec. 1846.	K. S. Kammerberr.	Prof. Döhner.
112. F. B.Riemschneider.		A STATE OF THE STA	Handlungscommis.	Brof. Milberg.
113. R. G. C. v. Reis- witz, Extr.	Berlin.	6. Oct. 1847.	K. Pr Obristlieut. a. D. u. Besitzer v. Podelwitz.	Der Rector.
114. H. A. Clauss.	Wilsdruff,	8. Febr. 1848.	Pfarrer in Neustadt bei Stolpen.	Prof. Döhner.
115. E.W.Schönbach.	Löbau.	4. Aug. 1846.	Seifensieder.	Oberl. Vetter.
Classis IVb. Dec. 12.			Service of the servic	
116. G. W. Arnold.		4. Dec. 1845.	Apotheker.	Prof. Döhner.
117. Fr. J. R.Roitzsch.		30. Dec. 1847.	Leinwandfabrikant.	Prof Milberg
118. A. E. Bahrdt.	Geithain.		Gerichtsamtsassessor in Wurzen.	Prof. Döhner.
119. H.Fr.K.v.Kirch- bach, Extr.	AND	22. Juli 1847.	Geh. Finanzrath in Dresden.	prof. Döhner.
120. P. M. Walden- burger.		The contract of the contract o	Med; pract. †	Oberl. Vetter.
121. Jo. Fr. Th. Mer- bach.	Freiberg.		Oberhüttenvorsteher †	Prof. Hofmann,
122. P. Kretzschmar.	Waldenburg.	26. März 1847.	Advocat in Lichtenstein.	Prof. Kreussler.
123. P. Jo. Casper.	Neukirch am Hoch- wald.	28. Mai 1847.	Kirchschullehrer in Dohna.	prof Kreussler.
124. Fr. H. Ficinus.	Dresden.	26. Febr. 1848.	Apotheker. †	Prof. Hofmann.
125. A. K. H. H. J. v. Schlieben.	Niederfriedersdorf i. d. Oberlausitz.	14. April 1847.	Rittergutsbesitzer.	Prof. Graf.
126. G. M. Hensel.	Camenz.	30, Aug. 1847.	Stadtkämmerer.	prof. Oertel.
127. B. A. L. Th. v. Wilucki.			Hauptmann in Dresden.	Der Rector.
128. G. E. Klette.	Freiberg.	*	Major u. Wirthschaftschef in Grossenhain.	prof. Oertel.
129. O. Zillich.	Waldheim.	23. Juni 1847.		prof. peters.
130, G. Hasse.	Leulitz bei Wurzen.	24. Aug. 1847.	Pfarrer in Mügeln.	prof. Graf.
131. E. Kreyss.	Siebenlehn.	25. Juli 1846.	Pract. Arzt.	Oberl. Vetter.
132. Fr. C. Milde.	Budissin.	23. Dec. 1846.	Regierungsrath. †	Prof. Peters,
133. Fr. M. Töpolt, Extr.	Taubenheim bei Meissen.		Rittergutsbesitzer, †	Prof. D.
134. H. Klien. 135. E. Fr. G. Lucius.	Nossen, Dresden,	8. Sept. 1846. 25. Octbr. 1847.	Advocat. Geh. Regierungsrath und Bezirksgerichtsdirector in Leipzig.	Prof. Peters, Der Rector.
136. M. A. Schramm.	Dresden.	10, Nov. 1846.	Kaufmann.	prof. Milberg.
137. K. A. v. Witz- leben.			Hauptmann a. D. und Haus- und Rentbeamter	
138. G.P.H.v. Winck- ler, Extr.		4. Oct. 1846.	der Landesschule. † Geh. Regierungsrath in Dresden.	Prof. Döhner.